GARANİK EFSANESİ

Ahmet Hamdi Akıcık

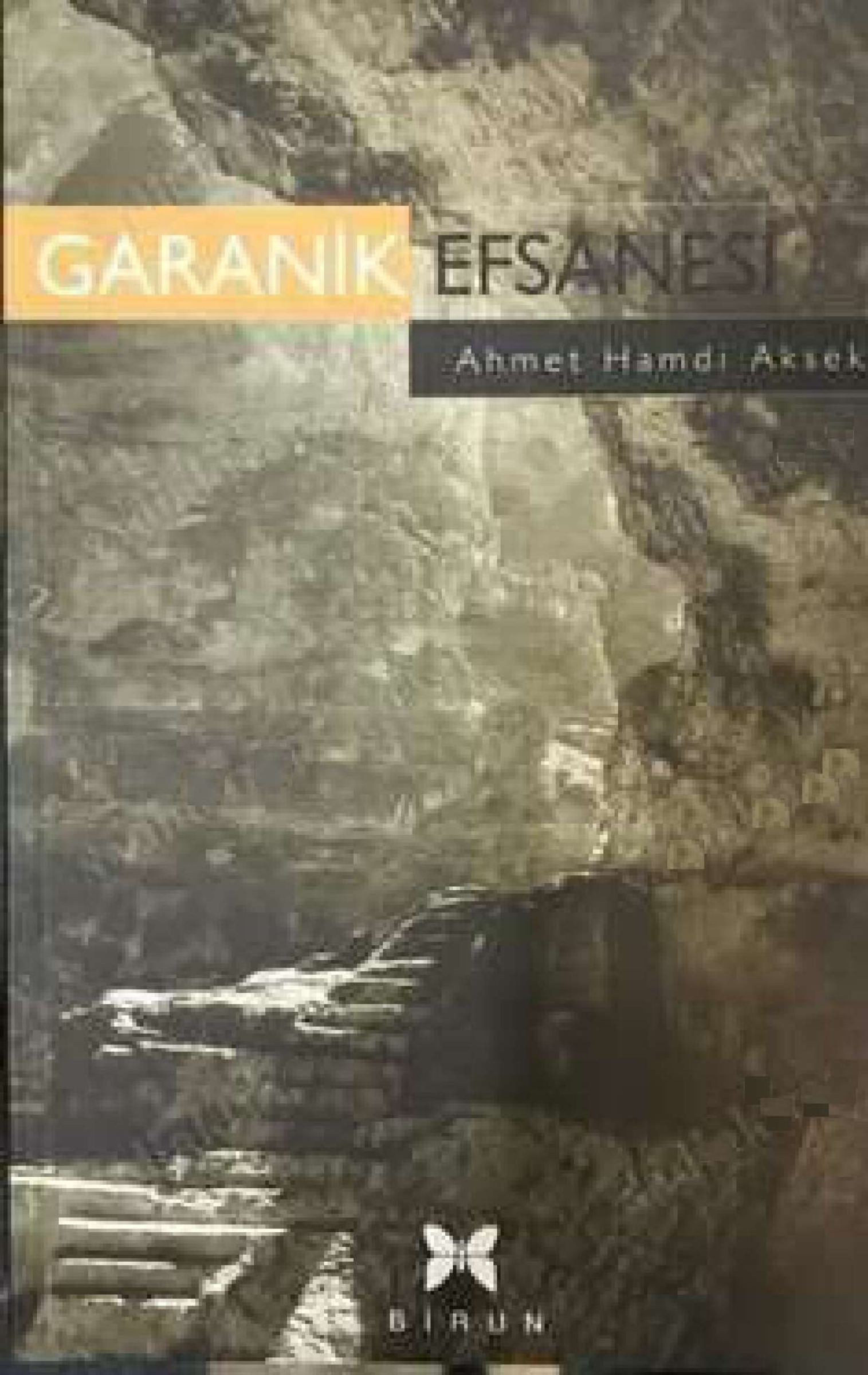

BİRUN

Garanik Efsanesi

Ahmet Hamdi Akseki

2000

Garanik Efsanesi
Önsöz
Aksekili Ahmet Hamdi'nin Hayatı ve Eserleri
Hayatı
Eserleri
Basılmış Eserleri:
Basılmamış Eserleri:
Eserin Hazırlanışı Hakkında
Veled Çelebi'nin Te'lif ve Tercüme Heyetine Takdim Ettiği Rapor
Takriz
Birkaç Söz
Birinci Makale
Garanik Meselesi Hakkında Bir Giriş
(Birinci Makalenin Konuları)
İkinci Makale
Garanik Kıssası Rivâyet ve Dirâyet Bakımından Ta'n'a Uğramış; Naklen ve Aklen Çürüktür
(İkinci Makalenin Konuları)
(Garanik Kıssasının) Rivâyetindeki Izdırab
Müfessirlerin Büyüklerinden Olan Fahreddin Râzî'nin Bu Meseleyle İlgili Hakimane Tahkikatı
Ebu Mansur Mâturidî'nin Fikri
Büyük Müfessirlerden Alûsî Merhumun Bu Mesele Hakkındaki Mütalası
Sıddîk (Hasen) Han'ın Mütalası
Kadı Beydâvî Ne Diyor?
Üçüncü Makale
Dördüncü Makale
Âyet-i Kerimenin Manasında ikinci ve Üçüncü Tevcihler [=Yönler/Tefsirler]
(Üçüncü Makalenin Konuları)

GARANİK EFSANESİ

Önsöz

Vahyin, nübüvvetin ve dinin temeline adeta dinamit koymak manasına gelen böylesine korkunç bir iftiranın, İslâm düşmanları tarafından istismar edilmesi pek de beklenmeyecek birşey değildir. Ancak bizi kedere sevkeden, bu istismara, Garanik iftirasını hiçbir tenkide tâbi tutmadan kitaplarına geçiren ilim adamlarımızın sebep olmalarıdır. Bundan daha acısı ise müslüman ilim adamları içinden birtakım gafillerin de, bir hakikati olması gerektiğini (!) söyleyerek zımnen de olsa bu iftirayı doğru kabul etmeleridir.

Fakat şu da var ki, bunlar küçük bir azınlıktır. Âlimlerin ezici bir çoğunluğu ise -ki Aksekili Ahmet Hamdi bunların bir kısmından alıntılar yapmaktadır- bu iftirayı reddetmek amacıyla kitablarma bölümler açmışlardır. îmamu'l-eimme [=imamların imamı] diye şöhret bulan ve Buhârî'nin öğrencisi olan muhaddis ve kelamcı İbn İshak ibn Huzeyme (ö. h. 311) ise -İmam Fahreddin er-Râzî'nin bildirdiğine göre- kendisine Garanik kıssasıyla ilgili olarak sorulan bir sual üzerine "Garanik kıssası zındıkların uydurmasıdır" demiş ve bu konu hakkında müstakil bir eser kaleme almıştır. (Bkz. Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb, XXIII/50, Tahran, tsz.; Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb tercümesi, c. 16, s. 338)

Garanik kıssasının uydurma olup Kur'an ve Sünnetin açık beyanlarına ters düştüğünü, senet ve metin açısından çürük olmasının yanısıra, aklen de bâtıl olduğunu delilleriyle birlikte ortaya koyan Aksekili Ahmet Hamdi'nin Osmanlıca olarak kaleme aldığı -makalelerden oluşmuş- bu eserini saymazsak, Türkçe'de bu konuyla ilgili müstakil bir çalışma ne yazık ki mevcut değildir, tabii Hüseyin Hatemi'nin Selman Rüşdi'nin kitabı dolayısıyla Aksekili Ahmet Hamdi'nin eserine dayanarak çalakalem hazırlayıp kaş yapayım derken göz çıkardığı Şeytan Rivâyetleri isimli kitabını hesaba katmazsak.

Türkçe olarak yayımlanan çeşitli kitablarda bu konuyla ilgili bahisler ve dergilerde makaleler bulunmakla birlikte, çoğu kimse için bunlara ulaşmak imkân haricidir. O nedenle, daha önce îslâmî Araştırmalar Dergisi'nde (cilt: 6, sayı: 2 ve 3) sayın M. Hayri Kırbaşoğlu tarafından -birkaç küçük atlama ve hata dışında- sadeleştirilerek tefrika edilmiş olan Aksekili Ahmet Hamdi'nin bu eserini, sayın Kırbaşoğlu'nun çalışmasından da istifadeyle yeniden sadeleştirip notlar ekleyerek müstakil risale şeklinde neşretmeyi faydalı gördük.

Güç ve kuvvet Allah'tandır.

Ertuğrul Özalp [1]

Aksekili Ahmet Hamdi'nin Hayatı ve Eserleri [2]

Hayatı

Akseki'nin Güzelce (Güzelsu) nahiyesinde -ki şimdi muhtarlıktır- 1302/1887'de dünyaya geldi. İlk derslerini babası Mahmud Efendi'den alıp Kur'an-ı Kerim'i hıfzetti. Nahiye'deki Mecidiye Medresesi'ne devam ederek Abdurrahman Efendi'den Arapça ve dinî ilimler tahsil etmesinin yanısıra mühür kazmayı ve talik yazmayı da öğrendi, (sonraki tahsili sırasında mühür kazıyarak geçimini temin edecektir). Ondört yaşlarında iken Ödemiş'e giderek Karamanlı Süleyman Efendi Medresesi'nde öğrenimini sürdürüp Arapça ve dinî ilimlerle birlikte Farsça, (daha sonra da İngilizce) öğrendi.

Yüksek tahsil yapmak üzere 1905'te İstanbul'a gelip Fatih'te Bayındırlı Muhammed Şükrü Efendi'nin derslerini takib ederek icazet aldı. Bu arada Mehmed Akif ten de Arab Edebiyatı dersleri aldı. Dâru'l-Fünûn Ulûm-i Aliye-i Diniye Şubesi'nde üç sene okudu. Dâru'l-Hilâfeti'l-Âliye Med-resesi'nden 1914 yılında mezun oldu. 1915'te Medresetü'l Mütehassısin'in Kelam ve Hikmet [=Felsefe] Şubesi'ne girdi, Ruh Nazariyeleri üzerine yaptığı çalışma ile 1918'de birincilikle mezun oldu. Ruûs imtihanını vererek dersiamlığa yükseldi. Balkan Harbi'nden önce Bulgaristan'ı dolaştı ve izlenimlerini Bulgaristan Mektupları adı altında bu dergide yayımladı.

Medresetü'l-Mütehassısîn'in son sınıfındayken başladığı Heybeliada Mekteb-i Bahriye'de din dersleri, din felsefesi, ahlâk hocalığı ile memuriyet hayatına atıldı. Aksaray Valide Sultan, Dolmabahçe, Üsküdar Mihrimah ve Hırka-i Saadet Camilerinde kürsü şeyhliği yaptı (1916-1918). Medresetü'l-İrşad'da tarih felsefesi (1919), İbtidai Dahil'de ilmü'n-nefst^psikoloji] ve ictimaiyat [=sosyoloji] dersleri okuttu (1921).

1921'de Anadolu'ya giderek vaaz ve konferanslarıyla Millî Mücadele'yi destekledi. Ankara Lisesi'nde din bilgisi öğretmenliği, sonra da Şeriye Evkaf Vekâleti Tedrisat Umum Müdürlüğü yaptı, bu görevdeyken medrese programlarının ıslahı konusunda çalışmalarda bulundu. Şeriye Vekâleti'nin

1924'te ilga edilmesi üzerine kısa bir süre için İstanbul'a gelerek Dâru'l-Fünûn İlahiyat Fakültesi'nde tarih ve hadis dersleri verdi. Aynı yıl Diyanet İşleri Başkanlığı'na tayin edilen Rıfat Börekçi'nin isteği üzerine Başkanlık'm Müşavere Heyeti üyeliğine getirildi.

1920'de kurulan Tarikat-ı Salâhiye Cemiyeti'ne üye olduğu ve faaliyetlerine katıldığı gerekçesiyle 1925'te İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanan Ahmet Hamdi Akseki beraat ettirildi.

1939-1947 arasında Diyanet İşleri Başkan Vekilliği, 1947'den ölüm tarihi olan 9 Ocak 1951'e kadar da Diyanet İşleri Başkanlığı yapan Ahmet Hamdi Akseki, Ankara Cebeci Asrî Mezarlığı'na defnedildi. (Allah rahmet eylesin). [3]

Eserleri

Basılmış Eserleri:

1. Bilinmesi Elzem Hakikatler (1916)

2. Ulemâ-yı İslâmiyeden Bir Sual ve Abdullah Guvilyam Efendinin Cevabı (1916)

3. Dinî Dersler (1921-1923)

4. Hatemü'l-Enbiya Hakkında En Çirkin Bir İsnadın Reddiyesi (1922)

5. Ahlâk Dersleri (1924)

6. İslâm Dini Fıtrîdir (1925)

7. Askere Din Dersleri (1925, daha sonra Askere Din Kitabı adıyla 1944)

8. Köylüye Din Dersleri (1928)

9. Ve'l-Asr Sûresi'nin Tefsiri (1928)

10. İslâm (1928)

11. Müslümanlıkta İktisadın Ehemmiyeti (1932)

12. İslâm Dini (1933)

13. Peygamberimiz Hz. Muhammed ve Müslümanlık (1934)

14. Tayyare ve Kuvvet (trs.)

15. Yeni Hutbelerim (iki cilt halinde 1936-1937, tek cilt halinde 1966)

16. Ramazan Armağanı (1937)

17. Yavrularımıza Din Dersleri (1941)

18. İslâm, Tabii, Fıtrî ve Umumî Bir Dindir (1943)

19. Peygamberimizin Vecizeleri (1945)

20. Namaz Sûrelerinin Türkçe Tercüme ve Tefsiri (1949)

21. Öğretmen ve Öğrencilere Yardımcı Açıklamalı Din Dersleri (1949)

22. Din Dersleri (1949)

23. Sabık Diyanet İşleri Reisi Merhum Ahmet Akseki'nin Ramazan-ı Şerif Münasebetiyle Müslümanlara Hitabı (1952)

24. Ondört Asır Evvel Doğan Güneş: Peygamberimiz Hz. Muhammed (1954)

25. Müslümanlara Büyük İlmihal (1971) [4]

Basılmamış Eserleri:

1. Namaz ve Kur'an

2. Kur'an-ı Kerim ve Gramofon

3. Ölüm Nedir?

4. İhlâs Tefsiri (İbn Sina'nın İhlâs Tefsirinin tercüme ve şerhi)

5. Kudret-i İlâhiye ve İrâde-i Cüziye

6. Hızır Hakkında (sağ mıdır, ölmüş müdür?)

7. İslâm'da Resmin Hükmü

8. Ahlâkî Umdeler

9. Ruh ve Ruhun Ebediyeti

10. Vaizlere

11. Kurban Nisabı Hakkında

12. Teravih Namazı

13. Köy İlmihali

14. İman ve İrade Kuvveti

15. Vicdan ve Bülbül

16. Hızır Aleyhisselam

17. İslâm'da Talak'ın Mahiyeti

18. Millet Olarak Yaşamanın Şartları

19. Alem-i İslâm'ın Esbab-ı İnkırazi

20. Maddiyyun ve Meslekler

21. Nasraniyet Nüfuzuna Karşı İslâm'ın Mukavemeti

22. Filibe'de Bir mevize

23. Fatiha Tefsiri

Ahmet Hamdi Akseki, bunların dışında ansiklopedi maddeleri, çeşitli gazete ve dergilerde birçok makale yazmıştır. Allah gayretlerinin mükâfatını versin.

Ertuğrul Özalp [5]

Eserin Hazırlanışı Hakkında

Aksekili Ahmet Hamdi'nin aslı Osmanlıca olan bu değerli eserini, okuyuculara sunarken takip ettiğimiz yol hakkında kısaca malumat vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz:

1. Herhangi bir ekleme veya çıkarma yapmadan, eseri yayına hazırladık.

2. Eseri, müellifinin üslubunun bozulmamasına özen göstererek sadeleştirmeye gayret ettik.

3. Esasen, açık ve sade bir dille yazılmış olan eseri, tümüyle sadeleştirmek yerine, ortalama bir okuyucunun anlayabileceği ölçüde sadeleştirme yoluna gittik. Bu bakımdan, terkiplerin çözülmesi, bazı Osmanlıca kelimelerin sadeleştirilmesi ve Arapça kelimelerin Türkçe karşılığının konulması dışında pek fazla sadeleştirme yapmadık.

4. Orjinal metnin müphem olduğu ve cümle düşüklüğünün bulunduğu yerlerde ilave ettiğimiz kelime ve cümleleri parantez içine aldık.

5. Gerekli olduğunu düşündüğümüz yerlere bazı dipnotlar koyduk ve bunları -müellifin dipnotlarmdan ayırdedilebilmesi için- (E.Ö) harfleriyle gösterdik.

6. Metnin içinde olan bazı ibareleri -daha uygun olur düşüncesiyle- dipnota aldık.

7. Müellifin, zikrettiği âyetlerin bazen başından, bazen ortasından bir kısmını vermesi sebebiyle konu müphem kaldığından, âyetin diğer kısımlarının da mealini verdik. Aynı durum, bazı Arapça ibareler için de variddir.

8. Müellifin yalnızca orjinalini zikrettiği âyetlerin meallerini -Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın Meali'ni esas alarak- verdik, sûre isimlerini ve âyet numaralarını belirttik.

9. Müellifin yalnızca Arapça'sını zikrettiği birtakım ibareleri sadece latinize, gerektiğinde de hem latinize, hem tercüme ettik. (Arapça ibarelerin bir kısmımın tercümesini yapan kardeşim Ö. Hakan Özalp'e minettarım).

10. Eserin sonunda bulunan Birkaç Söz başlıklı bölüm, -Aksekili Ahmet Hamdi'nin, bu makaleleri niçin yazdığını ve müstakil risale halinde bastırmaya nasıl karar verdiğini anlattığından- oradan alınıp kitabın başına konmuştur.

11. İzmirli İsmail Hakkı'ya ait olup Garanik kıssasının, ilâhî vahye şüphe sokmak amacıyla zındıklar tarafından uydurulduğunu ifade eden ve Aksekili

Ahmet Hamdi'nin eserine bir tür takriz olan kısım, kitabın sonundan alıp başa konmuştur.

12. Telif ve Tercüme Heyeti Azasından Veled Çelebi'nin Te'lif ve Tercüme Heyeti'ne, Aksekili Ahmet Hamdi'nin eseri münasebetiyle takdim ettiği raporu da kitabın sonundan alıp başa koyduk.

Vahyin ve nübüvvetin temeline konulan bir bomba olduğuna inandığımız bu iğrenç iftiranın, tarihin çöplüğüne gömülmesi dileğiyle.

Gayret bizden, başarı Allah'tan

Ertuğrul Özalp [6]

Veled Çelebi'nin Te'lif ve Tercüme Heyetine Takdim Ettiği Rapor

Hatemü'l-Enbiya (s.a) Efendimiz Hazretlerine İsnâd Olunan En Çirkin İftiranın Reddiyesi

Hz. Peygamberin en yüce bir sıfatını ihlal etmeyi icab ettiren Garanik kıssasının tamamen ibtaliyle o meyanda nübüvvet makamına ve İslâmiyet'e ait nice dinî hakikatleri ve çok kıymetli tahkikatı içeren bu eserin, müellifîn [Aksekili Ahmet Hamdi'nin] diğer eserleri gibi takdir ve taltiflere layık olduğunu arzederim.

12 Eylül 1338 Veled Çelebi [7]

Takriz

Garanik kıssası, sırf ilâhî vahye bir şüphe sokabilmek kasdıyla zındıkların uydurup tertib ettiği bir kıssadır. İkinci hicri asırdan beri devam edegelen, Hz. Peygamber'e (s.a) en çirkin bir iftirayı içeren bu uydurma kıssa h. 150 yılında vefat eden, Medine-i Münevvere'de en önce hadis-i şerifleri bab bab tertib eden Siyer sahibi İbn İshak [8] (Allah Teâlâ'nın rahmeti üzerine olsun) başta olduğu halde münekkid muhaddislerin, müdekkik müfessirlerin ortak beyanlarıyla, hükümsüz bırakılıp ibtal edilmiş, sırf yalan, rivâyet ve dirâyet açısından bâtıl olduğunda şek ve şüphe kalmamıştır.

Malesef bu uydurma kıssa, bazı müslümanlar tarafından etraflıca düşünülmeden tasdik edilmekle İslâmî kitablarda yer bulabilmiş, fakat âlimlerin muhakkikleri tarafından da sürekli yalanlanmıştır.

Zamanımızda da bazı gafiller bu kıssanın doğru olduğuna inandıklarından, karşılarına, tebrike layık eserleriyle kendisini tanıtmış olan Aksekili Ahmet Hamdi Efendi çıkmış, şimdiye kadar benzeri görülmemiş bir tarzda meseleyi tahlil ve tetkik ederek İslâm'a büyük bir hizmette bulunmuştur. Cenâb-ı Hakk, her yönden tebrike şayan olan Ahmet Hamdi Efendi'yi bu gibi büyük hizmetlere muvaffak kılsın, benzerlerini de çoğalsın! Âmin.

22 Teşrîn-i Sânî 338 İzmirli İsmail Hakkı [9]

Birkaç Söz

Garanik kıssası, sonraki âlimler indinde meşhur olan bir şeydir. Güya bu, Arabların putları hakkında kullandıkları bir vasıf imiş. Halbuki ne nazmlarında, ne de nesirlerinde Arabların putlarını el-garaniku'l-u'lâ [=ulu turnalar veya kuğular] diye vasıflandırdıkları görülmemiştir. Arab dili üzerine câri olduğu da sahih bir isnad ile nakledil-memiştir. Lügat'ta da tâir-i mâr'nin [=su kuşunun] ismi olarak bilinir. Bununla beraber, İslâm'ın temelini sarsmak için birçok hadis uyduran zındıklar, vaktiyle böyle bir hikâye de uydurmuşlardır. Bu hikâye, her bulduğunu toplayan bazı müelliflerin, bazı müfessirlerin kitablarına da geçmişti.

Ayrıntılı olarak izah edilecek olan bu hikâye, (İslâm) düşmanların(ın) elinde bir silah olarak kullanılıyor ve bununla -hâşâ- Hz. Peygamber'in evvelce putlara ibadet ettiğinden, sonra da o meyli kalbinde taşıdığından ve müşrikleri memnun etmek için ara-sıra putları methettiğinden dolayı âdeta müstehak olduğu veyahut âyetle şeytan sözünü (birbirinden) ayıramadığı gibi çirkin bir iftirada bulunmak isteniyor.

Vaktiyle zındıklar tarafından uydurulduğunda şüphe kalmamış olan bu kıssanın uydurulmuş bir yalan olduğu muhaddislerin münekkidleri ve müfessirlerin müdekkikleri tarafından isbat edilmiş ise de bunun doğruluğunu iddia edecek kadar ahmaklık budalalık eseri gösteren bazı gafiller vardır. [10] İşte bunun içindir ki 335 yılı sonlarına doğru, bir soru münasebetiyle bu meseleyi de söz-konusu eden bir zat tarafından hiçbir araştırma ve incelemeye dayanmadan bu iftira kabul edilmiş ve fakat her taraftan layık olduğu cevabı da almıştı. Ben de o zaman ortaya atılmış ve ilmî bir şekilde bu meseleyi araştırıp inceleyerek Garanik kıssasının hakikatte zındıklar tarafından uydurulmuş çirkin bir iftira olduğunu anlatmış [11] ve o makale sahibini de insafa davet etmiştim. O zaman yazmış olduğum makaleler her tarafta çok büyük tesir yapmış, yazılı ve sözlü birçok tebrikler almıştım. (Sözkonusu) makalenin sahibi de yapmış olduğu hatayı anlayıp tevbe ve istiğfar etmiş, hatta günlük gazetelerden birinde tevbe ve istiğfar ettiği haberi çıkmıştı. O zamandan beri her taraftan aldığım mektublarda

o makalelerimin bir risale halinde bastırılması rica ediliyordu. Fakat şartların ve zamanın müsait olmaması, basımına mâni olduğundan şimdiye kadar basüamamıştı. Bu defa o makalelerin Umur-ı Mârif Vekâleti Te'lif ve Tercüme Encümeni'nce incelenerek takdire mazhar olduğunu gördüğümden artık onları risale halinde bastırmaya karar verdim. Bundan maksadım, sırf İslâm'a hizmettir, masum olan Hz. Peygamberin (s.a) böyle çirkin bir iftiradan münezzeh olduğunu göstermektir. Bununla beraber, tevfîk ve hidâyetin yalnızca Allah'tan olduğuna inanıyorum.

21 Kânûn-u Evvel 1338

Şeriyye Vekâleti Tedrisât-Müdür-i Umûmisi

Aksekili Ahmet Hamdi [12]

Birinci Makale

Garanik Meselesi Hakkında Bir Giriş

(Birinci Makalenin Konuları)

* Dinin esası vahiydir,

* İslâm nazarında peygamberlerin masumiye-ti [=hatadan korunmuş olması],

* Vahyin tebliğinde Resûl'ün ismeti [=hatadan korunmuş olması] İslâm'ın usûlündendir,

* Vahyin esasım sarsmaya çalışanların maksatları,

* Tenkid fikrinden mahrum bulunan israiliy-yat aşıklarının bu dine verdikleri zararlar,

* Yalan havadis uydurmak her devrin müzmin bir hastalığıdır,

* Asr-ı saadet'te İslâm düşmanlarının durumu,

* Garanik kıssasının zındıklar tarafından uydurulduğu,

* Körü-körüne bu kıssayı kitablarına geçiren safdil müslümanlar,

* Angalikan Kilisesi'nin sorusu ve Dâru'l-Hik-me üyelerinden Râsim Efendi'nin büyük hatası,

* Dâru'l-Hikme üyesinden ne beklerdik, ne çıktı!

* Garanik kıssasının doğruluğuna inanmak, dinin esasını sarsmaktır,

* Garanik kıssasının doğruluğuna inanan safdil müslümanlarla, İslâm düşmanı olan Dr. Dozy'nin [13] sözleri arasında fark var mı?

* Dâru'l-Hikme'den temenni.

Açık bir hakikattir ki: dinî meselelerin en önemlilerinden biri, belki de en önemlisi vahiy meselesidir. Vahiy meselesinde küçük bir şüphe, dini, esasmdan [=temelinden] yıkar. Çünkü dinlerin aslî rüknü [=temel direği, temel taşı] vahiy' dir. Temel sarsılınca, onun üzerine kurulan binanın hiç bir önemi kalmaz; yıkılmaya yüztutar.

Üzerinde iyice düşünüp Kur'an'ı doğru anlayanlar, çok iyi bilirler ki: İslâm Dini, İslâm'ın Kitabı (Kur'an-ı Kerim), peygamberlerin şanını alabildiğince yükseltmiş, vahyin taşıyıcıları olmaları itibariyle onların kadr ü menzillerinin [=kıymet ve mevkilerinin] çök yüksek olduğunu söylemiş, faziletlerde, doğruluk ve emanette [=güvenilirlikte], sâlih amelde, beşeriyet için bir nümûne-i imtisal [=uyulacak en güzel örnek] olduklarını bildirmiş, onları din düşmanlarının isnad (ve iftiralarından, dinlerine mensubiyet iddiasında bulunan ahmak ve cahiller güruhunun -herhangi bir saikle- nisbet ettikleri iftira ve hurafelerden tamamiyle tenzih etmiştir.

İslâm'ı inceden inceye tedkik edenler [=inceleyip araştıranlar] için gizli değildir ki, bu din, yüce peygamberlerin tümünün (ilâhî vahyi) tebliğ vazifesinde zelle [14] ve hatadan tamamiyle masum [=beri ve korunmuş] olup -gerek söz ve gerek fiile ait-Cenâb-ı Hakk'm kendilerini yönelttiği cihette sapıklık ve dalâlletten tamamen uzak olduklarını tesbit ve takrir etmiştir [=kesin bir şekilde bildirip hükme bağlamıştır]. Özellikle de peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed (s.a) bu itibarla tüm peygamberlerin üzerinde seçkin bir mevkîdedir.

Evet, Allah'tan aldıklarını tebliğ etmede resullerin ismeti [=hatadan korunmuş olması], İslâm'ın asıllarından bir asıldır, ki buna bizzat Kur'an şehadet ettiği gibi, sünnet (de bunu) te'yid etmiş, ümmet de bu hususta icma etmiştir. Bu bakımdan, Kur'an'ın (buna) şehadeti, sünnetin (bunu) te'yidi, ümmetin (bu hususta) icma etmesi ve bunların yanısıra aklın yol göstermesi ile anlıyoruz ki: şerefli resuller tebliğ vazifesinde masumdurlar [=hatadan korunmuşlardır], Cenâb-ı Hakk'tan aldıkları hükümleri aynen ve tamamen tebliğ (etme) hususunda her türlü zelle ve hatadan korunmuş ve münezzehtirler. Onlar bu hususta, Cenâb-ı Hakk'tan aldıklarından başkasını söylememişler ve aldıkları şeyleri de -Cenâb-ı Hakk'tan olduğunu kat'î (bir şekilde) ve yakînen bilerek- bize tebliğ etmişlerdir, ki vahyin manası da bundan başka birşey değildir.

Dinlerin dayanağı olan bu esas, dinin ne demek olduğunu anlayan din mensuplarından hiç birinin şüphe etmeyeceği bir hakikattir. Böyle olmasaydı, vahye nasıl güvenilirdi? (Allah'tan aldığı vahyi) tebliğ eden kimse, (tebliğ hususunda) tamamen masum olmayınca Cenâb-ı Hakk'tan gelenlerle Allah'ın gayrisinden olanlar (birbirinden) hangi şekilde ayırtedilebilecekti?

İşte bunun içindir ki, İslâm Dini'nin düşmanları olan ve kesif bir taassub perdesiyle gözleri ve basiretleri örtülüp körelmiş bulunan ecnebiler İslâm'ı tenkid ederken daima bu esası yıkmaya gayret etmişlerdir; kimi Hz. Peygamber'in (s.a) saralı, kimi sihirlenmiş olduğunu iddia etme cür'etini gösterecek kadar ileri gitmiş ve (fakat) kendilerine rehberlik eden [=yollarını aydınlatan] mumun ancak yatsıya kadar yanmasıyla maksadlarına ulaşamamışlardır.

Garazkâr ecnebîler [-müsteşrikler/gayr-i müs-limler] bilerek bu esası tahrib etmeye çalıştıkları gibi, İslâm Dini'ne mensubiyet iddiasında bulunan tedkik [=araştırma/inceleme] fikrinden mahrum birtakım nakil köleleri [=rivâyetperestler] ve israiliyat aşıkları da -bir kısmı bilerek, diğer bir kısmı da bilmeyerek- bu rüknün[=esasın/temelin] yıkılması ve zayıflaması için çalışıyorlar. Diyebiliriz ki: Ecnebiler tarafından İslâm aleyhinde uydurulan saçmalık ve hezeyanların asıl kaynağı da, bu hurafeperestlerdir. İslâm'ın düşmanları bunlardan çok destek ve yardım görmüşlerdir. Düşüncemizi biraz daha açâlim:

İtiraf etmeye mecburuz ki: her yerde olduğu gibi Doğu'da, yani müslümanlar arasında da küçük bir muhakemeye bile gerek görmeksizin her sözü körükörüne kabul etme hususunda ısrar eden mutassıblar vardı, hâlâ da vardır. Bunlar, ne şekilde olursa olsun rivâyete, nakillere o derece aşıktırlar ki; nerede ve hangi mesele hakkında bir nakil görseler -'karanlıkta odun toplayan' mesel-i meşhuruna uygun olarak- onu hemen alırlar, kitablarına geçirirler, neye mal olursa olsun onu kabul etme hususunda ısrar ederler. Bunlar kendilerini

lafızların cereyanına Öylesine kaptırmışlardır ki, eski (müfessir ve âlim)lere ait hangi tefsirde, hangi kitabta olursa olsun gördükleri bir mütâla'ayı müdâfa'a etmeyi dinin gereklerinden bilirler. İslâm'ın düşmanlarından ziyade, İslâm Dini'ne mensubiyet iddiasında bulunan bu zümreden bizzat İslâm'ın pek çok zarar gördüğünü söylersek hiç de mübalağa etmiş olmayız.

İnkâr etmek mümkün değildir ki: yalan havadis uydurmak, her devrin ve her zamanın en müzmin, en yaygın hastalığıdır. Özellikle de hakikate karşı mantıkla karşı koymaktan aciz bulunan yaygaracılarda bu hâl daha fazladır. İşte zamanımızdaki garazkârlarm aptal-kandırırcasma kandırmaları gibi İslâmiyet garazkârları da vaktiyle binlerce asılsız hadis uydurarak -mantık kuvveti ile yenemedikleri- İslâmiyet hakkında insanların zihinlerini bulandırmaya çalışmışlar, İslâm'ın esasları hakkında bazı şüphe ve tereddütler uyandırmışlardı. Bu hurafe ve yalanları nakledip yayanlar ise -en fazla- İslâm nâmı altında bulunuyorlardı. Bununla beraber, bunların içinde tam manasıyla müslüman olmayanlar [=kâfir olanlar] da az değildi. İşte bu gibiler vasıtasıyladır ki İslâm Dini hakkında her türlü hurafe, bol bol israiliyat revaç bulmuştu.

İşin garibi şu ki, müslüman ismi altında bulunan bir insanın peygamberi adına yalan söyleyeceğini, hiç hatırından bile geçirmeyen saf kalbli bazı âlimlerimiz bu uydurma rivâyetleri olduğu gibi kitablarına geçirmişlerdi. Hadis toplamaya özen gösterildiği zamanlarda bu hakikatler tamamiyle anlaşılmış olduğundan, daha sonra âlimlerimiz bu bâtıl rivâyet ve icatların [=uydurmaların] gelecek nesiller için ne büyük bir fitne kaynağı olacağını düşünmüşler ve hiç olmazsa sahih hadislerle uydurmaları (birbirinden) ayırmak lüzumunu hissetmişler, bu yolda büyük gayret sarfetmişler ve başarılı da olmuşlardır.

İşte o mutaassıb ve müte'âmî [-hakikatleri görmemezlikten gelen] güruh tarafından vaktiyle -sonunun nereye varacağı düşünülüp araştırılmaksızın- kitablarına geçirilen, daha sonra İslâm düşmanları tarafından sermaye-yi-makal olarak [=dile dolanarak/dedi-kodu malzemesi yapılarak] ikide-bir de temcid pilavı gibi ısıtılıp ortaya konulan meselelerden biri de garanik meselesi diye bilinen meseledir. Garanik meselesi -diğer makalelerimizde izah edileceği üzere- dinin esasıyla alakalı bir meseledir; resullerin ismet sahibi [=vahyi alırken veya tebliğ ederken hatadan korunmuş] oldukları esasını yıkan, vahiy hakkında şüphe ve tereddüt uyandıran bir meseledir. Bu mesele, zenâdıka [15] tarafından uydurulmuş, ne yazık ki muhakeme kabiliyetinden yoksun olan bazı müslüman yazarlar da bunu kitablarına geçirmişlerdir.

Öyle olmakla beraber, kısa fikirli bir kısım rivâyetperestlerin kitablarına yazdıkları bu meseleyi, (ilimdeki) vukuf ve ihataları [=genişlikleri/derinlikleri] herkesçe bilinen büyük tarihçilerin, müfessirlerin ve muhaddislerin uzun uzadıya inceleyip araştırmaları ve karanlık hiçbir yönünü bırakmaksızın

dirâyeten ve rivâyeten hikâyenin masnu [=sûni/yapma], düzme ve zındıkların uydurmalarından olduğunu isbat etmiştir. Bu itibarla mesele, her yönü halledilmiş, karanlık hiçbir noktası kalmamış meselelerden sayılabilir. İnceleme ve araştırmaya en fazla dayanan elimizdeki tefsir kitablarında, bu meselenin zındıklar tarafından uydurulduğu hakkında eksiksiz/çok iyi tafsilat olduğu gibi, tarihî malumatlar da böyle olduğunu isbat ediyor.

Hakikat böyleyken çok garip bir vak'aya şahid oluyor ve bâtılın büsbütün destek ve yardımdan mahrum kalmadığı-kalmayacağı hakkındaki kanaatimizi adeta tazeliyor.

Hatırlarda olsa gerektir ki, bundan yaklaşık bir sene önce Angalikan Kilisesi tarafından Meşîhat-i İslâmiye'ye [~Şeyhü'l-İslâmlık makamına] İslâm Dini hakkında bazı sualler soruluyor ve bunlara cevap verilmesi rica ediliyordu. Bu sorular o zaman Dâru'l-Hikmeti'l-îslâmiye'ye havale edilmiş ve oradaki muktedir [=becerikli/iş bilir] üyeler tarafından sözkonusu meseleye cevap olmak üzere -inceleme ve araştırmaya dayalı- bir eser yazılmaya başlanmıştı.

Fakat Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiye üyelerinden olan bir zât; Hoca Râsim Efendi, kendi adına bu sorulara cevap vermek istemiş ve sözkonusu cevaplarını da günlük gazetelerden birinde neşretmeye başlamıştı. [16] Olabilir ya, söz hürriyeti, basın hürriyeti var; kimse bundan menedilemez, herkes -hürriyetinin sınırları dahilinde- fikrini yaymakta serbesttir. Hatta maksadın yüceliği dikkate alınırsa, bu gibi muhterem zâtları takdir etmek lazımdır. Lâkin bu gibi yazılardan beklenilen gaye nedir? Tabii ki îslâmî hakikatleri dost-düşman herkese anlatmak, anlatmaya çalışmak, İslâm'a karşı yapılan iftira ve itirazlara cevap vermek, onların aslı ve esası olmadığını ikna edici delillerle izah etmek değil mi?

Şimdi bir de Daru'l-Hikmetil-İslâmiye üyelerinden Râsim Efendi'nin yazdıklarını inceleyelim: Râsim Efendi, bir Kilise tarafından İslâmiyet hakkında sorulan sorulara cevap verirken İslâmiyet düşmanlarmca dile dolanan/dedi-kodu malzemesi yapılan garanik meselesini de düşünmüş ve bununla ilgili birşey söylemeden geçivermeyi uygun bulmamış olacak ki bu konu için de ayrı bir bölüm ayırmış.

Râsim Efendi, "Bu makalede -Allah'ın yardımıyla- gâyet zor bir mesele halledilecektir. Bu zor meselenin halli için evvela birtakım ön-bilgilerin hatırlanması lazımdır" ifadesiyle söze başlayarak önce birtakım ön-bilgiler veriyor. Bütün iyi niyetimizle söyleyeceğiz ki: "Gâyet zor bir mesele halledilecektir" ifadesini, hiç de doğru bulmamış ve bu ifade tarzına hayret etmiştik. Çünkü sözkonusu mesele, halledilmemiş birşey değildir, gâyet zor, daha doğrusu gâyet çirkin bir isnad (ve iftira)dan ibaret olan o hayalî meselenin

mahiyeti -diğer uydurmalar gibi- araştırmacı âlimlerimiz tarafından çok önce meydana çıkarılmış, uydurma olduğu is-bat edilmiştir. İş, israiliyatı bırakıp muhakkik [=araştırmacı] âlimlerin söylediklerini incelemektedir. Böyle olduğu takdirde, "Bir ecnebinin sorduğu suallere karşı bunda bir sakınca yoktur, böyle söylemek de doğrudur" diyelim. Fakat bu tarzda söze başlamış olan ve Dâru'l-Hikme üyelerinden bulunan bir zâttan biz ne beklerdik? Bu mesele etrafında -vahiy hakkında bir şüphe doğurmak maksadıyla- şimdiye kadar yapılan itirazları temelinden yıkmak, şüpheleri köklerinden sökmek, asıl ve esastan mahrum sırf bir iftira olduğunu isbat etmek... değil mi? Çünkü Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiye'nin esas vazifelerinden biri de (islâm) din(in)e karşı vukubulan hücumlara cevap vermek, din aleyhindeki şüpheleri ortadan kaldırmaya çalışmaktır.

Halbuki Hoca Râsim Efendi'nin (bu hususta ki) yazılarını -ne yazık ki- hiç de böyle bulmuyoruz; adı geçen zât, (Garanik) mesele(si)nin halledileceğini, kesin bir şekilde bize vaadettiği halde, Hz. Peygamber'e (s.a) ve Kur'an-ı Azîmu'ş-şân'a karşı söylemedik bir hezeyan bırakmamış olan meşhur karazkâr Dr. Dozy'i ve benzerlerinin bu mesele hakkındaki bozuk fikirlerini âdeta takviye etmiş oluyor. Çünkü netice olarak Hz. Peygamber'in (s.a) ilâhî vahiy ile şeytanın sözünü ayıramayarak şeytanın likasını Allah kelamı diye okuduğunu söylüyor. İşte Râsim Efendi'nin kendi sözleri:

Hz. Peygamber 'efere'eytümü'l-lâte... ', yani 'Lât ile Uzza'yı ve diğer üçüncüsü olan Menâfi gördünüz mü?' (Necm/19-20) âyetini okurken o ünıniye'nin [17] meydana gelmesi esnasında lanetli şeytan hemen 'tilke gara-niki'l-u'lâ ve an şefâ'atuhunne li-türtecâ [=işte bunlar ulu turnalardır ve şefaatleri umulur]' lanetli cümlesini ilka etti. Hz. Peygamber, vahy(in inmesi) esnasında tecerrüd ve insılah [=herşeyden alakasını kesip Allah'a yönelme ve herşeyden soyutlanma] halinde bulunduğu için Cebrâîl'in (a.s) vahyettiği âyetleri nasıl gayr-i ihtiyarî okuyorsa, şeytanın ilka ettiği o lanetli cümleyi de gayr-i ihtiyarî olarak -hiç farkına varmadan- okudu. Cebrail (a.s) gelip o lanetli cümlenin şeytanın ilkası olduğunu haber verinceye kadar da farkında olmadı. [18]

Ne büyük hata!.. (Oysa) Râsim Efendi ne vaadediyordu: gâyet önemli ve zor bir meselenin; garanik meselesinin halledileceğini değil mi? Fakat bu söz meseleyi mi hallediyor, yoksa İslâm düşmanları tarafından atılan itiraz oklarını mı destekleyip güçlendiriyor?

İslâm dinini yıkmak, İslâm'ın nebisini [=peygamberini] -hâşâ- âdi, şehvetperest, putperest (ve) yalancı bir insan derecesine indirmek (gibi) garazkâr bir maksatla Tarih-i İslâmiyet (adında bir eser) yazan Hollandalı Dr. Dozy'nin bu mesele hakkındaki ifadeleri de aşağı-yukarı bundan başka birşey midir? Bu hikâyeyi, sened olarak kullanıp Hz. Peygamber'in (s.a) tevhid dininden yüzçevirerek putlara meyletmiş olduğunu iddia eden Hristiyan heyetleri de aynı tarzda idare-i

kelam etmiyorlar mı? İlâhî vahye bir şüphe bulaştırabilmek kasdıyla zındıkların icat edip düzdükleri bu kıssa, olduğu gibi kabul edildikten sonra, bunun neresi halledilmiş oluyor?..

Ne kadar gariptir ki 'tilke garaniki'l-u'lâ [=bunlar ulu turnalardır]' hezeyanının şeytan sözünden başka birşey olmayıp 'Gördünüz mü Lâfı ve Uzza'yı...' (Necm/19-20) âyet-i kerimeleriy-le hiç de münasebeti olmadığını Râsim Avnî Efendi anlıyor da, yaratılmışların en mükemmeli olan Hz. Peygamber (s.a) bunun -hâşâ- farkında olmuyor!..

Ne yalan söyleyelim, biz, Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiye üyelerinden olan bir zâtın, dinin esaslarıyla alâkalı olan (bir konuda) bu kadar açık bir hata yapabileceğini asla tahmin etmiyorduk. Biliyoruz ki: Akademi üyelerinin, ansiklopedi sahiplerinin sözleri, âdeta delil olarak kullanılır; özellikle mensup oldukları mesleğe ait olursa!

Biz kesin olarak eminiz ki: Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiye, üyelerinden birinin yaptığı şu büyük hatayı mutlaka düzelterek İslâm'ın nebisine atılan bu açık iftirayı kesin bir şekilde reddedecektir. [19]

Bununla beraber, Peygamberini her şeyden fazla seven bir müslüman olmak hasebiyle biz de bu hususta üzerimize düşen dinî bir vazifeyi yerine getirmekten geri durmayacağız. Elbette tevfik ve hidâyet Allah'tandır. [20]

İkinci Makale

Garanik Kıssası Rivâyet ve Dirâyet Bakımından Ta'n'a Uğramış; Naklen ve Aklen Çürüktür

(İkinci Makalenin Konuları)

* Hz. Peygamber'e (s.a) müşrikler tarafından yapılan eziyetler,

* Garanik kıssası denilen hurafe nedir?

* Garanik kıssasıyla ilgili rivâyetlerin önemi,

* Garanik kıssasını kabul edenlerin aldandıkları nokta,

* Garanik kıssası tahkike dayanmayan kitablara nasıl geçmiştir?

* Garanik kıssasının lafızları muhtelif, rivâyetleri muzdarip, senetleri munkatıdır,

* Garanik kıssasının vukubulduğunu farzetmek, ne gibi tenakuzlar doğurur?

* Sahih-i Buharının, Kastalânî'nin, el-İbrîz sahibinin ifadeleri de Garanik kıssasının vuku bulmadığım isbat eder,

* Fahreddin Râzî'nin hakimane araştırmaları/incelemeleri ve düşünceleri,

* Dirâyet ve rivâyet açısından bu kıssanın ta'n'a uğradığı hakkında Kadı İyaz'm müdekkikâne incelemeleri araştırmaları ve düşünceleri,

* Sıddîk Han'ın araştırmaları/incelemeleri ve düşünceleri,

* Ebu Mansur Maturidî'nin kıssayla ilgili araştırmaları ve düşünceleri,

* Alûsî merhumun kıssa hakkındaki araştırmaları ve düşünceleri,

* Kadı Beyzavî'nin, Ebu'l-Berekât el-Bağdâdî'nin, Tefsir-i Hâzin sahibinin, Muhyiddin Arabi'nin âlimâne araştırmaları.

Önceki makalemizde isbata ihtiyaç duymayacak kadar açık bazı önbilgiler vermiş, bunlara aykırı olan herhangi bir düşüncenin, hakikatle alakasının olamayacağını da anlatmak istemiş ve Garanik Meselesinin de kanâat-ı [21] müslimeye [=müslümanların kanaatlerine] aykırı olup zındıkların uydurmalarından olduğunu söylemiştik. Şimdi, Hz. Peygamber'e (s.a) en çirkin iftirayı içeren bu kıssayı önce tasvir edeceğiz, ondan sonra da bu meselenin bâtıl ve asılsız olduğunu naklî ve aklî delillerle isbat edeceğiz.

Malumdur ki Hz. Peygamber (s.a) "Şimdi sen, her ne ile emrolunuyorsan, kafalarını çatlatırcasına bildir, müşriklere aldırma!" [22] âyet-i kerimesi indikten sonra İslâm Dini'ni açıktan açığa tebliğ etmekle görevlendirilmiş, bütün kabile ve aşiretleri dine davet etmeye başlamıştı. Kendi elleriyle yaptıkları putlara taptıklarından dolayı sürekli onları, putlarını, ilahlarını tahkir ediyor, hayat vermeye ve öldürmeye muktedir olmayan bu putların ibadete layık olmadıklarını söylüyordu. Daha doğrusu, bu hususta inen ilâhî vahiyleri onlara tebliğ ediyordu. Artık bundan dolayı Kureyş müşrikleri Hz. Peygamber'e (s.a) karşı eza ve cefayı artırmışlar, bütün kavim ve kabilesi kendisinden yüzçevirmişler, ona uyanlarla beraber Resûlullah'a (s.a) boykot ilan etmişlerdi. İşte Garanik

kıssasının sahih olduğuna inanan hurafeperestlerin veyahut bunu kasden uyduran zındıkların bir kısmı bu kıssayı şu şekilde anlatıyorlar, diyorlar ki:

Müşriklerin Hz. Peygamber'den (s.a) yüz çevirmeleri ve Resûlullah'ın da (s.a) onların müslüman olmalarını çok arzu etmesi dolayısıyla kalbinde bir ızdırap meydana geliyor, artık bundan sonra onları kendisinden nefret ettirecek bir âyet inmemesini, aksine onların putlarını öven bir âyet inmesini temenni etmeye başlıyor. Çünkü bu(nun), onları kendisine meylettirmeye, inat ve taşkınlıklarından/azgınlıklarından vazgeçirmeye, kısacası aralarını yakınlaştırmaya bir vesile olacağını umuyordu. Bu ümniye gittikçe fazlalaşıyordu. Çünkü (onların) müslüman olmalarını şiddetle arzu ediyordu. Halbuki putlarını tahkir edecek [=aşağılayacak] âyet indikçe onların nefreti artıyor, kendisine hiç yaklaşmıyorlardı. Bu temenni Necm sûresi'nin inişine kadar devam etti. Bir gün Hz. Peygamber (s.a) Kureyşlilerin toplantı yerinde iken -bir rivâyete göre namaz kılarken- bu sûre indi. Derhal o temenni nefsini istila etti. Necm sûresi'ni okumaya başlayarak "ve üçüncüleri olan Menafi" sözüne gelince şeytan, temenni ettiği şeye benzer bir şeyi vesvese ve ilka etti; Hz. Peygamber'in (s.a) dili yanlışlık ve hata sonucu o tarafa [=şeytanın ilkasına] meylederek o putları övdü; onların da şefaatlerinin ümit edileceğini söyledi. Bu nedenle "Gördünüz değil mi Lâfı ve Uzza'yı ve üçüncüleri olan Menafi?" [23] âyetlerini -ki Allah kelamıdır- okuduktan sonra şeytanın -hâşâ sümme hâşâ- ilka etmiş olduğu "İşte bunlar yüksek garnuklardır [=turnalardır] ve bunların şefaati de kuvvetle ümit edilir" (anlamındaki) sözlerini de, şeytan sözü olduğunu farketmeyerek-okudu. Ve garnuk onların putları olduğu için bununla müşriklerin putlarını methetti. Bunun üzerine müşrikler fevkalâde sevindiler. Sûrenin sonundaki secde âyetine gelince, Hz. Peygamber (s.a) ile müslümanlar emre uyarak secde ettiler, nıüslümanlarla beraber müşrikler de secde ettiler. Hatta secde etmeye güç yetiremeyen birkaç ihtiyar da yerden toprak alarak alınlarına sürdüler. Artık bunun üzerine müşrikler Hz. Peygamber'e (s.a) eza ve cefa etmekten vazgeçtiler. Fakat Hz. Peygamber bu büyük hatanın, daha doğrusu, (şeytanın ilkasını, Allah'ın vahyi diye okumakla) Allah'a iftira ettiğinin, putları methettiğinin hiç de farkına varmadı. (Râsim Avnî Efendi'nin dediği gibi) o lanetli cümleyi de şeytanın ilka ettiğinin farkına varmayarak Allah kelamı gibi okudu. Akşamleyin evine döndüğü zaman Cebrail (a.s) gelip okumuş olduğu cümlenin inzal edilen vahiy değil, şeytanın ilkası olduğunu haber verip âyet-i kerimede şeytanın Peygamber'e (s.a) ilka ettiği şeyi izale, yani neshetti. Bu hâdise nedeniyle Hz. Peygamber'in (s.a) kalbi, çok mahzun olup kederlendi, imanı kuvvetli olmayan müslümanlar da bundan dolayı şüpheye düştüler.

Bunun üzerine gönüllerini teselli etmek için şu âyet nazil oldu:

Biz senden önce ne bir resul, ne de bir nebi göndermedik ki bir temenni kurduğu vakit şeytan onun ümniyesine bir ilka yapmış olmasın. Bunun üzerine Allah

şeytanın ilka ettiğini derhal nesh eder de sonra Allah âyetlerini sağlamlaştırır. Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir. [24]

İşte Garanik kıssası denilen ve uydurma olduğunda hiç şüphe olmayan şey budur. Önce -aşağıda ayrıntılı bir şekilde izah edileceği üzere- bu mesele, naklen sabit değildir. Çünkü mesele hakkındaki rivâyetler İbn Abbas'tan en zayıf ve muhaddislerin cumhurunca merdud bir yolla gelmiştir.

İlim ehli, araştırmaları neticesinde bunun uydurma ve hurafe kabilinden olduğunu meydana çıkarmışlardır.

Bu meselede, sika'dan [=güvenilir ravilerden] hiçbir rivâyet mevcut olmayıp bu rivâyetleri kitablarına geçirenler sahih ve yanlışına bakmaksızın tuhaf şeyleri toplamak hevesinde olan kimselerden ibarettir.

Bu rivâyeti(n doğru olduğunu) kabul etmek mecburiyetinde kalanlar, "Senden önce hiçbir resul, (veya nebi) göndermedik ki..." [25] âyet-i kerimesiyle, İbn Abbas'tan rivâyet edilen "temenna okudu, ümniye de okumak manasınadır" sözüne bakıyorlar. Artık kendileri için -İbn Abbas'tan (gelen) rivâyetin sahih olduğu farzedildiği takdirde- doğru olan te'vilin kapısı kapanmış oluyor, âyetin doğru bir te'vilini, başka bir deyişle âyetten kasdedilen esas manayı, göremez oluyorlar. Artık onlar için yukardaki kıssa hakkında, yolları [=ravi zincirleri] muhtelif, lafızları farklı hadisler rivâyet edenlerin mevkileri yükseliyordu. Çünkü o zaman âyeti, kendi zanlarmca kolayca te'vil edebiliyorlardı. Bu kıssanın rivâyeti şayi olduktan [=her tarafa yayıldıktan] sonra, kitablarını israiliyatla doldurmaya meraklı olanlar bunun üzerine (üşüşüp) düştüler, bunu ukde-i imanları ittihaz ettiler [=imanlarımn düğüm noktası haline getirdiler], hatta âyetin manasını anlamak ve te'vil etmek hususunda bundan başka bir yol olmadığı zannına [26] kapıldılar; artık âyetin asıl manasmda muhakkiklerin [=araştırmacı âlimlerin] cumhurunun görüşünü, hadis imamlarının beyanını unuttular, onları görmez oldular. Bu şekilde Garanik kıssası, inceleme ve araştırmaya dayanmayan birtakım kitablara, tefsirlere geçti. Halbuki âyeti bu tarzda tefsir etmek, tebliğde ismet [=Allah'tan aldığı vahyi tebliğ etme hususunda hatadan korunmuş olma] esasına aykırı olduğu gibi, hücuma geçmesi için düşmanın eline de bir silah vermekti. Fakat israiliyat aşıkları bunu düşünübilirler mi? Böyle bir kıssa olmadıkça âyetlerin te'vili/tefsiri, kendi batıl zanlarına göre mümkün değil (idi); öyleyse, (ince eleyip sık dokumaya gerek yoktur) vak'a doğru olmalıdır, işte bu kadar!

Şimdi biz vak'anın tamamiyle uydurma olduğunu isbat için meseleyi iki noktadan tedkik ve muhakeme etmek istiyoruz:

1. Garazkâr ve mutaassıb ecnebilerin kail oldukları (ve iddia ettikleri) gibi "İşte bunlar yüce garnuklardır" sözünün, Kur'an'dan, yani Hz. Peygamber'in (s.a) ilâhî vahiy olarak tebliğ ettiği kelam'dan olduğu halde -hâşâ- özel bir gayeden ötürü daha sonra Kur'an'a dahil edilmemiş olması,

2. Hz. Peygamber'in (s.a) ümniyesine benzer bir şekilde vahiy esnasında bu sözlerin şeytan tarafından ilka edilip Resûlullah'ın (s.a) hiç farkında olmaksızın ilâhî vahyin arasında bunu da okumuş, sonradan Cebrail'in (a.s) ihtarı üzerine işin farkına varmış olması.

Birinci iddiayı ele alalım: Bir kere bu kıssanın uydurma olduğuna en büyük delil, lafızlarındaki ihtilaf, rivâyetlerin deki zaaf ve ızdırab, senedindeki kopukluktur.

Evet, bu ibarelerin Kur'an'dan olmadığına en büyük şahid, belagat ve fesahattan yoksun olan bu uydurma ibarelerin bizzat kendileridir. Bunları uyduranlar lafızlarında bile birleşememişlerdir. Biz, bu rivâyetlerden ulaşabildiklerimizi aşağıya alıyoruz:

a. Tilke'1-garânîku'l-u'lâ ve inne şefâ'atihunne li-türtecâ,

b. İnne şefâ'atihunne türtecâ,

c. Ve inne şefâ'atihunne li-türtecâ ve innehâ le-ma'a'1-garânîki'l-ulâ,

d. Tilke'1-garânîki'l-u'lâ minha'ş-şefâ'atu türtecâ,

e. Ve inne-hunne'1-garânîku'l-u'lâ ve inne şefâ'atehunne le-hiye'1-letî türtecâ,

f. Tilke'1-garânîku'l-u'lâ ve şefâ'atühunne türtedâ ve mislühunne lâ yünsâ,

g. Tilke izen fi'1-garânîkı'l-u'lâ tilke izen şefâ'atühunne türtecâ,

h. Tilke'1-garânîkatu'l-u'lâ ve inne şefâ'atühunne türtecâ.

i. Tilke'1-garânîkatu'l-u'lâ ve inne şefâ'atühunne türtecâ,

j. İnnehunne le-fı'1-garânîki'l-u'lâ ve inne şefâ'atühunne le-türtecâ,

k. İnne tilke'1-garânîku'l-u'lâ minha'ş-şefâ'atu türtecâ,

l. Tilke'1-garânîku'l-u'lâ min(hunn)e'ş-şefâ'atu türtecâ,

m. İnnehunne'1-garânîku'l-u'lâ,

n. Ve hiyel-garânîku'1-u'lâ şefâ'atühunne türcâ,

o. Ve inne şefâ'atühâ le-türcâ ve innehâ le-ma'a'1-garânîkı'l-u'lâ.

Şimdi insaf edilsin! Lafızları bu kadar muzdarib olan, bu derece muhtelif şekiller arzeden şu ibarelerin hiç birinde, Kur'an'ın kelime ve âyetlerindeki (insanları) acze düşüren/âciz bırakan fesahat ve belagatı (veya fesahati, belagatı ve i'câz'ı) [27] görebilmek mümkün müdür? İlmin feyziyle feyizlenmiş olan, tefekkür eden beyinler/zihinler şöyle dursun, az-çok Arab selîka'sına [28] vâkıf olan zevk-i selim sahipleri bile bu uydurma cümlelerin ne kadar ahenksiz olduklarını farketmekte güçlük çekmezler. Kur'an'ın belâgatindeki ahenk ve intizam ile bu âdi sözlerdeki intizamsızlık, ahenksizlik göze çarpacak derecede açıktır.

Necm sûresi'ni açıktan okuyarak "... ve üçüncüleri olan Menafi..." [29] âyet-i kerimesinin ardından bu sözleri okuyacak olursak, derhal ahenk ve intizamın, insanı mest eden o harikulade akıcılık ve belagatın bozulduğunu hissederiz. Bu sözler, Kur'an'dan ise, Kur'an'ın her kelimesinde görülan belagattan, fesahat ve i'câz'dan niçin mahrumdurlar? Bütün Kur'an'ı, -benzerini getirmekten (herkesi) âciz bırakacak kadar- beliğ bir şekilde meydana getiren (yüce Allah), yalnız bu iki cümlede mi âciz kalmıştır? Esasen Garanik ve Garanika'nın tenâfür-i hurûfu [30] da [=kulağa çirkin gelmesi de] dikkatten uzak tutulmamalıdır. Kur'an'da, Garanik ve Garanika gibi kulağa çirkin gelen hiçbir kelimeye tesadüf edilmez. Zaten güvenilir olmayan ravilerden yapılan bu rivâyetlerin ittifak edememeleri de bunun uydurma olduğuna ayrıca bir delildir.

Şu esasa ilişkin değerlendirme ve düşünceleri bir tarafa bıraksak bile, bu cümlelerin Kur'an'dan olmadıklarını isbat eden başka noktalar da mevcuttur. İslâm düşmanlarının iddiasına göre:

Hz. Muhammed (s.a) Kureyş müşriklerini kendisine meylettirmek için (onların) ilahlarını tahkir edecek [=aşağılayacak/küçük düşürecek] âyet nazil olmamasını temenni etmeyi sürdürünce kendisine Necm Sûresi nazil olmuş, (o da) sûreyi Mekke halkına okumuş, güya bu ibareleri de içeren sûre şu şekildeymiş:

Efere'eytumu'l-lât'e ve'1-uzzâ ve menât'el-uhrâ (tilke'1-garâniki'l-ulâ ve inne şefâ'ati-hünne li-türtecâ) [=Lâfı, Uzza'yı ve diğer üçüncü Menafi görüyor musunuz? Bunlar necib garnukdurlar. Bunların şefaatleri muhakkak ümit olunur].

Muhammed (s.a) bunu okuduktan sonra müşrikler sevinmişler ve müslümanlarla birlikte secdeye kapanmışlar. Fakat bu ibareler, vahiyler cem olunurken [=biraraya getirilip toplanırken] Kur'an'a dahil edilmemiş(miş)!.. [31]

Bu uydurmalara bel bağlayanlar, bundan İslâm aleyhine bir pay çıkarmak isteyenler hiç düşünmüyorlar ki: "Lâfı, Uzza'yı ve diğer üçüncü Menafi görüyor musunuz: Size erkek, O'na dişi öyle mi? Öyleyse bu, çok hayıfh bir taksim!" [32] âyetleriyle, "Onlar hiçbir şey değil, sırf sizin ve babalarınızın taktığı kuru isimlerdir" [33] âyeti arasında "Bunlar yüce garnuk-durlar. Bunların şefaatleri muhakkak nimit olunur" ibaresinin gelmesi, zikrettikleri maksadı hiç de temin etmiyor. Temin etmek şöyle dursun, maksada büsbütün aykırıdır. Çünkü bu iftiracıların iddiasına göre 'Hz. Peygamber'in (s.a) maksadı, Kureyş müşriklerinin ilahlarını, putlarını -hâşâ sümme hâşâ- medh ve sena ederek müşriklerin kalblerini kendisine çekmekti' değil mi? Halbuki sûrede zikredilen "Onlar hiçbir şey değil, sırf sizin ve babalarınızın taktığı kuru isimlerdir; Allah onlara öyle bir saltanat indirmedi. Onlar yalnızca zanna ve nefislerinin sevdasına tâbi oluyorlar" [34] âyeti buna mânidir. Zerre kadar aklı ve izanı olanlar için bu kıssanın uydurma olduğuna bundan büyük delil olamaz. Çünkü Kureyş müşriklerinin ilaheleri olan putları övmek maksadıyla söylendiği iddia edilen "bunlar yüce garnuklardır; bunların şefaatleri muhakkak umulur" ibaresinin ardından gelen "Onlar hiçbir şey değil, sırf sizin ve babalarınızın taktığı kuru isimlerdir" [35] cümlesi, o putları gâyet açık ve beliğ bir şekilde tezyif ve tahkir ediyor [=küçük görüp aşağılıyor]. "Babalarınızla sizin tarafınızdan ilah ismi verilen bu putlar [=asnâm ve evsân], hiçbir şeye güç yetiremeyen batıl şeylerdir. Siz bunlara ilah demekle, dalâlete düşüyorsunuz" diyerek onları açıktan açığa aşağılıyor, kötülüyor, rezil edip küçük düşürüyor. Öyleyse, bu âyetten evvel "Bunlar yüce garnuklardır; bunların şefaatleri muhakkak umulur" ibaresinin zikredilmesi, açık bir çelişkidir. Evet, bir sûrede yanyana gelen âyetlerden birinde müşriklerin putlarının -hâşâ- övülmesi, diğerinde aynı putların hakir görülüp aşağılanması kadar açık bir çelişki olamaz. Böyle birşey, müşriklerin kalblerinin celbedilmesine değil, aksine çok haklı olarak itiraz etmelerine sebep olurdu. Acaba böyle bir hâdise olsaydı, fesahat ve belagata pek ziyade vâkıf olan Arab müşrikleri "Bu nasıl sözdür; birinci âyetle bizim ilahelerimizi medh ve sena ediyorsunuz, onlar da şefaat edecekler diyorsunuz, ikinci âyetle de onları tamamiyle horlayıp küçük düşürüyorsunuz. Bu iki söz arasında çelişki vardır" diye kıyameti koparmazlar mıydı? Halbuki böyle bir itiraz(da bulundukları), asla rivâyet edilmemiştir. O halde, böyle bir hâdise, kesinlikle vuku bulmamıştır. Bu bakımdan, "Onlar hiçbir şey değil, sırf sizin ve babalarınızın taktığı kuru isimlerdir" [36] âyeti, Garanik kıssasını kesin bir şekilde yalanlamaya kâfidir. [37]

(Garanik Kıssasının) Rivâyetindeki Izdırab [38]

(Garanik kıssasının) lafızları açısından ne kadar muzdarib [39] olduğunu gördük. Lafızlarının bu kadar muhtelif ve muzdarib olmasının yanısıra, rivâyeti de muzdaribtir. Bu muhtelif ve muzdarib lafızlar, çeşitli şekillerde nakledilmişlerdir, ki onlardan birkaçını aşağıya alıyorum:

1. Hz. Peygamber (s.a) -hâşâ- "Bunlar yüce garnuklardır; bunların şefaatleri muhakkak umulur" ibaresini okuduğu zaman namaz kılıyormuş.

2. Kureyş'in toplantı yerindeymiş.

3. Nefsinde bunu arzu ve temenni ederken, ağzından çıkıvermiş(miş).

4. Namaz kılarken uyuklamış ve şeytan bu ibareleri, Hz. Peygamber'in (s.a) dili üzerine ilka etmiş(miş), Resûlullah da bu ibareleri söylemiş(miş). Müşrikler buna önem verdiklerinden ezberlemişler.

5. Hz. Peygamber'in (s.a) böyle birşey okuduğunu şeytan haber vermiş(miş).

6. Resûlullah (s.a) böyle bir ibare okuduğunu, akşama kadar anlayamamış. Akşam olunca Cebrail (a.s) gelmiş; Hz. Peygamber (s.a) sûreyi -"Bunlar yüce garnuklardır; bunların şefaatleri muhakkak umulur" cümlesi de dahil olduğu halde- Cebrail'e (a.s) okumuş, Cebrail de "Ben sana böyle bir âyet getirmedim" demiş ve Cenâb-ı Hakk, Resulüne "Az daha seni bile, sana vahyettiğimizden gayrisini bize karşı iftira edesin diye fitneye düşüreceklerdi..." [40] âyetini indirmiş, bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a) fazlasıyla mahzun ve müteessir olmuş(muş da), (onun) bu teessürünü gidermek için "Senden önce bir resul ve nebi göndermedik ki bir temenni kurduğu vakit, şeytan onun ümniyesine bir ilka yapmış olmasın..." [41] âyeti nazil olmuş(muş).

7. Hz. Peygamber (s.a) sehven [=yanhşlıkla] bu ibareleri okumuş ve bunun üzerine Kureyş müşrikleri sevinmişler. Bunun peşisıra Resûlullah (s.a) "Hayır, hayır! Bu, şeytan tarafından söylenildi" demiş(miş).

8. "Lâfı, Uzza'yı ve diğer üçüncü Menaf'ı görüyor musunuz?.." [42] âyetini okuduktan sonra (Hz. Peygamber (s.a) -hâşâ-) "Bunlar yüce garnuklardır; bunların şefaatleri muhakkak umulur" demiş(miş).

9. "(Size erkek, O'na dişi öyle mi? Öyle ise) bu, çok hayıflı bir taksim" [43] âyetini okududuktan sonra (Resûlullah (s.a) -hâşâ-) "Bunlar yüce garnuklardır; bunların şefaatleri muhakkak umulur" demiş(miş).

10. "Bunlar yüce garnuklardır; bunların şefaatleri muhakkak umulur" cümlesini okuduktan sonra, fakat sûreyi bitirmeden önce işin [=yaptığı hatanın] farkına varıp feryad ü figana başlamış(mış). Cenâb-ı Hakk da Nebisinin kalbini teselli etmek için "Göklerde nice melekler vardır ki Allah dileyip razı olduğuna izin vermezden evvel şefaatleri hiçbir şeye yaramaz" [44] âyetini vahyetmiş (miş).

11. (Güya Resûlullah) "Bunlar yüce garnuklardır; bunların şefaatleri muhakkak umulur" cümlesini okuduğunun hiç farkına varmadan sûreyi tamamlamış; müşrikler de sevinçlerinden secdeye kapanmışlar. Hatta Hz. Peygamber'i (s.a) omuzlarına alıp "Abd-i Menaf Oğulları'nın nebisi" diyerek Mekke sokaklarını dolaştırmışlar.

Görülüyor ki, bu kıssa ravisi itibariyle de muzdarib'tir. Ravilerin biri bir türlü, diğeri bir (başka) türlü söylüyor. Bu da delâlet eder ki: vak'a, tamamiyle uydurmadır.

Bunun yanısıra, bu kıssanın senedi de munkat'ı'dır. [45] Bu kıssa, tabiînden ileri geçemiyor. Sahabeden bunu rivâyet eden yoktur. Doğrusu, senedinde sahabî olarak yalnız İbn Abbas var, fakat o bu kıssanın vukubuiduğu iddia edilen zamanda henüz doğmamıştı, doğmuşsa bile iki-üç yaşlarında bulunuyordu. [46] Öyleyse, bu hâdisenin vuku bulduğunu rivâyet eden bir sahabî yok demektir. Hatta İbn Abbas'ın, (vuku bulduğu iddia edilen hâdise sırasında) büyük yaşta olduğu kabul edilse bile, İbn Abbas'tan rivâyet edenler, muhaddislerce makbul insanlar olmadıklarından yine delil olarak gösterilemez. Şu halde vak'anın, tabiîn devrinden sonra uydurulmuş olduğunda şüphe kalmıyor.

Kısacası, dirâyet ilminde ve rical bilgisinde malum olan noktaların hangisi açısından incelenirse (incelensin) görülür ki: bu ibareler, masum [=tebliğ'de hatadan korunmuş] olan Hz. Peygamber'in (s.a) dilinden çıkmamıştır.

Şimdi gelelim ikinci cihetin araştırılıp incelenmesine: Birinci cihete kail olanlar, şüphe yok ki Dr. Dozy gibi en müfrit, en mutaassıb, en garazkâr İslâmiyet düşmanlarıdır ve böyle olmaları da gerekir. Çünkü, buna kail olmak için en açık hakikatleri inkâr etmek lazımdır. Bunu hiçbir müslüman, elbette irtikab edemez. Bırakın müslümanı, vahyin, nübüvvetin ne demek olduğunu, Hz. Muhammed'in de Allah'ın Resulü bulunduğunu kabul eden herhangi bir insan da böyle bir şeyi asla ve kafa hatır ve hayaline getiremez. Bunu söylemek, açıktan açığa "Muhammed peygamber değil, âdi bir yalancıdır" demektir. Bunun içindir ki nübüvveti ve Hz. Muhammed'in de (s.a) peygamber olduğunu kabul eden bir insan, bu ciheti hiçbir zaman kabul edemez.

İkinci cihet ise, esasen Garanik kıssasının doğruluğunu kabul ederek bunun şeytan tarafından ilka edildiğini kabul etmektir, ki bu da hakikate aykırıdır. Maksadımız bu cihetin de tamamen merdud olduğunu isbat etmektir.

Bir kere Garanik kıssasının sabit olması, -yukarıda izah edildiği üzere- dinin kat'î hakikatle-riyle taban tabana zıttır. Çünkü daha önce de izah ettiğim gibi tebliğde ismet, dinin rükünlerinin [=esaslarınm] en önemlilerindendir. Bu, Kur'an ve icma ile sabit olduğu gibi, akl-ı selim de (bunun) böyle (olduğuna) hükmeder. Bunun aksi, aklen imkânsızdır. Halbuki bu kıssanın doğru olduğunu farzetmek, (dinin) bu rüknü(nü) yıkmak veya en azından zayıflatmak demektir. Resullerin ismet sahibi oldukları: (Allah'tan aldıkları vahyi tebliğ etme hususunda hatadan korundukları) esasını yıkmak, dini yıkmaktır. Bu nedenle, resullerin ismeti, naklen ve aklen sabit bir hakikattir. Peygamber, Allah'tan aldığı vahyi tebliğ etme hususunda masum [=hatadan beri] olduğuna göre, bu gibi rezaletlerden tamamen münezzeh olacağında şüphe yoktur. Bu esası yıkmaya yönelik rivâyetin -kimden rivâyet edilirse edilsin- zerre kadar önemi olamaz.

İkinci olarak: Garanik kıssası, nakil yönünden de sabit değildir. Çünkü bu kıssa, sika [=güvenilir] ravilerin hiçbirinden rivâyet edilmemiştir, en zayıf bir yol [=isnad] ile gelmiş ve yukarıda belirttiğimiz insanlar tarafından araştırılıp incelenmeksizin kitablara geçirilivermiştir. Sözleri, her bakımdan güvenilir olan büyük âlimlerimiz bunu, kat'î delillerle reddetmektedirler, ki biz de onlardan bir kısımını buraya alıyoruz:

Sahîh-i Buhari'de şöyle deniliyor:

İbn Abbas, "Senden önce bir resul ve nebi göndermedik ki bir temenni kurduğu vakit, şeytan onun ünıniyesine bir ilka yapmış olmasın..." [47] âyeti hakkında şöyle demiştir: "Şeytan onun ümniyesine [=sözüne] birşey ilka eder, Allah ise şeytanın ilka ettiğini giderir, âyetlerini sağlamlaştırır".

Ümniye'nin kıraat [=okuma] anlamına geldiği de söylenmiştir. el-Emânî ise okuyorlar, fakat yazamıyorlar demektir.

Dikkat edilmesi gerekir ki: Sahîh-i Buharı, İbn Abbas'tan rivâyetle ümniye'yi, hadis [~söz] ile -ki hadis-i nefsi demektir- tefsir ettikten sonra, (ümniye'nin) kıraat [=okuma\ ile tefsir edilmesini yü£d/ [=söylenmiştir/denümiştir] lafzı ile hikâye ediyor. Bu ise, iki tefsir arasında aykırılık olduğuna delâlet eder ve Sarihlerin "İbn Abbas'm görüşüne göre hadis, tilavet [=oVLuma] manasınadır" şeklindeki iddiaları ise, ibarenin zahirine aykırıdır. Sonra (Buhârî'nin) ümniye kelimesinin, kıraat manasıyla tefsir edilmesini, yügâlü lafzıyla hikaye etmesi, bu

cihetin İbn Abbas yanında muteber olmadığını gösterir. Zaten hadis ile kasdedile-nin, hadis-i nefsi olduğu da aşağıda izah edilecektir.

Sahîh-i Buhârî'nin (az evvel zikrettiğimiz) ifadesi isbat ediyor ki: İbn Abbas'm temenni'ye &arae [=okudu], ümniye'ye kıraat [=okumak] manası verdiği (yolundaki) rivâyet itimada şayan değildir. Bu mana, İbn Abbas'ın merzîsine [=nzası-na] aykırıdır. Şüphe yok ki, Sahîh-i Buhârî'nin sözleri dururken, başkalarının sözü kabul edilemez.

İbrîz müellifi, düşüncelerini şu şekilde ifade ediyor:

Temenninin &arae [=okudul, ümniye nin ise kıraat [=okuma] ile tefsir edilmesi, Ali b. Ebî Talha'nın İbn Abbas'tan rivâyet ettiği nüsha'da [=Sâhife'de] İbn Abbas'tan rivâyet edilmiştir. Bu nüsha'yı [=Sâhife'yi], Leys b. Sa'd'm kâtibi Ali b. Salih, Muaviye b. Salih'ten, o da Ali b. Ebî Talha'dan, o da îbn Abbas'tan [48] rivâyet etmiştir. Ulemanın Leys b. Sa'd'ın kâtibi hakkında ne söyledikleri ve muhakkik âlimlerin onu zayıf buldukları malumdur.

İbrîz müellifi demek istiyor ki: Temenninin £arae [=okudu], ümniye nin &zraa£ [=okuma] ile tefsir edildiğini İbn Abbas'tan rivâyet eden raviler arasında Leys b. Sa'd'ın kâtibi İbn Ebî Salih de mevcuttur. Bunun nasıl bir adam olduğu ise, tah-kik erbabı nazarında malumdur. Muhakkik âlimler, bu yolla [=isnadla] rivâyet edilen şeyleri zayıf kabul etmişlerdir. Çünkü bu adam, itimada şayan değildir. Demek ki bu, sabit bir rivâyet değildir. Zaten bu kıssanın senedinin munkat'ı [-kesik/ko-puk] olduğunu yukarıda söylemiştim.

Görülüyor ki: şu fitnenin esasını oluşturan rivâyetin ravisini, muhakkik âlimler zayıf kabul etmektedirler.

Bu kıssanın rivâyetindeki ızdırabı, bunun naklinde görülen bazı şeyler daha da artırmaktadır. "Senden önce bir resul ve nebi göndermedik ki bir temenni kurduğu vakit, şeytan onun ümniyesine bir ilka yapmış olmasın..." [49] âyet-i kerimesinin nüzul sebebim İbn Abbas'tan muhtelif şekillerde rivâyet ediyorlar, ki onlardan bir kısmını aşağıda zikrediyorum:

1. Hz. Peygamber, kendisiyle kavmi arasında bir yakınlaşma meydana gelmesini temenni ediyormuş; şeytan da Peygamberin daima gönlünden geçen, kalbinde dolaşan bu şeyi (onun) lisanına il-ka ediyormuş.

2. Âyet-i kerimede Hz. Peygamber'e nisbet edilen ümniyye'den maksat, kavminin müslüman olmasını temenni imiş. Resûlullah onların müslüman olmalarını temenni ediyormuş.

3. Kendisine karşı yapılan eziyetleri engellemeyi temenni ediyormuş.

4. Kureyş kavmini kendisinden uzaklaştıracak bir âyet nazil olmamasını Cenâb-ı Hakk'tan temenni ediyormuş. [50]

5. Temenni, hadis-i nefsî imiş [=içten geçirmekmiş].

6. Telâ karae manasına, ümniyye tilavet ve kıraat manasmaymış. [51]

7. Temenninin tekellüm [=konuşma], ümniyye'nin de kelam [=söz] olduğu Mücahid'den rivâyet edilmiş.

8. Nebi'nin temennisi, bazı rivâyetlerde İbn Abbas'tan ve başkalarından zikredilmediğinden temenniyi telâ ile, ümniyyeyi de tilavet'le tefsir etmişlerdir.

İmam Kastalanî de Buhârî Şerhinde şöyle diyor:

Garanik kıssası ve bu kıssanın senedi (hadis) imamlar(m) dan pek çoğu tarafından ta'n olunmuştur [=tenkid edilip reddedilmiştir]. Hatta mehşur muhaddis İbn İshak [52] bu kıssadan sorulduğu zaman 'Bu kıssa, zındıklar tarafından uydurulmuştur' demiştir.

Artık bu hadis (olduğu iddia edilen Garanik kıssası) hakkında İbn İshak gibi salahiyet sahibi bir zat 'Bu, zındıkların uydurmasıdır' dedikten sonra, o hadisi inkar için başka bir şeye hacet olmasa gerektir.

Şimdi bir de bu mesele hakkında Kadı İyaz'ın fikirlerini özetleyelim; sözkonusu zat, bu kıssanın rivâyet ve dirâyet açısından ta'n'a uğradığını [=tenkid edilip reddedildiğini] gâyet müdekkik bir şekilde isbat etmektedir:

Diyorlar ki: Bu Öyle bir hadistir ki, bunu ehl-i sıhhatten hiç kimse tahriç [53] etmemiş, muttasıl [=kesintisiz] [54] ve selim [=kusursuz] bir senedle hiçbir ferd rivâyet etmemiştir. Yalnız garib [55] ve ac(a)ib olan her şeyi toplamaya düşkün olan, sağlam-çürük herhangi bir kitabta gördüğünü -hiçbir ayırım yapmaksızın- hemen alan müfessir ve tarihçilerdir ki, bu ve bunun gibi olan kıssaları şevkle nakl ve rivâyet etmişlerdir.

Bundan sonra Kadı İyaz, Ebubekir b. el-A'lâ'dan bu rivâyetin çürüklüğüne/bozukluğuna, ravılerinin ızdırabma delalet eden ve bu rivâyeti itibardan düşüren birçok şeyler naklediyor.

İmam Ebubekir el-A'rabî -ki rivâyet ve tefsirde hüccet olarak kâfidir- "Bu kıssada «vârid olan [=ifade edilen] şeylerin hiç birisinin aslı yoktur" diyor.

Daha sonra Kadı İyaz bu kıssanın dirâyet açısından da ta'na [=tenkide] uğrayıp reddedildiğini isbat ederek mütalaalarına şöyle devam ediyor:

Resûllah'ın (s.a) ismeti [=Allah'tan aldığı vahiyleri tebliğde hatadan korunmuş olduğu] ve (Garanik kıssasında zikredilen) şu rezillikden uzak bulunduğu hususu kesin delillerle sabit olmuş, ümmet de bunda icma etmiştir. Bir kere Hz. Peygamber'in (s.a), müşriklerin ilahlarını metheden âyet nazil olmasını temenni etmesi küfürdür. Şeytanın Nebi'nin kalbine hakim olarak Kur'an'dan olmayan şeyi Kur'an'dan(mış) gibi göstermesi ve Cebrâîl haber verinceye kadar Yüce Nebi'nin şeytanın ilkasmı farkedip ayıramayarak vahy-i ilahî olduğuna inanması gibi hezeyanlar peygamber için imkânsızdır. [56] Allah tarafından olmadığı halde, kasden kendisinin bu sözleri söylemesi de küfürdür, Allah'a iftiradır. Yanlışlıkla söylemiş olması da caiz değildir; çünkü Resûlullah (s.a) bunların hepsinden (korunmuş olup) masumdur. Peygamberimizin dili veya kalbi üzerine gerek kasden, gerek hataen küfr cereyan etmeyeceği, Hz. Peygamber'in (s.a) bundan tamamiyle masum olduğu kesin delil ve icma-ı ümmetle sabittir. Yine, meleğin vahiy ve ilka ettiği şeyle şeytanın ilka ettiğini ayıramayarak bunları birbirine karıştırması, yahut şeytanın Resûlullah'a, Kur'an'a benzer bir şeyler ilka etmeye yol bulabilmesi, indirmediği bir şeyi -kasden veya hata ile- Allah'a isnad etmesi gibi rezilliklerin tümünden münezzeh ve masumdur. İşte Kur'an:

O (Resul) bize isnaden bazı laflar uydurmaya kalkışsaydı, elbette biz onu ondan dolayı kuvvetle yakalar, hıncını alırdık, sonra da onun şah damarını koparırdık. [57]

(Az daha seni bile, sana vahyettiğimizden gayrisini bize karşı iftira etmen için fitneye düşüreceklerdi ve o takdirde seni dost edineceklerdi ve eğer biz sana sebat vermemiş olsaydık, sen onlara az birşey meyledeyazdındı ve) o takdirde biz sana muhakkak hayatın da ölümün de katmerli acısını tattırırdık, sonra bize karşı, kendin için hiçbir yardımcı bulamazdın. [58]

İkinci olarak: Garanik kıssası(mn doğru olması, hem) akıl açısından, (hem de) örfen imkânsızdır. Evet, eğer rivâyet edildiği gibi böyle bir söz olsaydı bu, tertip ve düzenden mahrum olan, birbirini çürüten, bir tarafı övgü, diğer tarafı yergi içeren, kısacası birtakım muhtelif ve birbirini nakzeden cümlelerden ibaret olur ve bu kadar çelişkili olan bir söz hem Hz. Peygamber'in, hem orada hazır bulunan müslüman cemaatin, hem de Kureyş eşrafının nazarından kaçmış olurdu. Halbuki sathî nazarlardan bile kaçma ihtimali bulunmayan birşey, nasıl olur da fesahat ve belâgatda yükselmiş olan nazarlardan kaçar? Bu mümkün müdür?

Üçüncü olarak: Malumdur ki, münafıklar ve inatçı müşriklerle kalbinde zayıflık olan bazı câhil müslümanlar küçük bahanelerle birdenbire Resûlullah'm başından dağıh-yorlardı. Resûlullah'a düşman olanlar en önemsiz bir meseleyi, dedikodu sermayesi edinerek müslümanlar arasında fitne ve fesat çıkarmaya çalışırlar, zaman zaman o meseleyi dillerine dolayarak müslümanları rencide edecek hareketlerde bulunurlardı. Müslüman olduğunu açıklayıp da henüz kalplerinde ilhad ve küfür hastalığı bulunanların en ufak bir şüphe ile irtidad ettikleri de malumdur.

Halbuki Garanik kıssasında hiç kimse böyle birşey hikâye etmemiştir. Eğer böyle birşey vâki olsaydı şüphe yok ki Kureyş müşrikleri bununla müslümanlara hücum edecekler, Yahudiler de bunu müslümanlar aleyhine bir delil olarak kullanacaklardı. Nasıl ki İsrâ kıssasında büyüklemp kibirlenerek böyle yapmışlardı. Eğer böyle bir vak'a olmuş olsaydı bu felaketten daha büyük bir fitne düşünülemezdi. Bu vak'anın olması mümkün olsaydı, düşmanların fitne ve fesat çıkarmaları için bundan (daha) şiddetli birşey tasavvur edilebilir miydi? Halbuki bu kıssa hakkında ne inatçıların ağzından bir kelime çıkmış, ne de bu vak'a sebebiyle bir müslümamn ağzı açılmıştır. O halde, bu da delalet ediyor ki Garanik (kıssası), asıl ve esastan yoksun, bâtıl bir kıssadır.

Dördüncü olarak: Bu kıssanın ravileri, "Az daha seni bile, sana vahyettiğimizden gayrisini bize karşı iftira etmen için fitneye düşüreceklerdi -ve o takdirde seni dost edineceklerdi- ve eğer biz sana sebat vermemiş olsaydık, sen onlara az birşey meyledeyaz-dındı" [59] âyet-i kerimelerinin de bu kıssa hakkında nazil olduğunu iddia ediyorlar. Oysa bu âyetler, onların rivâyet ettikleri haberi reddetmektedir. Zira Allah (c.ş), onların Resûlullah'ı -mabudlarını zemmetmemek suretiyle- Cenâb-ı Hakk'a karşı iftira ettirmeye çalıştıklarını, fakat Cenâb-ı Hakk'ın Resulünü sağlamlaştırıp sebat ettirmesi sebebiyle onlara doğru ufak bir temayül bile göstermediğini haber veriyor. Kısacası âyet-i kerimenin mazmunu ve mefhumu Cenâb-ı Hakk'ın Nebisini, vah-yetmediği bir şeyi söylemekten koruduğunu, onlara karşı en ufak bir temayülde bile bulunmayacak şekilde sağlamlaştırıp sebat ettirdiğini gösterir.

Halbuki Garanik kıssasının ravilerinin zayıf/saçma haberlerine göre Hz. Peygamber müşriklere meyledip ilahlarını övmek suretiyle Allah'a iftira etmede çok fazla ileri gitmiş ve (hâşâ) "Allah'a iftira ettim, (O'nun vahyetmediğini vahiymiş gibi) okudum" demiş.

(İnsan, âyetle taban tabana zıt olan bu hurafelere karşı ne diyeceğini şaşırıyor. Allah muhafaza buyursun).

Garanik kıssasıyla ilgili rivâyet(in senedi) sahih değildir, (senedinin) sahih olduğu farzedilse bile, Resûlullah'm söylediği iddia edilen sözler bile onu zayıflatmaya yeterdi. Bu âyet, zikredeceğimiz şu âyet-i kerimeye benzer:

Allah'ın fazl u rahmeti üzerinde olmasaydı, onlardan bir taife seni bile hükümde haktan şaşırtmayı kurmuşlardı. Fakat onlar yalnız kendilerini şaşırtırlar, sana hiçbir zarar veremezler. [60]

İmam Kuşeyrî ile İbn Enbârî'nin rivâyetlerine göre Kureyş Hz. Peygamber'den bir defa olsun ilahlarına teveccüh göstermesini rica etmiş ve bunu yaptığı takdirde kendisine iman edeceklerini vaadetmişler, fakat Resûlullah bunu yapmadığı gibi ufak bir temayül dahi göstermemiştir. (Dininin esası, ilahın birliği inancına dayanan bir Peygamber'in, böyle bir temayül göstermeyeceği aşikârdır. Zaten akıl ve mantık da bunu gerektirir).

Kadı İyaz'ın araştırma ve incelemeye dayalı ifadelerine burada son veriyoruz. Hakikaten Kadı İyaz bundan sonra bu rivâyetlerin zayıflığı ve tekzibi için pekçok şeyler söylemekte ise de onları zikretmeye gerek görmedik.

Kısacası, bu kıssa ne aklen, ne de naklen sabit olmayıp vukubulduğunu isbat edecek sahih ve selim [^kusursuz] bir nakil yoktur. Vukubulmadığım isbat eden aklî ve naklî deliller ise pek çoktur. [61]

Müfessirlerin Büyüklerinden Olan Fahreddin Râzî'nin Bu Meseleyle İlgili Hakimane Tahkikatı

Şimdi bir de Tefsir-i Kebir sahibi Fahreddin Râzî'nin bu meseleyle ilgili âlimâne ve hakimane tahkikatını görelim. Fahreddin Râzî, rivâyet edilen kıssayı zikrettikten sonra diyor ki:

Tahkik ehli bu rivâyetin bâtıl (ve) uydurma olduğuna kail olmuşlar ve bunu da Kur'an'la, Sünnetle, aklî delillerle vesikalandırmışlardır. Bu kıssanın bâtıl ve uydurma olduğunu isbat eden âyetler aşağıda zikr olunmuştur:

O (Resul) bize isnaden bazı laflar uydurmaya kalkışsaydı, elbette biz onu ondan dolayı kuvvetle yakalar, hıncını alırdık, sonra da onun şah damarını koparırdık. [62]

Böyle iken âyetlerimiz birer açık delil olarak karşılarında okunuduğu zaman Hakk'ın huzuruna çıkmaya yüzü olmayanlar "Bundan başka bir Kur'an getir

veya bunu değiştir!" dediler. De ki: "Onu kendiliğimden değiştirmem, benim için olacak şey değildir. Ben ancak bana vahyedilene uyarım, ben rabbime isyan edersem şüphesiz büyük bir günün azabından korkarım". [63]

Parça parça inen Kur'an'ın inişine yemin ederim ki sahibiniz (Muhammed) şaşırmadi, azıtmadı da ve (okuduklarını) nevasından söylemiyor; o (Kur'an) vahyedilen bir vahiyden başka birşey değildir. [64]

Cenab-ı Hakk kasemle başladığı bir sûrede, Resulünün kendisinin vahyettiğinden başkasını söylemediğini haber veriyor. Eğer bu âyetin akabinde "Bunlar ulu garnuklardır ve şefaatleri umulur" ibaresini okumuş olsaydı hakikaten Allah'ın yalan söylediği açığa çıkmış olurdu. (Allah Teâla bundan münezzehtir). Bu ise, hiç bir müslümanm söyleyemeyeceği bir şeydir.

Az daha seni bile, sana vahyettiğimizden gayrisini bize karşı iftira etmen için fitneye düşüreceklerdi ve o takdirde seni dost edineceklerdi ve eğer biz sana sebat vermemiş olsaydık, sen onlara az birşey meyledeyazdındı (ve o takdirde biz sana muhakkak hayatın da ölümün de katmerli acısını tattırırdık, sonra bize karşı, kendin için hiçbir yardımcı bulamazdın). [65]

Bu âyet-i kerime, Kureyş müşriklerinin bu hususta çalışma ve gayretlerinin boşa çıktığını, Hz. Peygamber'i, kendilerine meylettirmeye muktedir olamadıklarını gösterir.

"Eğer biz sana sebat vermemiş olsaydık, sen onlara az birşey meyledeyazdındı" [66] âyet-i kerimesindeki lev lâ kelimesinin delaletinden, Resülullah'm (s.a) Kureyş müşriklerine azıcık bir meyil bile göstermediği çok açık bir şekilde anlaşılıyor. Bu bakımdan, putları methetmiş olduğunu düşünmek, Kur'an'ın açık ifadesine aykırıdır.
(Yine o kâfirler "O Kur'an ona bir defada indirilseydi ya" diyorlar). Biz onu gönlüne iyi tesbit etmek (veya kalbini onunla sağlamlaştırmak) için böyle (parça parça) indirdik. [67] Sana Kur'an'ı okutacağız da unutmayacaksın. [68]

(Garanik kıssasının bâtıl ve uydurma olduğuna dair) Sünnet'ten deliller: Hz. Peygamber'in siyerini [=hayatını] kaleme alan Muhammed b. İshak b. Huzeyme [69] -ki ümmetin tamamiyle güvenini kazanmıştır- bu kıssa hakkında sorulduğunda "Bu kıssa zındıklar tarafından uydurulmuştur" cevabını veriyor ve Garanik kıssasının aslı-esası olmadığı hakkında da müstakil bir kitab tasnif ediyor.

İmam Ebubekir Ahmet ibn Hüseyn el-Beyhakî de "Bu kıssa, nakil yönünden sabit değildir" diyor. Sonra bu kıssanın ravilerinin mat'ûn [70] olduğunu [=ta'n'a uğradığım, cerh edildiğini] söylüyor.

Ayrıca, İmam Buhârî de Sahihinde Hz. Peygamber (s.a) Necm sûresini okuduğu vakit müslümanların, müşriklerin, insanların ve cinlerin secde ettiklerini rivâyet ediyor, fakat Garanik kıssasıyla ilgili tek bir kelime zikretmiyor. Resûllahın (s.a) Necm sûresini okuması, o esnada müslümanların ve müşriklerin secde etmeleri hakkındaki hadis, bir çok yolla rivâyet edildiği halde, bunların içinde kesinlikle Garanik rivâyetinin mevcut olmaması da bu kıssanın, nakil yönünden sabit olmayıp sonradan uydurulduğunu gösterir.

(Garanik kıssasının bâtıl ve uydurma olduğuna dair) aklî deliller: Bir kere, Hz. Peygamber'in (s.a) putları yüceltip övdüğünü düşünmek, açık bir küfürdür. Zaruri olarak bilinen bir hakikattir ki Resûlullah'ın en büyük gayreti, putları kaldırıp atmak, onları kınayıp yermekti.

Putlara ibadetin açık küfür olduğunu söylemek, bunlara ibadet etmekten şiddetle nehyetmek, onları parçalamak vazifesiyle mükellef olan bir zat, nasıl olur da o putları över?!.. Bir taraftan kötülerken, diğer taraftan yüceltmek hangi akıl hakkında tasavvur olunur?!..

İkinci olarak: Kureyş müşriklerinin Resûlullah'a olan düşmanlıkları o kadar büyüktü ki, künhüne ve hakikatine vakıf olmaksızın bu kadarcık bir (ibareyi) okumakla ikrar (ve tasdik) edivermeleri mümkün değildir. Nerede kaldı ki ilahlarını yücelttiğine icma etsinler de bundan; ilahlarını medh ve sena ettiğine kani olduklarından dolayı -Resûlullah'ın (s.a) daha sonra mabudlarını kötülemeyeceği kendilerince belli olmadığı halde- onunla beraber secdeye kapansınlar? (Bu, asla olacak birşey değil).

Üçüncü olarak: "Allah şeytanın ilka ettiğini derhal izale eder de sonra Allah âyetlerini muhkemleştirir" [71] âyet-i kerimesi de bu kıssayı yalanlamaktadır. Çünkü Cenâb-ı Hakk, bu âyetle şeytanın ilkasını izale edip kendi âyetlerini sağlamlaştırdığını haber veriyor. Şeytanın ilka ettiği şeyi Hz. Peygamber'den -onun ağzından çıkmadan- izale etmek/gidermek suretiyle âyetlerini sağlamlaştırması, şüphe yok ki (ağzından) çıktıktan sonra onları izale etmek suretiyle sağlamlaştırmasından daha kuvvetlidir. Zira, ikinci durumda, şüphe yine devam edecektir. Cenâb-ı Hakk Kur'an'dan olmayan bir şeyin Kur'an'a benzememesi için âyetlerini sağlamlaştırmayı murad edince, şeytanı, daha başlangıçta bundan menetmesi -Peygamberine karşı böyle bir ilka ve vesveseye güç (ve fırsat) vermemesi-daha evla (ve uygun) bir yol değil midir?

Dördüncü olarak: (Fahreddin er-Râzî'ye göre, aklî vecihlerin en kuvvetlisi de budur). Eğer Hz. Peygamber'in böyle birşey söylemesi caiz görülürse, onun şeriatına olan güven kalkar ve şeriatın hükümlerinin her birinin böyle olması da caiz görülür ve bu takdirde "Ey Resul! Sana rabbinden her indirileni tebliğ et; -

etmezsen, O'nun risaletini eda etmemiş olursun- Allah seni insanlardan koruyacak" [72] âyeti de bâtıl ve manasız olurdu. Çünkü Allah'dan aldığı vahyi eksik tebliğ etmekle; Allah'ın söylemiş olduğu şeylerden bazılarını gizlemekle, Allah'tan aldığı vahye eklemede bulunmak; Allah'ın söylemediklerini söylemek arasında hiçbir fark yoktur. (Her ikisi de Allah'a iftiradır).

Fahreddin Râzî "Bu kısa izahlar neticesinde bu kıssanın uydurma olduğunu anlıyoruz" dedikten sonra, Garanik kıssası hakkındaki rivâyetin, haber-i vahid [73] olduğunu, haber-i vahidin mütevatir olan naklî ve aklî delillere karşı duramayacağını söylüyor ve bu kıssaya ait bütün ihtimalleri nazar-ı dikkate alarak şu şekilde meselenin tafsilatına girişiyor:

Temenna lügatte iki manaya gelir: a) Kalbin temennisi, b) Kıraat [=okumak]. "Senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o, birşey arzu ettiği zaman şeytan onun arzusuna birşey ilka etmemiş olsun" [74] âyet-i kerimesinde geçen illâ izâ temennaya kara'e manasını verip de Hz. Peygamber'in okuması esnasında İşte bunlar ulu turnalardır (veya kuğulardır), bunların şefaati umulur sözlerini söylediğine inananlar, bunun söylenmesinin keyfiyetinde ihtilafa düşmüşlerdir. Bu bakımdan, bu muhtelif vecihlerin herbirini nazar -ı dikkate alarak kıssayı tahlil etmek istiyoruz.

Birinci Vecih: Bunlardan bazıları diyorlar ki "İşte bunlar ulu turnalardır (veya kuğulardır), onların şefaatleri umulur" sözünü, Hz. Peygamber söylemediği gibi, şeytan ya da başka bir kimse de söylemiş değildir. Şu kadar ki Resûlullah Necm sûresini okuyunca, Kureyş kâfirleri, sûrenin bazı lafızlarını "İşte bunlar ulu turnalardır (veya kuğulardır), onların şefaatleri umulur" ibarelerine benzettiler, öyle zannettiler. Çünkü bazı kelimeleri, söylenen şeklin dışında vehmetmek, süregelen âdetin gereğindendir.

Meselenin bu şekilde cereyan ettiği iddiası, birkaç yönden reddedilir:

Evvela: Bu gibi yerlerde tevehhüm [=vehmetme/zannetme], ancak işitilmesi mutad olan şeylerde doğru olabilir. İşitilmemiş olan sözlerde böyle birşey hiçbir şekilde vâki değildir.

İkinci olarak: Eğer böyle olsaydı, işitenlerin bir kısmı böyle bir vehme kapılır, diğer kısmı kapılmazdı. Çünkü büyük bir topluluğun (tümünün) aynı anda fasit [=bozuk/asılsız] bir hayal görmeleri âdeten imkânsızdır. Böyle bir şeyin vukû'u sözkonusu değildir.

Üçüncü olarak: Eğer böyle olsaydı, ilka'ma. şeytana izafe edilmemesi lazım gelirdi. Bu bakımdan, vak'anın bu şekilde cereyan etmiş olması doğru değildir.

İkincî Vecih: Bu kıssayı rivâyet ve kabul edenlerden bazıları da şöyle diyor: "İşte bunlar ulu turnalardır, şefaatleri umulur" sözü şeytanın kelamıdır; bizzat şeytan söylemiştir. Hz. Peygamber (s.a) Kur'an âyetlerini okurken durakladığı esnada bu ibareler -dinleyenlere, bu sözlerin de Resûlullah'm kelamından olduğu zannını vermek maksadıyla- şeytan tarafından telaffuz olundu. Çünkü şeytanların ve cinlerin konuştuklarında ihtilaf yoktur. Bu bakımdan, Resûlullah'm sesine benzeyen bir sesle şeytanın bu sözleri -Hz. Peygamber'in kıraati esnasında- söylemiş olması imkânsız değildir. Orada hazır bulunanlar, Hz. Peygamber'in (s.a) sesine benzeyen bir sesle o sözleri işitip de başka bir şahıs göremeyince onları da Resülullah'ın sözü zannetmişler. [Bunların zanlarma göre bu söz, Hz. Peygamber'in fiili olmadığı için güya nübüvvet hakkında bir noksanlık değilmiş... muhakemeye bakınız!]

Kıssanın bu şekilde vukubulduğu iddiası da doğru değildir. Çünkü Resûlullah'ın (s.a) okuması esnasında -bütün dinleyicilerin, Hz. Peygamber'in kelamından ayıramayacakları bir tarzda- şeytanın konuşabileceği caiz görülecek olursa Resûlullah'ın söylediği her şeyde bu ihtimal sözkonusu olur, bu ise şeriatın hepsinden güven ve itimadın kalkmasına sebep olur. Bu nedenle, böyle bir şeyi akıl caiz göremez; bu, aklen imkânsızdır.

Üçüncü Vecih: Hz. Peygamber'in (s.aj Necm sûresini okuması esnasında bu sözlerin ins şeytanları, yani Kureyş kâfirleri tarafından söylenilmiş olması hususuna gelince: Bu da doğru değildir, çünkü böyle birşey olsaydı Resûlullah'm (s.a) derhal bu şüpheyi izale ederek hak ve hakikati açıklaması ve o sözü söyleyen kişiyi ilzam [75] ederek o sözlerin -kendisine ait olmayıp- o kâfire/müşriğe ait olduğunu bildirmesi, üzerine vacib olur ve bu durum daha fazla nakledilirdi. Halbuki, böyle birşey nakledilmemiştir. Aynı zamanda -Garanik ravilerinin iddia ettikleri gibi- Hz. Peygamber, Allah tarafından azarlanmaya müstehak olmazdı. Demek ki kıssanın bu şekilde vukubulduğu iddiası da doğru değildir.

Dördüncü Vecîh: Geriye bir cihet kalıyor, o da sözlerin Hz. Peygamber'in (s.a) ağzından çıkmış olmasıdır. Resûlullah'm bu sözleri -hâşâ- söylemiş olması, ancak üç şekilde olabilir:

1. Hataen söylemiş olması,

2. Şeytanın zorlamasıyla söylemesi,

3. İhtiyarî olarak söylemesi.

Hataen Söylemiş Olmasının Bâtıl Olduğu: Katâde ve Mukâtil'den rivâyet olunduğu gibi, güya Hz. Peygamber namaz kılarken uyuklamış da bu sözler o

esnada ağzından çıkmış. Hâdisenin böyle olması, birkaç yönden bâtıl ve merduddur. Böyle bir hata caiz olunca, diğer konularda da caiz olur. Bu takdirde şeriate olan güven kaybolurdu. Aynı zamanda, sâhîden [=hata işleyenden] bu şekilde bir hatanın vukubulması caiz -değildir. Haydi farzedelim ki, Hz. Peygamber böyle bir hata yaptı. Fakat, nasıl olur da sûreyi Cebrail'e tekrar okuduğu zaman o sözleri yine tekrar eder?!.. [Resûlullah'm böyle bir hata yaptığını kabul eden hurafeperestlerin rivâyet ettiklerine göre bilahere Cebrâîl gelerek sûreleri arz e diyor [=okuyup karşılaştırıyor], Hz. Peygamber sûreyi okurken "İşte bunlar ulu turnalardır, şefaatleri umulur" ibaresini de okuyor. Bunun üzerine Cebrâîl "Ben sana böyle birşey getirmedim" deyince, Resûlullah mahzun oluyor. Bundan sonra, Hz. Peygamber'in kalbini teselli etmek için "Biz senden evvel hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o, birşey arzu ettiği zaman şeytan onun arzusuna birşey ilka etmesin. Nihâyet Allah, şeytanın ilkasını giderir ve Allah âyetlerini muhkemleştirir" (Hacc/52 ve devamı) âyetleri nazil oluyor!.. Artık zavallı hurafeperestlerin rivâyetlerindeki tenakuzlara dikkat ediliyor değil mi? Hem "Peygamber bunları hataen okudu" diyorlar, hem de tekrar Cebrâîl gelip sûreyi okumasını istediği zaman o sözleri yine tekrar ettiğini söylüyorlar. Ebu Mansur Maturidî'nin dediği gibi, şeytan bu heriflerin kendilerini iğfal etmiş de haberleri yok!..]

Şeytanın Zorlamasıyla Söylemiş Olmasının Bâtıllığı: Hz. Peygamber'in bu sözleri icbar karşısında, yani şeytanın icbarı ve zorlamasıyla söylemiş olmasına gelince: Bu da birkaç yönden bozuk ve imkânsızdır:

Evvela: Şeytanın Resûlullah (s.a) üzerinde böyle bir kudreti olsaydı, bizim üzerimizde daha büyük bir güce sahip olur ve insanları dinden çıkarır ve söylediğimiz şeylerin çoğunun şeytanın icbar ve zorlamasıyla olduğunu caiz kabul etmek gerekirdi. Halbuki (Peygamber şöyle dursun, sıradan) mü'minler üzerinde bile şeytanın böyle bir güç ve iktidarı olmadığını Kur'an haber veriyor.

İkinci olarak: Şeytan böyle bir icbara muktedir olsaydı, vahye güven duyulmazdı. Çünkü bu ihtimal diğer yerlerde de söz konusu olurdu.

Üçüncü olarak: Şeytandan hikâye yoluyla varid olan şu âyet-i kerimenin (ve benzeri diğer âyetlerin) delaletiyle de Garanik kıssasının bu şekilde vukubulmasının imkânsız olduğu anlaşılıyor:

İş bitince şeytan da der ki: "Doğrusu Allah size hak vaadi vaadetti, ben de bir vaadde bulundum size fakat yalan çıktım. Ancak, benim size karşı bir gücüm yoktu, yalnızca sizi davet ettim, siz de davetime icabet ettiniz. O halde beni değil, kendinizi kınayın!" [76]

Hakikat şu ki: iman edip de rablerine tevekkül edenler üzerinde şeytanın gücü yoktur. Onun gücü, ancak onu dost edinenlere ve Allah'a ortak koşanlaradır. [77]

(Şeytan) dedi ki: "Rabbim! Beni azdırmana karşılık yemin ederim ki mutlaka ben onlar için yeryüzünde tezyinat yapacağım ve -ihlaslı kulların hariç- hepsini azdıracağım". [78]

Bu âyet-i kerimeler, Cenâb-ı Hakk'ın ha-lis/ihlaslı kulları üzerinde şeytanın (hiçbir güç ve) tesiri olmadığını açıkça bildiriyor. Acaba Hz. Peygamber'in (s.a) ihlas sahiplerinin seyyidi; en önde geleni olduğunda şüphe var mı? Ayrıca, vak'anın bu şekilde cereyan etmiş olması da, Kuran'm açık beyanlarına aykırı olduğundan, böyle bir şeyi kabul etmek açık küfürdür.

Hz. Peygamber'in Bu Sözleri Bilerek Kasden Söylemiş Olmasının Bâtıllığı: Şimdi bir de Resûlullah'm (s.a) bu sözleri bilerek ve isteyerek söylemiş olması hususunu inceleyelim: Hz. Peygamber'in bu sözleri bilerek ve isteyerek söylediğini kabul edenlerden bazılarına göre bu ibare, aslında bâtıl olduğu halde şeytan, Cebrâîl şeklinde gelerek bunları ilka ediyor, -hâşâ- Hz. Peygamber'e vahyediyor; Peygamber de bunları okuyor, müşrikler bunu işitince hayret ediyorlar. Bilahere Cebrâîl gelerek sûreyi Resûlullah'a arzediyor; Hz. Peygamber, sûreyi okumaya başlayıp bu sözleri de ilave edince, Cebrâîl "Sen ne yaptın; benim sana Allah'tan getirmediğim bir şeyi insanlara tilavet ettin, benim demediğimi dedin" diyor. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Bana senin şeklinde biri gelerek bu sözleri lisanım üzerine ilka etti" diye cevap veriyor. [Dikkat edilsin! Bu hezeyanlar da A'tâ yoluyla İbn Abbas'tan rivâyet ediliyor. Bilmem ki bu hezeyan ve küfürleri İbn Abbas'a yakıştıracak bir mü'min tasavvur edilebilir mi?]

Bazı cahillerin sözüne göre de Hz. Peygamber, kavminin iman etmesini çok fazla istediği için bu sözleri kendiliğinden uydurmuş, yani "Allah böyle söylüyor" diyerek Cenâb-ı Hakk'a -hâşâ- iftira etmiş ve sonra yine vazgeçmiş!!!

Bu sözlerin İbn Abbas'a ait olması şöyle dursun, hiçbir müslümanın kabul edemeyeceği bir hezeyan ve rezillik olduğunda şüphe yoktur. Çünkü bu iddialardan birincisi, Hz. Peygamber'in masum-melek ile habis-şeytanı ayıramadığını, ikincisi ise vahiy konusunda Allah'a iftira ettiğini gösterir ki bunların her ikisi de dinden çıkmaktır. Bir müslümanm Peygamberi hakkındaki bu gibi rezilliklere cür'et etmesi, affedilmeyecek derecede büyük bir günahtır.

Kısacası, "İşte bunlar ulu turnalardır, şefaatleri umulur" sözleriyle ilgili zikredilen muhtelif iddiaların tahlil ve tetkik edilmesi, şüphe kalmayacak bir şekilde isbat ediyor ki: Bu sözler, uydurulmuş bir yalandır. (İmamların imamı

diye şöhret bulan, Bûhârî'nin de öğrencisi olan muhaddis ve kelamcı) İbn îshak'm da tetkiki üzere zındıklar tarafından uydurulmuş bir şeydir.

Buraya kadar verilen tafsilatın hepsi temenna'mn tilavet [=okuma] ile tefsir edilmesi durumuna göredir. Eğer bu şekilde tefsir edilmeyip de hatıra gelme ve kalbin temennisi olarak tefsir edilmesi halinde, rivâyet edilen kıssa ile neredeyse hiçbir ilgisi kalmıyor. Peygamber'in temenni etmesi esnasında şeytanın, Resûl'ün temennisine benzer birşey ilka etmiş olmasının bâtıllığı da anlaşıldığından bunu ayrıca izah etmeye hacet yoktur. [79]

Ebu Mansur Mâturidî'nin Fikri

Şimdi bir de mezheb imamımız olan Ebu Mansur Mâturidî'yi dinleyelim, İmam Mâturidî bu meseleden bahsederken şu tarzda hasbihalde bulunuyor:

Şeytan bu sözleri, hâşâ Hz. Peygamber'e değil, şimdi bu zındık heriflere söylüyor. [80] Hakiki bir dinî terbiye görmeyen masum zihinleri şüpheye düşürüyor. Resûlullah (s.a) bu tür rivâyetlerden beri ve münezzehtir.

Evet öyledir. Şeytan burnundan yakaladığı bu heriflere sürekli bu sözleri söyleyip duruyor ve müdafa ettiriyor. [81]

Büyük Müfessirlerden Alûsî Merhumun Bu Mesele Hakkındaki Mütalası

Alûsî merhum bu meseleye dair uzun uzadıya mütalalarını beyan ettikten ve bu uydurma rivâyetlere gönül bağlayanlara yeri geldikçe tarizden paylarını verdikten (veya tariz oklarını attıktan) sonra diyor ki:

Bu hâdisenin vukubulduğuna ihtimal verilemez. Hz. Peygamber'in (s.a) melekle şeytanı, nur ile zulmeti [=aydmlıkla karanlığı] ayırmada şüpheye düşmesi, asla kabul edilemez. Düşünmelidir ki: Bu sözler, ya mu'ciz, [82] ya değildir. Mu'ciz iseler, Allah'ın kelamı olmaları gerekir, zira başkası, irad etmeye muktedir değildir. Mu'ciz değil iseler, Resûlullah (s.a) onun mu'ciz olmadığını anlayacağından onu, (Allah'ın kelamıyla karıştırması, bu hususta) şaşırması ihtimal haricidir. Muhakkik âlimlerin tümü, bu vak'anın aslı ve esası olmadığını beyan etmekte ittifak etmişlerdir. Bu zevatın, naklî ilimlerdeki tecrübelerim kimse inkâr edemez. Büyük bir çoğunluğun mütalasını, tahkikini [=inceleme ve araştırmasını] ihmal etmek, hiçbir zaman doğru bir hareket sayılamaz. Şüphesiz ki bu zevat, rivâyet yollarını derinlemesine araştırıp inceleyerek bu rivâyetlerin

bâtıl olduğunu anladıkları için bu derece aleyhinde bulunuyorlar. İşbu rivâyetlerin, âyetlerin zahirine olan aykırılıkları meydandadır. Hiçbiri usuli da-iresinde sabit olmamıştır. Bahsettikleri âyet-i kerime, Hacc sûresindedir ve Medenî'dir. [Bu duruma göre iş, büsbütün başka bir şekil alıyor]. Bu vak'amn doğru olduğunun kabul edilmesi halinde, Hz. Pey-gamber'in ve sahabe-i kiramın sözkonusu uydurma ibareyi senelerce okumuş ve onun Kur'an'dan olduğuna inanmış olduklarını kabul etmek lazım gelir ki, (bu takdirde) şüphesiz bunu rivâyet eden (biri) bulunacaktı. Halbuki bu hususta hiçbir rivâyete tesadüf etmiyoruz. Birkaç adamın uydurduğu hikâyenin vech-i sıhhatini [=doğru yönünü] bulacağız diye Kur'an'ın açık ibarelerini toptan te'vil etmeye kalkışmayı, büyük bir cemaatin pek çok araştırma ve inceleme neticesinde doğru olmadığı sonucuna ulaştıkları bir fikri müdafa etmek için uğraşmayı tarafsız bir vicdanın caiz görmesi mümkün değildir. Bir de düşünelim ki hakikaten böyle bir vak'a olsaydı Kütüb-i Sitte'de [83] buna dair hiçbir rivâyet bulunmayacak mıydı?.. Vak'anın garabeti hasebiyle şüphesiz ki çok kimsenin nazar-ı dikkatini celbedeceğinden, ravisi, -o da munkat'ı [=kopuk/kesik] şekilde- birkaç kişiyle mi sınırlı kalacaktı?.. Bugün sıhâh [=sahih hadisleri toplayan kitablar] elimizdedir. Hangisinde böyle bir rivâyete tesadüf ediyoruz?!.. [84]

Sıddîk (Hasen) Han'ın Mütalası

Tefsir ve usul âlimlerinden Sıddîk (Hasen) Han merhum da şöyle diyor:

Bu rivâyetlerin hiç biri doğrulanmamış ve hiçbir şekilde isbat edilmemiştir. Bununla beraber, muhakkik âlimler, bu rivâyetlerin sabit olmadığını, daha doğrusu bâtıl olduğunu dikkate almaksızın aklî ve naklî müdafada bulunmuşlardır. [Sıddîk Hasen Han, bu rivâyetlerin bâtıl ve uydurma olduğu hakkında aklî ve naklî pek çok deliller serdettikten sonra sözüne şöyle devam ediyor]: Biz Peygamber Efendimizden muttasıl [=kesintisiz/kopuk olmayan] isnadla rivâyet edilmiş bu mevzuda bir (tane bile) hadis bilmiyoruz. Beyhakî, sözkonusu rivâyetlerin ravilerinin tümünün ma'tuf zevattan olduğunu söylüyor. İmam (Fahreddin) Râzî, böyle bâtıl ve uydurma bir hikâyeyi söylemenin bile caiz olmadığını ifade ediyor.

Kısacası, bu rivâyetleri te'yid edecek ne aklî, ne naklî bir delil bulunmadığı gibi, görüşüne itimad edilen muhakkik âlimlerin tümü, bu rivâyetleri tenkid etmişlerdir. Esasen bu rivâyetlerin tamamı mürsel [85] veya munkat'ı [86] olduğundan iddiayı isbat etmeye değer görülmüyor. Bize, sika'dan [87] olup da bu kıssayı rivâyet eden bir zat göstersinler! Tetkike dayalı tefsirlerin hangisinin bu fikri desteklediğini görüyorlar? Bunu kitablarına alanlar, her işittiklerini yazma hevesinde olan birtakım müfessir ve tarihçilerdir. Rivâyetlerdeki ızdırabı,

senedlerdeki inkıta'ı [=kopukluğu/kesikliği], lafzları arasındaki ihtilafı kim inkâr edebilir? Bu kadar zaafı bulunan bir rivâyet, hüküm vermede nasıl esas alınabilir? İbn Abbas'm Tefsir'indeki [88] senedde Kelbî'nin ismine de rastlıyoruz. Bu zatın (adalet ve zapt yönünden) zayıf olduğu ise herkesin malumudur. Mevzu [=uydurma] hadislerin ravileri arasında daima bu isme tesadüf edilir.

İbn Kesir diyor ki:

Bu rivâyetleri inceledim; hiç birinin sahih bir yolla kesintisiz olarak Hz. Peygamber'e ulaştığını görmedim. (Aksine) gördüğüm şudur: Rivâyetlerin tümü mürsel'dir.

Nişabûrî de kıssa hakkında pek çok izahat vermekle beraber, rivâyetin sahih olmadığı fikrindedir.

Suyûtî Dürr-i Mensurunda rivâyetleri aynen alıyor, fakat hepsinin de, sahih bir senedden yoksun olduğu, muttasıl olmadığı, (yani senedinin kopuk/kesik olduğu) görülüyor. [89]

Kadı Beydâvî Ne Diyor?

Müfessirlerin büyüklerinden olan Kadı Beydâvî merhum Garanik kıssasını kısaca naklettikten sonra diyor ki:

Bu kıssa, muhakkik âlimlere göre merduddur; şeytanın böyle bir şeyi ilka etmeye kudretinin bulunduğunu kabul etmek, Kur'an'a olan güven ve itimadı yokeder. Şeytan böyle bir şeye kadir olduğunda, Kur'an'a itimat kalmaz. Bu şüphe, "Allah şeytanın ilka ettiği şeyi izale ederek kendi âyetlerini sağlamlaştırır" [90] âyetiyle de defedilemez. Çünkü bir kere (şeytanın, Hz. Peygamber'e birşey) ilka etmeye kudreti olduğunu kabul ettikten sonra, bu ihtimal sürekli baki olur.

Evet, öyledir; mensuh [=neshedilen/izale edilen] hakkında geçerli olan, nasih [=nesheden/izale eden] hakkında da aynen geçerlidir. Şeytan birine muktedir olunca, diğerine neden olmasın?! Bunu idrak etmeyen isrâîliyât aşıklarına bilmem ki ne demeli?!

Müfessirlerden Ebi'l-Berekât Abdillah b. Ahmed b. Mahmud en-Nesefî de "Ona [=Kur'an'a] ne önünden, ne ardından bâtıl yaklaşabilir" [91], "Şüphe yok ki o

zikri [=Kur'an'ı] biz indirdik biz; (yine) şüphesiz onu koruyacak olan da biziz" [92] ve "Doğrusu o benim (ihlaslı) kullarım yok mu, senin [=şeytan] onlar üzerinde hiçbir güç ve iktidarın yoktur" [93] âyetleriyle istidlal ederek ne yanlışlıkla, ne bilerek, ne de şeytanın gücü ve zorlamasıyla Hz. Peygamber'in (s.a) ağzından bu gibi sözlerin asla çıkmayacağını ve böyle bir şeyin vukubulduğuna inanmanın açık bir küfür olduğunu söylüyor.

Tefsir-i Hâzin sahibi de Garanik kıssasını uzun uzadıya cerh ve reddediyor.

Sonraki dönemin müfessirlerinden olan Hatib Şirbinî de uydurma rivâyetleri zikrettikten sonra Fahreddin Râzî'nin (bu konuyla ilgili) cevaplarını özetliyor ve (netice olarak) şöyle diyor:

İbn Hacer, (Garanik) kıssa(sı)nm sıhhati(ni isbat etmek) için gereksiz yere sözü uzatmış ise de, kalbe itminan verecek derecede güçlü olan, ancak kıssanın mevzu [=uydurma] olduğu hükmüdür.

Şeyhu'1-Ekber Muhyiddin ibn Arabî de, (Allah Teâlâ'nm, şeytanın ağzından hikâye ettiği) "Benim size karşı bir gücüm yoktu" [94] âyetini delil getirerek şöyle diyor:

Esasen şeytanın bizim üzerimizde hiçbir gücü ve iktidarı yoktur; nerede kaldı ki vahye karşı böyle bir güç ve iktidara sahip olsun.

Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiye'nin muktedir üyelerinden muhterem üstad meşhur müdekkik İzmirli İsmail Hakkı Beyefendi Siyer-i Celile-i Nebeviyye [95] isimli eserinin 115. sayfasında şöyle diyor:

Garanik kıssası, kizb-i müfteradır [=uydurulmuş bir yalandır], bâtıldır Megâzî sahibi İbn İshak [96] Garanik kıssasının zındıkların uydurmalarından olduğuna kaildir. [97]

Muhterem üstad (İzmirli İsmail Hakkı) diğer bir yerde de mütalalannı şu şekilde beyan ediyor:

Garanik kıssası vukubulmamıştır. Tarihçi ve muhaddislerin muhakkikleri bu kıssanın sırf yalan ve uydurma olduğunda ittifak etmişlerdir. Bu hususta olan şey şudur: Hz. Peygamber, mü'min ve müşriklerin huzurunda Necm sûresini okumuş ve kendisiyle beraber mü'min ve müşrikler secde etmişlerdir. (Sûreyi) okuması esnasında Garanik lafzını asla söylememiştir. Zaten sûrede zikredilen "Onlar [=putlar] hiçbir şey değil, sırf babalarınızın ve sizin taktığınız kuru isimlerdir" [98] âyeti de Garanik kıssasını kesin bir şekilde yalanlar. Çünkü Garanik sözü -(güya zındıkların iddiasına göre bundan önceki 19 ve 20. âyet-

lerde)- zikredilmişti. (Eğer durum böyle olsaydı) o dakikada müşrikler "Bir sûrede -(peşpeşe)- putlarımız hem övülüyor, hem de kötüleneniyor; (bu ne saçma şey)" diyerek itiraz ederlerdi, halbuki böyle bir itiraz asla rivâyet edilmiş değildir.

Müşriklerin secde etmelerine gelince: Onların secdeleri kıssanın sıhhatine [=doğruluğuna] delalet etmez. Resûlullah (s.a) yaratıcısı olan Allah'a (c.c) tazimen secde ettiği zaman, müşrikler de kendi mabudlarma tazimen secde etmişlerdir. Secdeleri "İşte bunlar ulu turnalardır, şefaatleri umulur" sözünün söylenmesinden dolayı değil, aksine "Lâfı, Uzza'yı ve üçüncüleri olan Menat'ı gördünüz mü?" [99] âyet-i kerimesiyle zikr ve beyan edilen mabudlarına [=putlarına] tazimen olmuştur.

Muhterem Üstad'm (İsmail Hakkı İzmirli'nin) şu ifadeleri hakikaten müdekkik ve hakîm bir İslâm mütefekkirine, İslâm Akademisi üyelerine yakışacak bir şekildedir.

İfade kısa olmakla beraber, kıssa hakkındaki şüphe köklerini söküp atıyor. Çünkü rivâyet edilen uydurma kıssada vukubulmuş birşey varsa o da mü'min ve müşriklerin hep birden secde etmiş olmalarıdır. Kıssanın diğer yanlarının tümü uydurmadır. Müşriklerin secde etmesiyle ilgili olarak muhterem Üstadm [=İzmirli İsmail Hakkı'nın] gösterdiği sebep ise; en mantıklı olanıdır. Öyle ya, müşrikler secde ettiler diye Resûlullah'ın (s.a) "İşte bunlar ulu turnalardır, şefaatleri umulur" sözünü söylemiş olması neden lazım gelsin? En büyük putları olan Lât, Uzza ve Menat zikredildikten sonra, müşriklerin secde etmesi için başka sebep aramaya hacet var mı? Başka bir sebep daha olabilir ki o da, Necm sûresinin fesahat ve belagatıdır.

Kısacası, Garanik kıssasının zındıklar tarafından uydurulmuş bir yalan olduğu hem naklen, hem de aklen sabittir. Buraya kadar vermiş olduğumuz tafsilat ve izahat bu hususta hiçbir şüphe bırakmadığından bundan sonra, kısa fıkirlilerce şüpheyi gerektiren ve hatta malum kıssa(mn doğru olduğu) kabul edilmedikçe anlaşılmaz gibi görünen âyet-i kerimenin manasını izah edeceğiz. [100]

Üçüncü Makale

Âyetlerin, Sahih Akideye ve Kur'an Üslubuna Uygun Tefsiri

(Üçüncü Makalenin Konuları)

* Apaçık hakikatler karşısında boş/manasız rivâyetlerin önemi yoktur.

* Hz. Peygamber'in (ve diğer peygamberlerin) ismeti hakkında ümmetin icma etmiş olması.

* Peygamberlerin ismet ve nezahetiyle uyuşmayan rivâyetler -kim tarafından rivâyet edilirse edilsin- kabul edilemez.

* Garanik kıssası peygamberlerin ismetini ihlal eder.

* Resûlullah'ın (s.a) tebliğ esnasında maruz kaldığı haller.

* Kureyş'in inadı ve mugalataları.

* Hz. Peygamber'in (s.a) emanisi.

* Müşriklerin ilkası.

* Cenâb-ı Hakk'm kendi âyet(ler)ini sağlamlaştırması.

* Siyak ve sibak itibariyle âyetlerin doğru manaları.

* Tüm peygamberler ve ümmetleri hakkında cari olan [=uygulanan] ilâhî kanun.

Garanik kıssasının rivâyet ve dirâyet açısından doğru olmadığını isbat ettikten sonra, bu hususta şüphe ve tereddüde sebep olan âyetlerin manasını izah edeceğimizi de vaadetmiştik. Buraya kadar serdettiğimiz aklî ve naklî deliller kıssanın sabit ve sahih olmadığı hakkında hiçbir şüphe bırakmıyor. Selef ve haleften bu kıssanın doğru olduğunu kabul edenlerin bulunması, kesinlikle kıssanın sahih olduğunu isbat etmez. Çünkü selef-halef de -dindeki yerleri ne kadar yüksek olursa olsun- hata eder; hiç biri masum değildir. Zelle ve hatadan, özellikle Allah'tan aldıklarını tebliğ etme hususunda masum [=hatadan korunmuş!olan kendisine şeytanın yaklaşamayayacağı, kötülük ilka edemeyeceği kesin delillerle sabit olan bir zat vardır ki o da, yalnızca peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'dir (s.a). [101] Artık bilemeyiz ki: Kur'an âyetlerinin, sahih hadislerin şehadetleri ve ümmetin icmaı ile her türlü zelle ve hatadan masum olduğu sabit olan mevcudatın iftiharının şeytanın likasına -hâşâ sümme hâşâ- maruz kaldığını, Allah kelamıyla şeytan kelamını farkedip ayıramayacak kadar (büyük bir) hataya düştüğünü, her an hataya maruz bulunan masum olmayan birtakım kimselerin sözleriyle isbat etmeye kalkışmak ne kadar mantıklıdır? [102] Matematik hakikatler derecesinde olan kesin aklî delillere karşı -aynı nisbette kuvveti haiz bulunmayan- rivâyetlerin ne

ehemmiyeti olur?! Şüphe yok ki 5x5=25 olduğunu bilmeyen yoktur. Öyleyken "5x5=35'tir; çünkü dünyanın en meşhur matematikçilerinden olan filan adam böyle söylüyor" denilecek olursa, -hatta o kişi bir harika bile gösterse- buna zerre kadar ehemmiyet veren olur mu? Buna inanmak, şuur bozukluğuna delalet etmez mi?

Bu, nasıl böyle ise mevzumuz olan mesele de böyledir. Hz. Peygamberin (s.a) ismeti [=Allah'tan aldıklarını tebliğ etme hususunda hatadan korunmuş olduğu], kesin akaiddendir, kat'î deliller ve aklî burhanlar ile sabittir. Ümmet de bunun üzerinde icma etmiştir. Şimdi böyle bir hakikate karşı "Falan müellif böyle söylüyor, falan müfessir bunu yazıyor" demek kadar mantıksızlık, bu derece hamakat [=budalalık] tasavvur edilebilir mi? Kesin deliller ve aklî burhanlar ile sabit olan bir meseleye aykırı olan nakiller -hangi yolla [=isnadla] gelirse gelsin- asla kabul edilemez. Bunun içindir ki usûl âlimleri bu sıfat üzere olan haberlerin yalan olduğunu kestirip atmışlardır. Haber-i ahad'ın [=tek kişinin rivâyetinin], itikadı konularda muteber olmaması da bundan değil midir? Hem ne hacet! Hadis uyduranların halleri incelenince çok açık bir şekilde anlaşılıyor ki: Bir hadisin kabul edilebilmesi için yalnızca senedinin kuvvet ve zaafına bakmak kâfi değildir. Bununla beraber, şeriatın umumi kaidelerine/prensiblerine, dinin sahih itikadlarına uygun olup olmadığı ve benzeri gibi öteki emirleri gözetmek de şarttır. Kur'an'a uygun, peygamberlerin ismeti ve nezahetine layık olmayan rivâyetler asla kabul edilemez, kabul edilmemesi gerekir; bu gibi rivâyetlerin senedi ister mat'ûn olsun, ister olmasın. Muttasıl [=kesik/kopuk olmayan] bir senedle zikredilen hadisler hakkında hal böyle olunca, artık bu gibi meşelerde mürsel [=tâbiînin, sahabeyi atlayarak doğrudan doğruya Hz. Peygamber'den rivâyet ettiği] hadisin ne kadar kıymeti olacağını düşünmeye bile gerek yoktur. Bu nedenle, İbn Hacer gibi bazı kişilerin -sayıları binlere ulaşsa bile- bu hususta ki sözlerinin, -beyhude yere kıssanın doğru olduğunu isbat etmeye çalışmış olmalarının- zerre kadar önemi yoktur. Bize düşen, "Yaptıkları şu büyük hatadan dolayı İbn Hacer ve benzeri kimseleri Cenâb-ı Hakk af ve mağfiret eylesin" deyip geçmektir.

Şimdi sözü, âyetlerin tefsirine getiriyoruz. [103]

Evvela şunu söyleyelim ki: Garanik kıssasının doğru olduğunu düşünenlerin çokları, Hacc süresindeki "Senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o birşey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine [=arzusuna] bir ilka yapmış olmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın ilka ettiğini derhal izale eder de sonra Allah, âyetlerini sağlamlaştırır ve Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir. Şunun için ki şeytanın ilka ettiğini kalbleri katı olanlar ve kalblerinde hastalık bulunanlar için bir fitne kılacaktır" [104] âyet-i kerimesini yanlış anladıklarından bu yanlış düşünceye saplanıyorlar. Nitekim Râsim Avnî Efendi de anlamadığı/yanlış anladığı için bu âyet-i kerimelerin -kıssanın doğru

olmaması halinde anlaşüama-yacağını; askıda kalacağını düşünerek- kıssayı doğruladığını zannedip mevcudatın iftiharı Hz. Muhammed'e böyle bir hatayı nisbet etmek mecburiyetinde kalmıştır. Âyetin bağlamım [>si-yak ve sibakını] biraz inceleme zahmetine girmeksizin mana vermek isterken tamiri imkânsız bir hataya düşüyorlar. Güya bu âyetler -peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed de dahil olduğu halde- bütün peygamberlerin şeytanın aldatmalarına kapıldıklarını bildiriyormuş! Fakat âyetler, lafızların taşıdığı, ibarelerin doğru bir şekilde delâlet ettiği yön üzere tefsir edilince, asla böyle bir mana çıkmaz.

Evet, Arab dilini anlayarak Kur'an'dan cüz'î birşey okuyan herhangi bir kimse için gizli değildir ki: "Senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o birşey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine [=arzusuna] bir ilka yapmış olmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın ilka ettiğini derhal izale eder de sonra Allah, âyetlerini sağlamlaştırır ve Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir. Şunun için ki şeytanın ilka ettiğini kalbleri katı olanlar ve kalblerinde hastalık bulunanlar için bir fitne kılacaktır" [105] âyetleri, tüm nebi ve resullerin kavimleri tarafından -bir hikmete meb-ni- maruz kaldıkları herkesçe bilinen birtakım halleri ve kavimlerinin nasıl bir tabiatta olduklarını gösteriyor. Eğer garanik kıssasının doğru olduğunu düşünenlerin dedikleri manayı doğru kabul edecek olursak (ilgili) âyetlerin manası şöyle olacaktı:

Enbiya ve resullerin tümü - şeytanın üzerlerine musallat olmasıyla- kendilerine indirilen vahyi karıştırdı. Allah'ın kelamı olmayan şeyleri onlara indirilen vahiy gibi gösterdi. Fakat bundan sonra Cenâb-ı Hakk, şeytanın ilâhî vahye karıştırdığı kelamı nesh [=izale] edip kendi âyetlerim sağlamlaştırdı.

Hiç şüphe yok ki bu mana, Cenâb-ı Hakk'ın, ihtisâs-ı ilâhîsine [=kendine mahsus kılmasına/ilâhî seçimine] mazhar olan ve masumiyetleri kesin delillerle sabit olan peygamberleri hakkında tasavvur edilebilecek çirkinliğin en büyüğüdür. Peygamberler hakkında bundan daha kabih [=kötü/çirkin] birşey tasavvur edilemez. O nedenle biz bu hezeyanı bırakalım da sadede dönelim:

Malum bir hakikattir ki, Kur'an'ın bazı âyetleri diğerlerini tefsir etmektedir. Bu itibarla "Senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o birşey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine [=arzusuna] bir ilka yapmış olmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın ilka ettiğini derhal izale eder de sonra Allah, âyetlerini sağlamlaştırır ve Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir. Şunun için ki şeytanın ilka ettiğini kalbleri katı olanlar ve kalblerinde hastalık bulunanlar için bir fitne kılacaktır" [106] âyetlerinin manasını izah için bakışlarımızı, bundan önceki âyetlere çevirmemiz gerekir.

Bunlardan önceki âyetlerden anlaşılıyor ki: Resûlullah (s.a) kavmine Allah'ın emirlerini tebliğ ettikçe, onlar Hz. Peygamberi yalanlıyor, her türlü safsata ve

mugalata ile mücadeleye çalışıyorlar, Resûlullah'm tebligatını tahrif ederek onun kasdına aykırı birtakım söylentiler yayarak halkı kendisinden nefret ettirip uzaklaştırmak için adeta yarışıyorlardı. Tabii Hz. Peygamber bu gibi hallerden fazlasıyla üzülüyordu. Oysa bu hal, yalnız Hz. Peygamber'e mahsus olmayıp bütün peygamberler de aynı hale maruz kalmışlardı. İşte Cenâb-ı Hakk, bu âyeti kerimelerle tüm nebi ve resullerin maruz kaldıkları hali Peygamberine bildirerek Resûlullah'm kalbini teselli ediyor. Öyleyse, âyetleri sırayla gözden geçirelim:

Eğer seni yalanlıyorlarsa, emin ol onlardan önce Nuh kavmi de, Âd kavmi de, Semûd kavmi de, İbrâhîm kavmi de, Lût kavmi de, Medyen ashabı da yalanladı. Musa da yalanlandı. Ben de o kâfirlere bir mühlet verdim, sonra da kendilerini tuttum ahverdim. Nasıl oldu o vakit benim inkârım?! [107]

De ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım. İman edip sâlih amel işleyenler için hem bir mağfiret, hem de cennet var. Âyetlerimizi aciz bırakmak için uğraşanlara ise cehennem var".

Hem biz senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o birşey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine [=arzusuna] bir ilka yapmış olmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın ilka ettiğini derhal izale eder de sonra Allah, âyetlerini sağlamlaştırır ve Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir. Şunun için ki şeytanın ilka ettiğini kalbleri katı olanlar ve kalblerinde hastalık bulunanlar için bir fitne kılacaktır ve çünkü zâlimler uzak bir ayrılık içindedirler. Bir de kendilerine ilim verilmiş olanlar onun muhakkak rabbinden gelen hak olduğunu bilsinler ve ona iman etsinler de kalbleri ona saygı duysun ve çünkü Allah iman edenleri doğru bir caddeye çıkarır. O küfredenler de kendilerine o saat [=kıyamet] ansızın gelinceye veya kısır bir günün azabı gelinceye kadar ondan bir kuşku içinde kalır giderler. [108]

Görülüyor ki Cenâb-ı Hakk geçmiş peygamberlerin de kavimleri tarafından -tıpkı Hz. Peygamber'in kavmi tarafından yalanlandığı gibi- yalanlandıklarını bildirdikten sonra Resûlullah'a, kavminin eza ve cefalarına, safsata ve mugalatalarına üzülmeyerek şöyle demesini emrediyor:

Ey insanlar! Ben ancak, bulunduğunuz halden dolayı maruz kalacağınız akıbetle sizi uyarmak, mü'minleri de kendilerini bekleyen ilâhî nimetlerle müjdelemek için gönderildim. Mü'min olan ve sâlih amel işleyen kimseler için ilâhî mağfiret ve ebedî nimetler vardır. O kimseler ki; insanları doğru yola iletmek için ikame ettiğim âyetlerden ve delillerden bakışları döndürmek için uğraşırlar, ehl-i cedelin [=tartışmacılarm] adetlerinden olduğu üzere lafızlar ile oynamak, onları söyleyenin maksadından başka şekle sokmak suretiyle âyetlerimizi bazen bu sihir, bazen şiir bazen de öncekilerin masalları /hurafeleri diyerek ayıplayıp

kötülemekle ifsad etmek, mü'minleri konuşturmayıp susturmak için yarış ederler. İşte bu sapkın ve saptırıcı herifler cehennem ehlidir.

Bundan sonra Cenâb-ı Hakk, Hz. Peygamber'in (s.a) kavminden gördüğü bu tacizle, bu inatçılık ve mugalatayla geçmiş nebi ve resullerin tümünün de karşılaştığını ifade eden "Hem biz senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o bir şey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine [=arzusuna] bir ilka yapmış olmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın ilka ettiğim derhal izale eder de sonra Allah, âyetlerim kuvvetlendirip sağlamlaştırır ve Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir. Şunun için ki şeytanın ilka ettiğini kalbleri katı olanlar ve kalblerinde hastalık bulunanlar için bir fitne kılacaktır" [109] âyet-i kerimeleriyle devam ediyor. Hangi kavme peygamber gönderilmişse ona. te'vil ve tahrif yoluyla eziyet eden, onun emânisiyle [=temenni ettiği şeyle] tezat teşkil eden, istediği şeyle kendisinin arasına engel koyan düşmanları olduğunu söylüyor. Öyleyse, peygamberlerin tümünün karşılaştıkları bu gibi hallere uygun düşen manaya göre âyeti tefsir etmek lazımdır, ki bu da iki şekilde olur:

1. (Âyette geçen) temenni kelimesine, karae [=okudu], ümniyye kelimesine de kıraat [=okuma] manası vermek.

Şüphe yok ki âyet-i kerimeye bu manayı vermek doğrudur; lafız bu manada da kullanılır. Temenni ve ümniyye'ye bu manayı vermek doğru olmakla beraber, (âyette geçen) ilka kelimesi, Garanikcilerin zikrettikleri anlamda olmayıp aksine "el-Qaytu fî hadîs-i fulân" sözünden anlaşılan manadadır. Bu cümlenin manası ise "Konuşan kişinin -murad etmemiş olduğu halde- muradına aykırı olarak sözünün az-çok muhtemel bulunduğu şeyi onun sözüne dahil ettim" yahut - netice itibariyle bu manaya geldiğini düşünerek- "Söylemediği bir şeyi ona nisbetettim" demektir. Bu ise, kendilerini hak ile savaşmaya vakfetmiş olan mu'âcizînin [=tacizcilerin saldırganların, yüzsüz sırnaşıkların] yapacağı bir şeydir. Onlar daima şüpheye tâbi olurlar, şüpheye sebep olan şeylerin peşinde koşarlar. Bu mana ile ilka, onların tarz ve adetleridir. Dalâlet ehli olanların yaptıkları herşeyin, şeytana nisbet edilmesi doğrudur. Çünkü dalâlet ehlinin kalblerine onları ilka eden şeytandır.

İşte müfessirlerin büyüklerinden Alûsî ve Şeyh Muhammed Abduh merhumun da izah ettikleri üzere, nebi ve resuller Allah'ın âyetlerinden birşey okudukları vakit onların okuduğu hakkında şeytan, dostlarına şüphe ve hayaller ilka ediyor, onları bâtıl bir şekilde mücadeleye, peygamberlerin getirmiş oldukları şeyleri red (ve inkâr) etmeye sevk ve teşvik ediyordu. Mesela Resûlullah (s.a) "Size ölü [=leş] yemek ...haram kılındı" [110] âyet-i kerimesini okuyunca, şeytanın ilka ettiği şüpheler ile şeytanın dostları hemen yaygaraya başlar ve "Muhammed kendi kestiğini helal kılıyor da Allah'ın kestiğini [=leşi] haram kılıyor" derlerdi. Yine "Haberiniz olsun ki siz ve Allah'tan başka taptığınız nesneler cehennem

yakıtısınız" [111] âyet-i kerimesini okuduğu zaman da "İsa ve melekler de -Allah değil- kuldur; o halde bunlar da cehennem yakıtıdır" gibi hezeyanda bulunuyorlardı. Öyleyse ilka, şeytanın dostlarının vesvesesidir. Zaten Kur'an-ı Kerim şeytanın, mu minlerle mücadele etmeleri için dostlarına vahyettiğini söylüyor:

Şeytanlar kendi dostlarına sizinle [=mü'minlerle] mücadele etmeleri için mutlaka telkinatta bulunurlar [=vahyederler]. [112]

Ve böyle biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık; bunlar aldatmak için birbirlerine lafın yaldızlısını telkin eder [=vahyeder] dururlar. [113]

Böyle olunca "Hem biz senden Önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o birşey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine [=arzusuna] bir ilka yapmış olmasın" [114] âyet-i kerimesi şu şekilde izah olunur:

Habibim! Senden önce ne kadar resul ve nebi gönderdiysem onların hepsi de ümmetlerine -Allah tarafından- birşey söyledikleri yahut kendilerini hidâyete sevkeden ilâhî vahyi okudukları vakit onların karşısına birtakım fitneci kimseler çıkarak okudukları şeyi murad edilen/kasdedilen manadan başka şekle sokarak onun söylemediklerini kendisine isnad ettiler, insanları ondan nefret ettirip uzaklaştırmak, onun davet ettiği yere/yöne gitmekten çevirmek maksadıyla bu yalanları insanlar arasında yaydılar. Sonra Cenâb-ı Allah, hakkı sağlamlaştırıp açıklayarak bâtılı iptal ederdi. Peygamberler ise bu yalan ve uydurmalara, ümmetleri tarafından maruz kaldıkları bu ezaya karşı daima sabır ve sebat gösterdiler, hak yolda mücahede ederek tacizcilerin tacizlerine, alaycıların alaylarına asla ehemmiyet vermediler. Mücahede ile hakkı ilan edip açıklayarak, mücadele ile bâtıla galip gelerek ve (neticede) Cenâb-ı Hakk o şüpheleri nesh [=izale] edip kökünden keserek âyetlerini sağlam bir şekilde yerleştirinceye kadar peygamberler bu yolda devam ettiler.

İnsanlar hakkında yürürlükte olan şu sünnetullah'ın [=Allah'm şu sünnetinin/kanununun] konulmasındaki hikmet-i ilâhîye, pis ile temizin birbirinden ayrılmasıdır. Bu şekilde pis, temizden ayrılır, kalblerinde şek ve şüphe hastalığı olan zayıf akıllılar, münafıklar zümresi o şüphe ve vesveselerle sapıklığa düşer ve onların peşinden giderler. Duygusuz ve katı kalbli olan inadcılar, müşrikler de bu şüphelerle fitneye düşüp onları sened/delil kabul ederek mücadelelerinde o şüpheye dayanırlar. Sonra kendilerine ilim verilmiş olanlar -ki bunlar, kesin delille (hak ile) mugalata ve safsata arasını ayırma kuvvetine sahip olanlardır- nazarında hak tecelli eder/meydana çıkar, hak hususundaki her şüpheden sonra kendileri için hak, bir kat daha tezahür eder,

şüphe sebebi olan o şeyin rabbin tarafından gönderilmiş hak olduğunu bilir ve tasdik eder; ona karşı kalblerinde sükun ve itminan oluşur.

İşte ancak kendilerine ilim verilen bu şerefli kişilerdir ki iman etmişler ve Cenâb-ı Hakk da kendilerini doğru yola hidâyet etmiştir. Vehim ve mugalatanın bunlar üzerinde bir gücü ve tahakkümü yok ki kendilerini doğru yoldan, sırat-ı müstakimden saptırabilsin! Kâfirler, ki akılları zayıf, kalbleri (şek ve şüphe ile) hasta olanlar yahut inatçılar, bâtılın reisleri hakka karşı basireti kapanmış olanlardır; bunlar daima hakka, Kitaba karşı şüphe ve tereddüt içindedirler, akıllarında kat'îyyen istikrar yoktur. İşlerinin tasarrufunda ona başvurmazlar. Saadet ve helakları birden bire gelip de rableri indinde hesaplarına kavuşuncaya kadar onlar bu inat ve ısrarlarında devam edip gideceklerdir.

Bu âyetlerin hal ve şanı, Âl-i İmran sûresinde bulunan şu âyete ne kadar yakındır:

O'dur indiren sana bu muazzam kitabı. Bunun bir kısım âyetleri vardır muhkemât, -onlar ummu'l-kitab- diğer birtakımları da müteşâbihât'tır, amma kalblerinde eğrilik/bozukluk bulunanlar sadece onun müteşâbih olanlarının ardına düşerler; fitne aramak, te'vilini aramak için... Halbuki onun te'vilini ancak Allah bilir. İlimde rüsuh sahibi olanlar "İnanıyoruz ki hepsi rabbimizdendir" derler. Bununla beraber, özü temiz olanlardan başkası düşünemez. [115]

Bundan sonra Cenâb-ı Hakk diyor ki:

Şüphe yok ki o küfredenlere ne malları, ne evlatları -Allah'a karşı- zerre kadar fayda vermeyecektir. Onlar cehennem ateşinin yakıtıdırlar. [116]

(Ey Muhammed)! O küfredenlere de ki: "Siz mutlaka yenileceksiniz ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz; o ise ne fena döşektir". [117]

Kur'an'ın (âyetlerinin) bazısı diğer bazısını şerh (ve tefsir) ediyor. Bu âyetlerde, kalblerinde zeyğ [=eğrilik/bozukluk/katılık/hastalık] olanların, Kur'an âyetlerinin muhkemlerini bırakıp daima birtakım şüphelerin arkasında dolaştıkları bildiriliyor. Kalblerinde zeyğ olanlar, kalbleri hastalıklı ve kasvetli [=katı/duygusuz] olan kimseler demektir. İlimde rüsuh bulanlar ise kendilerine ilim verilmiş olanlar, ilimden nasibi bulunanlardır, ki bunlar Allah tarafından gelen her şeyin hak olduğunu bilir ve hepsinin Allah tarafından olduğuna iman ederler. Ona karşı kalblerinde sükun ve itminan oluşur. Şüphe yok ki Cenâb-ı Hakk da bunları sırat-ı müstakime [=eğriliği olmayan dosdoğru yola] hidâyet eder. Fakat o kimseler ki, te'vil ile fitneye düşerler, kâl u kîl [=boş söz/dedikodu] ile meşgul olurlar, Kur'an'ın muhkem âyetleriyle delil getirmekten yüz çevirirler, mal ve evlada dayanıp güvenirler. İşte böylelerini, Allah'ın

azabından hiçbir şey kurtaramaz, bunlara yakında ecelleri yetişir, kendilerini (dünyada işledikleri) amelleri karşılar, er-geç layık oldukları cezayı bulurlar.

Bu hâl, Cenâb-ı Hakk'ın insanı, saadeti(ne sebep olacak şeyler) ile şekâveti(ne neden olacak şeylerin) arasını, varlığını muhafaza eden şeylerle varlığını izale eden şeylerin arasını ayıracak bir mertebeye y'ükselttiği günden beri tüm peygamberlerle kavimleri hakkında yürürlükte olan bir kanundur. Öyleyse, Al-i İmran sûresine ait olan şu âyetlerle Garanik kıssası arasında nasıl bir münasebet yoksa, Hacc sûresinde bulunan âyetlerle de bir münasebet yoktur. Bu âyetler, adeta birbirinin şerhi (ve tefsiri) gibidir. [118]

Dördüncü Makale

Âyet-i Kerimenin Manasında ikinci ve Üçüncü Tevcihler [=Yönler/Tefsirler]

(Üçüncü Makalenin Konuları)

* Temenna ve üm,niyye kelimelerinin maruf manaları,

* Peygamberlerin arzusu,

* Hz. Peygamber (s.a) kavminin iman etmesini çok arzu ediyordu,

* Peygamberler, kavimlerinin iman etmesini arzu ettikçe karşılarına çıkan şeytanlar,

* Hak ile bâtıl arasındaki fark,

* Taife gittiği zaman müşriklerin Resûlullah'a (s.a) eza (ve cefa) etmeleri,

* Şah Veliyullah ed-Dehlevî'nin Hacc/52 âyetinin nüzul sebebi hakkındaki araştırması,

* (Âyetin) ikinci tevcih(in)e [=yönüne/tefsirine] göre de Garanik kıssasının bu âyetlerle münasebeti yoktur,

* (Âyetin) üçüncü te'vili/tefsiri ve İbrîz sahibinin fikri.

Bundan evvelki makalemizde temenna ve ümniyye kelimelerinin, karae ve kıraat manası ile tefsir edilmesi durumuna göre -âyetlerin manalarım, tevcihlerini [=yönlerini] ayrıntılı bir şekilde izah ederek- bu âyetlerin malum kıssa ile hiçbir şekilde münasebeti olmadığını göstermiştik.

Şimdi bir de temenna ve ümniyye kelimelerini maruf olan manaları üzere hamlederek âyetleri bu şekilde tefsir edelim.

Sahih-i Buharı de zikredildiği üzere İbn Abbas'ın temenna ve ümniyye kelimelerini hadîs kelimesiyle tefsir ettiği rivâyet edilmiştir. Hadîs'ten maksat ise hadîs-i nefsidir, düşüncemizin ibare-i nefsîsi [=içimizdeki ibaresi] hükmünde olan kelâm-ı gâlbî'dir [=içten/kalbten geçen sözdür].

Ebu'l-Abbas Ahmet b. Yahya ile İbn'ul-Esir'in de temenna kelimesini, 'hadîs-i nefsî [=içten geçirme] ve rağbet edilen işin olmasını hırs ile isteme [=çok fazla arzu etme]' şeklinde tefsir ettikleri rivâyet edilmektedir.

Kâmus'un beyanına göre temenna bir şeyi dilemek, ummak, hayalde takdir ve tasvir etmek'tir. Ümniyye de umulan ve temenni edilen arzu ve maksud'dur [=kasd ve niyet edilendir].

Öyleyse âyet-i kerime, her nebi ve resulün arzu ve temennisi olduğunu ve buna karşı da şeytanın daima vesvese verip telkinde bulunduğunu ve Cenâb-ı Hakk'ın şeytanın vesvese ve telkinini nesh [=izale ve iptal] ederek kendi âyetlerini, nebi ve resullerinin davalarını sağlamlaştırdığını bildiriyor.

Acaba her nebi ve resulün bir ümniyyesi, bir arzusu var mıydı, varsa bu ümniyye ne idi? Şimdi meselenin bu yönünü izah edelim: İnsanları hidâyet yoluna sevketmek için Cenâb-ı Hakk'ın gönderdiği resul ve nebilerin tümünün, kavimleri hakkında bir ümniyyesi, bir arzusu olduğunda hiç şüphe yoktur. Her an kavimlerinin kendilerine tâbi olup davet ettikleri hakikatleri kabul etmelerini, şirkin karanlıklarından çıkarak, tevhidin nuru ile hidâyet dairesine girmelerini, ilâhî kitablar ve dinin hükümleri ile (küfür ve şirk hastalığından kurtulup) şifa bulmalarını, sözlerine icabet ederek heveslerinden vazgeçmelerini...kısacası, Cenâb-ı Hakk'tan getirmiş oldukları şey(ler)in hepsine iman etmelerini temenni ediyorlardı. İşte şerefli-yüce nebi ve resullerin en büyük temenni ve arzuları buydu. Kavminin iman etmesine, kendi risalet ve nübüvvetini tasdik edip her hususta kendisiyle beraber olmalarına haris olmayan [=can atmayan], bunu şiddetle arzu etmeyen hiçbir resul, hiçbir nebi gelmemiştir. Mevcudatın en mükemmeli olan Hz. Peygamber'in (s.a) bu hususta da en yüksek bir mertebede bulunduğundan asla şüphe etmiyoruz. Yani, kavminin iman etmesini çok fazla arzu ve temenni ediyordu. Çünkü hakkında "Biz seni, başka değil, alemlere rahmet olarak gönderdik" [119] buyurulan zatın istisnasız bütün insanların

hidâyete ermesini arzu etmesi kadar tabii birşey olamaz. Tüm insanların hidâyet bulmalarını arzu ettiğinden dolayı Hz. Peygamber'in (s.a) Allah'ın rızasına uygun olmayan bir harekette bulunmuş olması, neden lazım gelsin? Zaten (kavminin iman etmesi hususunda) Resûlullah'ta (s.a) olan bu hırs ve arzuyu Kur'an apaçık bir şekilde bildirmiyor mu?

Şimdi bu söze inanmazlarsa, belki arkalarından esef ile kendini üzüp tüketeceksin.

(Bil ki) insanların çoğu -sen ne kadar şiddetle arzu etsen de- iman etmiş değillerdir. [120]

Kavminin, küfrün karanlıklarından çıkarak hidâyet(in aydınlık) yolunu bulmaları hususunda Hz. Peygamber'in (s.a) temenni ve arzusunun şiddetini gösteren âyetler o kadar çoktur ki, onları zikretmek sözün uzamasına sebep olur. O nedenle, Hz. Peygamber'in (s.a) bu yoldaki temenni ve arzusu - isbata ihtiyaç duymayacak kadar- aşikârdır. Öyleyse, kavminin tümünün imana gelmesini temenni etmesinden ve bunu çok fazla arzulamasından dolayı Resûlullah'a (s.a) zelle [=hata] nisbet etmek beyinsizlik değil de nedir?

Şurası da inkâr edilmesi mümkün olmayan bir hakikattir ki: Şerefli-yüce nebi ve resuller, yukarda ayrıntılarıyla izah edilen şu ulvî ümniyyede bulundukça şeytan onların yoluna birçok şeyler ilka etmiş, kendileriyle maksudları [=gayeleri/istek ve arzuları] arasına birtakım müşkilat ve manialar koymuş, insanların kalblerine vesvese verip şüphe sokarak ilâhî ihsan ve lütuf olan akıl ve his [=sezgi] kuvvetinden faydalanmayı kendilerinden gidermiş, onlar da bu vesvese ve şüphelere tâbi olarak resul ve nebilere karşı çıkmışlar, resulü gayesinden döndürmeye çalışmışlar; ona karşı inatlaşıp onunla mücadele etmişlerdir. Kur'an-ı Kerim bunu da çok açık bir şekilde tasvir etmektedir:

Şeytanlar, kendi dostlarına sizinle [-mü'minlerle] mücadele etmeleri için mutlaka telkinatta bulunurlar. [121]

Biz her peygambere insan ve cin seytanlarını düşman kıldık, bunlar aldatmak için birbirlerine lafın yaldızlısını telkin ederler. [122]

Peygamber olan kişi, insanları davete ilk başladığı, yani resulün tabileri az, yardımcıları zayıf olduğu zamanlarda, şeytanın azdırmalarıyla ona karşı çıkan düşmanlar, kolayca galibiyet kazandıklarım görünce, hakkın kendi taraflarında olduğu yolunda bâtıl bir zehaba kapılıyorlar, peygamber ile amacı arasına konan zorluk ve engeller, kendileri için bir fitne oluyordu. "Hak bizimle beraber olmasaydı, elbette galip olamazdık, (eğer o Allah'ın peygamberi olsaydı) elbette

Allah'ı ona yardım ederdi" diyerek, dalâletlerine/sapkınlıklarına daha güçlü ve katı bir şekilde yapışırlardı.

Zaten peygamberler hakkında yürürlükte olan sünnetullah(ın bir gereği olarak) resuller/nebiler, mensub oldukları kavmin orta [=vasat] tabakasından yahut içlerinde zayıf sayılan kimselerden seçiliyordu. Bundaki ilâhî hikmet ise hakkı kabul etmek ve teslim olup itaat etmek hususunda yalnızca delil ve burhan kuvvetinin âmil [=etken] olması, insanların davet edildikleri şeyleri zor kuwetiyle [=cebren], yani davet eden kişinin nüfuzunun tesiriyle değil, ancak kendi tercih ve iradeleriyle kabul etmeleri, bununla beraber neşredicileri/ yayıcıları [=tebliğ edicileri] itibariyle hakkın bâtıla benzememesidir.

Evet, her zaman görülen şeylerdendir ki bâtılın yardımcıları, kuvvet, makam, mevki ve nüfuz sahipleridir. Mal ve evlatla, aşiret ve yardımcılarla izzet [=üstünlük ve şeref] taleb edenler, ancak muzahrafât [=yalanlar, tahrifler, pislikler ve sahtelikler] ile mağrur olan kendini beğenmiş kuvvet, makam ve mevki sahipleridir. Bu (kötü) hasletler ise ancak reislerde, kudret ve kuvvet sahiplerinde toplanıp biraraya gelir ve onları nefislerinden gaflet ettirir, ne olduklarını unutarak rüşd ve hidâyete ulaştıran yolu göremez olurlar. İşte hak ile bâtıl birbirinden bu şekilde temeyyüz e diyor [=ayrılıyor].

Öyleyse, her ne zaman bir peygamber çıkıp da hakka davet edince kalbleri pak olup hakkı kabul etmeye elverişli bulunan temiz kişilikli, akl-ı selim sahibi kimseler bu alametlerden onun Allah tarafından geldiğini anlayarak ona iltica ederler [=sığınırlar]; kalbleri bu gibi fitne ve meşguliyetlerden uzak olduğu için onun etrafına toplanarak ona yardım etmeye başlarlardı. Peygamber hakka davet edip de kendi safmdakilerden icabet ve yardım gördükçe diğer taraftaki mağrurlar ayağa kalkarak kıyameti koparırlar: "Sen de bizim gibi insansın, başka birşey değilsin! Sana tâbi olanlar ancak bizim içimizdeki reziller ve sefil tabakadan olan kimselerden ibarettir. Sende -bizde olmayan- bir meziyet [=üstünlük], bir fazilet görmüyoruz, öyle sanıyoruz ki sen yalancısın" gibi birtakım hezeyan ile şamataya kalkışırlardı ki, Kur'an-ı Kerim bunların halini de gâyet güzel anlatıyor:

Buna karşı, kavminin ileri gelen kâfirleri dediler ki: "Görüyoruz ki sen de bizim gibi bir beşerden başka birşey değilsin ve (ayrıca) sana tâbi olanların da ilk bakışta en aşağılıklarımızdan olduğunu görüyoruz. (Bunun yanısıra) sizin bize fazla bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz, dahası sizin yalancı olduğunuzu sanıyoruz". [123]

Cenâb-ı Hakk, ilâhî sünneti gereğince bu mağrurlara biraz mühlet verip (de bunlar), mü'minlere karşı mücadelelerinde bazı galibiyet ve başarılar elde edince kalblerinde hastalık olanlar, bunlardan (ötürü) fitneye düşerler: artık hakkın

kendi taraflarında olduğu zehabıyla birtakım taşkınlıklarda bulunurlardı. Lakin Cenâb-ı Allah emrinde galib [=dilediğini yapan] olması nedeniyle er-geç şeytanın ilka ettiği bu şüpheleri mahv ve izale ediyor, o maniaları ve müşkilatları kaldırıyor, âyetlerini sağlamlaştırıyor ve daima yerleştirip sabit kılıyor, âyetlerine yardımcı olanlara da izzet [=üstünlük ve şeref] bahşediyordu. Bu şekilde ilâhî kelime, hak ve hakikat layık olduğu en yüce mertebeye yükseldiği gibi, şeytanın kelimesi de en alçak derekeye iniyor:

Allah, hak ile bâtılı şöyle misallendirir: (Allah) yukardan bir su indirdi de vadiler kendi miktarınca sel oldu, sel de yüze çıkan bir köpük yüklendi. Bir zînet ve eşya yapmak için ateşte üzerini körükledikleri madenlerden de onun gibi bir köpük vardır, amma köpük atılır gider, insanlara faydalı olan ise yerde kalır. [124]

"Allah şeytanın ilka ettiğini derhal izale eder de sonra Allah, âyetlerini kuvvetlendirip sağlamlaştırır" [125] âyet-i kerimesi de peygamberlerin ümniyyesine [=temennî va arzusuna] karşı vukubulan bu şeytanî ilkanm [=vesvese ve telkinin] en nihâyet yok olarak Allah'ın âyetlerinin, peygamberlerin tebliğ ettikleri hakikatlerin sağlamlaştırılıp kuvvetlendirildiğini haber veriyor.

İşte tüm nebi ve resuller hakkında yürürlükte olan/uygulanan sünnetullah budur ve bu hususta ihtilaf da yoktur. Yüce temennilerinin gerçekleşmesini şiddetle arzu eden her peygamberin karşısına birçok manialar çıkmış ve bu maksadından vazgeçmesi için kendisine reva görülmedik eza ve cefa kalmamış ve Cenâb-ı Hakk da iyi ile kötünün ayrılması için bir müddet şeytanın dostlarına mühlet vermiş, onları (zaman zaman) galib ve muzaffer kılmıştır.

Şüphe yok ki, geçmiş peygamberlerin maruz kaldıkları hallere Hz. Peygamber (s.a) fazlasıyla maruz kalmıştı. Resûlullah, kavminin iman etmesini şiddetle arzu edip bu arzusunun gerçekleşmesi için insanları hak dine davet ettikçe, Ebu Leheb gibi şeytanın dostları onun peşinde dolaşır ve "Muhammed sizi babalarınızın, atalarınızın dininden döndürmek istiyor. Sakın aldanmayın ve onun sözüne inanmayın!" diyerek, insanları mütemadiyen azdırır ve onları Hz. Peygamber'in (s.a) aleyhine kışkırtıp ayaklandırırdı. Hz. Peygamber (s.a) tüm insanların hidâyete ermesi için (İslâm) din(in)e davet ettikçe, müşrikler de ona karşı dilleriyle, elleriyle türlü eza ve cefayı yapmazlar mıydı? Yalnız Resûlullah'a (s.a) değil, ona iman edenlere de türlü türlü eza ederek onları İslâm'dan döndürmek için vargüçleriyle çalışmıyorlar mıydı? Hatta, kölelerden ilk müslüman olan Bilâl-i Habeşî'nin (r.a) boynuna ip takıp çocukların ellerine vererek Mekke sokaklarında dolaştırmadılar mı?

Kendilerini hak dine davet maksadıyla Taife gittiği zaman Hz. Peygamber (s.a) nasıl tahammül edilmez hakaretlere maruz kalmıştı? Her geçen gün şiddetini biraz daha artıran bu eziyetlere, bu hakaretlere karşı tahammülü kalmayan müslümanlar Resûlullah'ın izniyle Habeşistan'a ve başka yerlere hicret etmeye başlamadılar mı? Tabiidir ki bu hallerden Hz. Peygamber'in kalbi mahzun olduğu gibi, kendisi için vaadedilen ilâhî yardımın gelmesini de sabırsızlıkla temenni ediyordu.

Bununla beraber bu haller, yalnız Hz. Peygamber ile tâbilerine mahsus olmayıp önceki peygamberler ve ümmetleri hakkında da uygulanan ilâhî bir kanundu. İşte "Senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki o birşey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine [=arzusuna] bir ilka yapmış olmasın" [126] âyet-i kerimesi, Allah'ın âyetlerini ve peygamberlerin davetlerini hükümsüz bırakmak hususunda şeytanın ilkasının [=vesvese ve telkininin], şeytanın dostlarının tacizlerinin, evvelden beri süregelen boş bir gayret olduğunu bildirmek ve böylece Resûlullah'ın (s.a) kalbini teselli etmek için sevkolunmuştur. Cenâb-ı Hakk, peygamberlerinin tümü hakkında (yürürlükte olup uygulanan) ilâhî sünnetini haber vermekle, sevgili habibinin kavminden gördüğü (kötü) muameleye önceki peygamberlerin de maruz kaldıklarını, o nedenle gönderilen peygamberler hakkında (yürürlükte olup uygulanan) ilâhî kanununun böyle olduğundan, mahzun olmaması gerektiğini bildirmiş oluyor. [127] Bu teselli ile beraber kendisine mahsus olan dini mükemmelleştireceğini, kendisiyle birlikte mü'minler üzerine (olan) nimetlerini tamamlayacağını da vaadediyor. Bununla beraber, bakışlarını, kendilerinden öncekilerin siretlerine [=yaşantı ve gidişatlarına] çevirmeleri gerektiğini de bildirmiş oluyor:

O insanlar, "Biz iman ettik" demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı sanıyorlar? Şanım hakkı için biz onlardan evvelkileri ne fitnelerle imtihan ettik. Elbette Allah hem doğru olanları, hem de yalancıları ortaya çıkaracaktır. [128]

Yoksa siz kendinizden evvel geçenlerin mesel olmuş halleri başınıza gelmeksizin cennete girivereceğinizi mi sandınız? Onlara öyle ezici sıkıntılar, kımıldatmaz zaruretler isabet etti ve öyle sarsıldılar ki, hatta peygamber ve beraberindekiler "Allah'ın yardımı ne zaman gelecek?" diyeceklerdi. Bak işte Allah'ın yardımı yakın. [129]

Âyet-i kerimenin manasmdaki ikinci te'vil işte budur. Geçen âyetler, bu te'vil ve tefsire delalet ettiği gibi, "Eğer seni yalanlıyorlarsa, emin ol onlardan evvel Nuh kavmi de, İbrâhîm kavmi de, Lût kavmi de, Medyen ashabı da (peygamberlerini) yalanladı. Musa da yalanlandı" [130] âyetlerinde geçen kıssaların siyakı [=bağlamıl da bunu göstermektedir.

Görülüyor ki Garanik kıssası, şu doğru mana ile de uyuşamıyor. Bu te'vile göre de kıssanın bu âyetlerle hiçbir münasebeti olmadığı gâyet açıktır. Öyleyse 'Garanik kıssasının vukubulduğu kabul edilmedikçe, âyetlerin tevil edilemeyeceğini [=havada kalıp bir mana ifade etmeyeceğini]' iddia etmek, doğrusu pek âmiyâne [=bayağı] bir iddia olur. İlim erbabının dilinden böyle bir sözün çıkabileceğine asla ihtimal vermiyoruz. Bilhassa dinî hakikatlere vakıf, Kur'an'ın manalarını anlayıp kavrayan bir kimseden böyle bir sözün çıkmasını uzak bir ihtimal olarak görürüz. Çünkü bir din âliminin vazifesi, zahiren dinin esaslarına aykırı gibi görülen yahut itiraza sebebiyet veren noktaları âyet-i kerimenin müsadesi nisbetinde te'vil edip açıklayarak -şâyet varsa- görülen aykırılığı/uyuşmazlığı, yapılan itirazları bertaraf etmektir.

Üçüncü bir te'vil ve tefsir olmak üzere el-İbrîz isimli eserin müellifinin aşağıdaki açıklamaları da mühimdir. el-İbrîz müellifi, peygamberlerin kavimleri hakkındaki emâniyelerini, kavimlerinin iman etmeleri hususundaki hırs ve arzularını, Resûlullah'ın (s.a) bu hususta en yüksek mertebeye eriştiğini zikrettikten sonra diyor ki:

Sonra Cenâb-ı Hakk'ın "Fakat ihtilafa düştüler; kimi iman etti, kimi inkâr" [131] buyurduğu gibi, ümmet ihtilaf ediyor. Kâfir olanlara muhakkak ki şeytan, nübüvvet ve risaleti kötüleyip ayıplamaya yönelik ve kendilerinin küfrünü icab ettiren birtakım vesveseler verip telkinlerde bulunuyor. Yine, mü'minler de şeytanın vesveselerinden uzak değildir. Yani, şeytan onları da birtakım şüphelerle yanıltıyor. Çünkü bu vesveseler, ekseriyetle gayba imanın lüzumundandır. Gayba imanın bulunduğu yerde ekseriya şüphe de bulunur. Her ne kadar bu vesveseler, azlık-çokluk, muktezâ-yı müteallikât [=ortaya çıkış nedenleri] bakımından insanlarda muhtelifse de yine az-çok hepsinde vardır.

Bu nedenle temenna, (peygamberler) kavimlerinin iman etmelerini temenni ediyor; onlar için hayır, rüşd, salah, zafer arzu ediyor demektir. Bu ise her resul ve nebinin yegane ümniyyesidir. Şeytanın bu hususta vesvese ve telkini, davete muhatab olan kavmin kalblerine bazılarının küfrüne sebep olan vesveseler ilka etmesi şeklinde gerçekleşir. Cenâb-ı Hakk, mü'minlere rahmet ederek kalblerinden şeytanın vesvese ve telkinlerini giderir, vahdaniyet ve risalete delil olan âyetleri/alametleri onların kalblerinde sağlamlaştırıp kuvvetlendirir. Münafık ve kâfirlerin kalblerinde bu vesveseler baki kalarak onlar bununla fitneye düşerler. Bundan şu netice çıkarılır ki: Şeytanın vesveseleri evvela -birlikte oldukları halde- her iki fırkanın kalblerine ilka olunuyor. Fakat o vesveseler mü'minlerin kalblerinde uzun müddet devam etmezken, kâfirlerin kalblerinde sürüp gider.

Âyetlerin manasını tevcih [=bir tarafa yöneltmek/te'vil] hususunda birkaç görüş daha varsa da âyetteki (ifadenin) umum (oluşu, âyetteki) ta'lîl [=illet/sebep] ve

risalete hakkım vermek gibi üç husus dikkate alınınca, doğru tefsirin ancak bunlar olduğu açığa çıkar.

Hangi te'vil ve tefsir tercih edilirse edilsin mananın doğruluğunda şüphe yoktur. Bu te'villerde ne (Arab) dilin(in) kaidelerine, ne de itikâdî esaslara aykırı bir husus vardır.

Artık Garanik kıssasına ait mütâlâalarımıza nihâyet vermek istiyoruz. Ancak şunu da söylemekten kendimizi alamıyoruz: Bu kadar kati hakikatler meydanda iken Râsim Efendi'nin yaptığı gibi meçhul birinin sözüne dayanarak mevcudatın en mükemmeli olan Hz. Peygamber'i (s.a) şeytanın vesvese ve telkinine -hâşâ sunime hâşâ, sümme hâşâ- kapılmış göstermek, çok cüretkârca bir harekettir. Eğer bu, yalnızca şeytanın insanlar üzerindeki tesirini göstermek gayesine yönelikse, muharrir Râsim Avnî Efendi şeytanın bu tesirini isbat için Resûlullah'a (s.a) kadar gitmeyerek bizzat kendi nefsine baksaydı, elbette daha yerinde bir harekette bulunmuş olurdu.

Hem anlamıyoruz, gerek Kadı İyaz merhumun ve gerek Alûsî gibi büyüklerin dedikleri gibi "İşte bunlar ulu turnalardır, şefaatleri umulur sözü, bazı ravilerin dilleri üzerine şeytanın ilka etmiş olduğu şeylerdendir' demek, 'Bu sözü Hz. Peygamber'in dili üzerine şeytan ilka etmiş de sonra Cenâb-ı Hakk izale etmiştir' demekten daha ehven değil midir?" Hususiyetle bu, öyle bir söz, öyle bir kıssa ki, ne dinin bir emrinin, ne de bir âyetin manasının doğruluğu bunun doğruluğuna bağlıdır. Buna bağlı olan birşey varsa o da, (imanı) zayıf müslümanlardan birçoklarının kalblerinde -pek güçlükle defedilebilecek olan- birtakım şüphelerin meydana gelmesi, peygamberlerin şeriatlarına olan itimadın yokolup, masum [=Allah'tan aldıklarını tebliğ etmede hatadan korunmuş] oldukları hükmünün bâtıl olmasıdır.

Bu meselede zelle ve hatanın kimlerde olduğu gâyet açıkken, zelle ve hatayı, hakiki sahiplerine isnad etmeyip de her türlü zele ve hatadan masum ve münezzeh olduğu kesin delillerle sabit olan- şeriatın sahibi Hz. Peygamber'e (s.a) isnad etmek kadar iz'ânsızlık [=anlayışsızlık ve akılsızlık] tasavvur edilemez zannederim. Evet İbn Hacer'e veyahut herhangi bîr muhaddis ve müfessire hata isnad etmekten dolayı, dinin esaslarına bir noksanlık gelmez. Fakat şeriatın sahibine [=Resûlullah'al böyle bir zelle ve hatanın isnad edilmesi, şeriatın rükünlerinin [=esaslarmm] tahribi ve yıkılması demektir. Öyleyse, buraya kadar verilen izahata, çok kesin olan delillere rağmen hâlâ zelle ve hatayı, asıl sahiplerinden alarak peygamberlerin, sonuncusu olan Hz. Muhammed'e (s.a) vermek isteyenler bulunursa [132] onlara karşı "Cahillere [=sefihlere/budalalaral aldırma!" [133] âyetine tâbi olmaktan ve nübüvvet lisanıyla "Utanmıyorsan dilediğini yap!" demekten başka söyleyecek birşey kalmaz.

Rabbimiz! Bizi hidâyetine erdirdikten sonra kalblerimizi (hakikatten) saptırma! Katından bize bir rahmet ihsan eyle! Şüphesiz sensin bütün dilekleri veren. [134]

---

[1] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 3-4.

[2] Aksekili Ahmet Hamdi'nin Hayatı ve Eserleri ile ilgili bu bölümü, başta ve ağırlıklı olarak İsmail Kara'nm İslamcılık Düşüncesi olmak üzere, Veli Ertan'm Ahmet Hamdi Akseki, Üstad Ahmet Hamdi'nin İslâm Tabii ve Umumî Bir Dindir isimli kitablanndan ve Ana Britanika'nm Ahmet Hamdi Akseki maddesinden istifadeyle hazırladık. (E.Ö)

[3] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 5-7.

[4] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 8-9.

[5] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 10-11.

[6] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 12-14.

[7] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 15.

[8] İzmirli ismail Hakkı da -bazıları gibi- muhaddis ve kelama îbn îshak ile siyerdi tarihçi İbn İshak'ı birbirine karıştırmıştır. Garanik kıssasını reddedip "Bu, zındıkların uydurmasıdır" diyen kişi, siyer)'megazi sahibi İbn İslıak değil, Buhârî'nin Öğrencisi, İbn Hibban'm şeyhi, Sahih-i İbn Huzeyme adlı hadis kitabının sahibi olan ve imamu'l-eimme [=imamların imamı] diye şöhret bulan hadisci ve kelamcı İbn İshak ibn Huzeyme'dir (ö. h. 311). Siyer /Megazi sahibi İbn İshak ibn Ye'sar (ö. h. 150/151) ise Garanik kıssasına kitabında yer verenlerin en eskilerinden biridir. (Bkz. îbn İshak, Kitâbu'l-Mübtedei ve'l-Meb'asi ve'l-Megazi, s. 157-158, Konya 1981; Siyer, s. 236-237, Çeviren: Sezai Özel, Akabe Yay., İstanbul 1988), "Garanik kıssası zındıkların uydurmasıdır" sözü, bilindiği kadarıyla en eski olarak İmam Fahredddin er-Râzî'nin (ö. h. 606) Mefâtihu'l-Ğayb isimli tefsirinde bulunmaktadır. İmam er-Râzî bu sözü söyleyen kişinin, İbn İshak ibn Huzeyme olduğunu ifade ettikten sonra, onun bu konuyla ilgili bir de kitab te'lif ettiğini bildiriyor. [Bkz. Mefatihu'l-Ğayb, XXIII/50, Tahran, tsz.; Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb tercümesi, c. 16, s. 337-339. E.Ö]

[9] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 16-17.

[10] İslâmî ilimlerde uzman olduğu kabul edilen, birçok ki-tab ve makalesinin Türkçe'ye çevrildiği Fazlurrahman'ın bu konudaki sözlerini -müslümanlar için tehlikenin büyüklüğünü ve vehametini göstermesinden ötürü- nakletmek istiyoruz.

Fazlurrahman şöyle diyor: "Aracı tanrılar konusunda ise İsîâmî gelenek şunları söylüyor: Habeşistan'a göç zamanında, oluşum halindeki müslüman toplum büyük sıkıntılar içinde iken Peygamber bir kez bu tanrılar lehine konuşmuş, 53. sûreden uzlaşmaya [tavize] işaret eden bazı âyetler zikretmiştir. Fakat bunlar çok kısa bir süre sonra feshedilmiş; şeytani âyetler olarak şiddetle tenkit edilmiş ve şu an Kur'an'da bulunan âyetler onların yerini almıştır. Birçok günümüz müslümanı [Hz] Muhammed'in bu tür sözler sarfettiği rivâyetini reddeder; fakat Kur'an'ın ışığında olaya bakacak olursak bu pekala mümkün de olabilir". (Prof. Fazlurrahman, Allah'ın Elçisi ve Mesajı, s. 34-35, Çeviri: Adil Çiftçi, Ankara Okulu Yay., Ankara 1997). "Birçok günümüz müslümanı [Hz] Muhammed'in bu tür sözler sarfettiği rivâyetini reddeder" diyen Fazlurrahman'ın, islâmî literatüre ne kadar vakıf (!) olduğu da böylece ortaya çıkmaktadır. Zira Aksekili Ahmet Haindi, -günümüz müslümanlarından değil, Muhammed ibn İshak (ibn Huzeyme), Ebu Mansur Maturidî, Beyhakî, Ebu'l-Bereket el-Bağdâdî, Kadı İyaz, Muhyiddin ibn Arabi, Nesefî, Kadı Beydavî, İmam Ebubekir el-A'rabî, İmam Nevevî, Fahreddin er-Râzî, Şah Veliyullah ed-Dehlevî, Şirbinî, Alûsî, Sıddîk (Hasen) Hân, Muhammed Abduh gibi -ki bu iftirayı reddeden âlimler bunlarla sınırlı değildir- eski birçok âlimden ve eserlerinden Garanik kıssasının uydurma olduğuna dair rivâyet ve alıntılar kaydetmektedir. Fazlurrahman'm, "îslâmî gelenek aracı tanrılar konusunda şunları söylüyor" diyerek Garanik masalını, kabul gören bir rivâyetmiş gibi göstermeye çalışması vahim bir hatadır. Evet, kitablarmda Garanik kıssasına, -yorumsuz olarak; kabul veya reddetmeden- yer veren üç-beş tarihçi vardır, ancak onlar da bunun doğruluğunu iddia etmemişlerdir. Zira kendilerine ulaşan haberleri rivâyet etmek, müslüman tarihçilerin âdetleri gereğidir. Mesela, Garanik kıssasını İbn îshak'tan rivâyet ederek kitabına derceden İbn Cerir et-Taberî (Rivâyet için bkz. Târihu'l-Ümem ve'l-Müluk, 11/419-423, Beyrut 1987; Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, c. 2/*, s. 151-155, Çeviri: Zâkir Kadiri Ugan, Ahmet Temir, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İkinci baskı, İstanbul 1966) şöyle diyor:

"Benim bu kitabımı gözden geçirenler bilsinler ki, bu eserimde dercedilen her bilgi ve haber, -pek azı hariç olmak üzere- aklî delillere, insanların akıllarıyla düşünerek buldukları sebeplere dayanmayıp, ancak senetleriyle ravilerini gösterdiğim haber ve rivâyetlere dayanır. Çünkü geçip gidenlere ve sonra gelenlere dair olan haber, olay ve hâdiselerden herbiri, bunları gözleriyle

görmeyen ve o zamanları idrak etmeyenlere, ancak o halleri gören ve işitenlerin haber vermeleri, o haberleri nakletmeleriyle bilinir, akıl ve fikir ile bilinmez. Geçip gidenlerin bazılarına dair naklettiğimiz haberlerin bir kısmını doğru ve hakiki bulmayıp inkâr edenler veyahut çirkin sayanlar bulunursa, onlar bilsinler ki bu haberler tarafımızdan uydurulmadan ravilerce bize nakledilmiştir. O haberler bize nasıl nakledilmişse, biz de o şekilde alarak dercediyoruz". [Bkz. Taberî, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, c. 1/*, s. 8-9, Çeviri: Zâkir Kadiri Ugan, Ahmet Temir, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İkinci baskı, İstanbul 19651. (E.Ö)

[11] Birazcık insafı olup meseleye ard-niyetsiz yaklaşan müsteşrikler bile Garanik kıssasının uydurma olduğunu itiraf ediyorlar. Mesela Leone Caetani bu kıssa hakkında birçok değerli İslâm âliminin kanaatlannı zikrettikten sonra şöyle diyor: "Hâdisenin haddı-zâtmda, tercüme-i hal yazarlarının atfettikleri ehemmiyet mevcut değildir. Çünkü Muhammed hakkında bildiğimiz şeylerin tümüyle bir tezat teşkil eder".

Leone Caetani, Hz. Peygamber'in hakiki bir devlet adamı olduğunu, çok ince bir siyaset tâkib ettiğini ve insanları idarede fevkalâde maharet sahibi olduğunu ifade ettikten sonra sözüne şöyle devam ediyor: "Üç puta karşı ibadeti geçici olarak kabul etmek gibi kaba hataların ondan [=Muhammed'den] sâdır olması imkânsızdır. Çünkü bu hareket, geçmiş senelerin cesurâne çalışmalarını bir an içinde birdenbire yıkmaya ve kendi kendisini mahvetmeye muâdil idi". [Bkz. Leone Caetani, İslâm Tarihi, c. 2, s. 260-266, Mütercim: Hüseyn Câhid (Yalçın), Tanin Matbaası, İstanbul 1924]. (E.Ö)

[12] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 18-22.

[13] Dozy, Reinhart Pieter (Anne) (d. 21 Şubat 1820, Leiden; ö. 29 Nisan 1883, Leiden), Kuzeybatı Afrika Arabları ve İspanya tarihi uzmanı Hollandalı tarihçi ve dil bilgini. 17. yüzyılda Felemenk'e yerleşmiş bir Fransız aileden geliyordu. 1846'da Leiden Devlet Üniversitesi Kütüphanesinin Doğu Yazmaları Bölümünde çalışmaya başladı. 1850'de aynı üniversitenin Tarih Kürsüsü'nde profesör oldu. Daha sonra Doğu Dilleri Bölümü'nde ders verdi (1861-67). Dozy'nin Essai sur l'Historia de l'Islamisme (1879) adlı eseri Abdullah Cevdet tarafından Türkçe'ye çevrilerek 1908'de Tarih-i İslâmiyet adıyla yayınlanınca sert tepkilere yoîaçtı. Hz. Muhammed'in (s.a) hayatını -hâşâ- marazı psikoloji ile açıklamaya çalışan esere, birçok müslüman âlim ve aydının yanı sıra, Şehbenderzâde (Filipeli) Ahmet Hilmi de Tarih-i İslam (1910-11, 2 cilt/İslâm Tarihi, 1974) adh bir reddiye yazdı. Dozy'nin kitabı da 1910'da toplatılarak imha edildi. (E.ÖJ

[14] Ayağı kaymak, hataya düşmek, ayrılmak, uzaklaşmak gibi anlamlara gelen zell veya zulûl kelimesinden türemiş bir isim olan zelle, sürçme, yanılma, yanlışlık ve küçük suç demektir. (E.Ö)

[15] Arapça'ya Farsça'dan geçen zındık kelimesinin çoğulu olan zenâdıka, küfrü gerektiren inançlar taşıyan bazı gruplara verilen isimdir, III. asırda yaşayan ve Maniheizm denilin bir dinin kurucusu olan Mani'nin, Zerdüştlüğün kutsal metinleri olan Avesta üzerine yaptığı tefsir ve yorumlara Zend denilir, bu yorumları benimseyenlere de -Farsça'da, Zend'e mensup manasına- Zendik denir, ki Arapça'ya zındık şeklinde geçmiştir. Bu durumda asıl zındık, hayır ve şer ilahı adı altında iki ilaha inanan Maniheizm'i benimseyen kimselerdir. Maddenin ölümsüzlüğüne inanan Mazdek dini mensuplarma [=dehriyyun'a] da zındık denmiştir. Daha sonra bu kelime, İslâm'ın esaslarını inkâr edenler için de kullanılmıştır.

Malatî, zındıkları beş gruba ayırır: a) Allah'ın varlığını kabul etmeyenler (Muattıla), b) Hayır ve şer ilahı veya karanlık ve nur ilahı olmak üzere iki ilaha inananlar (Maneviyye/Maniheistler), c) Servet, kadın ve çocukların ortaklığını kabul edenler (Mazdekiyye), d) Adil imam bulunmadığı takdirde dünyadaki her şeyin haram olduğuna, bu durumda sadece yaşayabilecek kadar dünyalıkla yetinmek gerektiğine inananlar (Abdaliyye), e) Ruhların gökler aleminin ve cennetin zevklerinden istifade ettiğine inanan Ruhaniyye veya Sikriyye fırkaları. İmam Gazâlî, İslâm filozofu unvanıyla anılan ve dirilişin cismânî olduğunu inkâr eden filozofları da zındıklardan sayarken, başka âlimler Bâtınîler'i de zındıklar grubuna dahil etmişlerdir.

Bu duruma göre, başlangıçta zındık kelimesi, hayır ve şer ilahı olmak üzere iki ilaha inanan Maniheizm mensupları için kullanılıyorken, zamanla kelimenin anlamı genişletilerek İslâm'ın esaslarını inkâr edenlere, ateistlere, mürtedlere, münafıklara ve benzerlerine de zındık denilmeye başlandı. (E.Ö)

[16] İleride geleceği üzere bu gazete Alemdar Gazetesidir. (E.Ö)

[17] Ümniyye, insanın kendi nefis ve hayalinde farz ve takdir ederek temenni edip durduğu şeylerdir. Daha açıkçası, insanın kendi gönlünden saplandığı ve sürekli arkasından koştuğu bir hayal, bir kuruntu demektir. (E.Ö)

[18] Alemdar Gazetesi, 4 kânun-ı sâni, sene 336 [=1917].

Refii Cevad (Ulunay)'ın sorumluluğunda, Ahmet Kadri'nin yönetiminde 1912'de yayımlanmaya başlanan Alemdar Gazetesi, İttihat ve Terakki iktidarına muhalefet ettiği için birkaç kez sıkıyönetim tarafından kapatıldı. Takvimli Gazete ve Teşrih adlarıyla yeniden çıkarıldı. Mahmud Şevket Paşa'nm bir

suikast sonucu öldürülmesinden dolayı Refii Cevad (Ulunay) Sinop'a sürülünce yayımına bir süre ara verdi. Mütareke döneminde yeniden yayımlanmaya başladı (5 Aralık 1918). Anadolu'daki Kurtuluş Savaşı'na karşı çıkarak bu hareketi amaçsızlık ve maceraperestlik olarak niteledi. 1922'de Refii Cevad'm Yüzellilikler listesine alınarak yurtdışına gönderilmesi üzerine kapandı. (E.Ö)

[19] Ümid ediyoruz ki: Bunun -her nasılsa- bir yanılgı eseri olduğunu bizzat Râsim Avnî Efendi de itiraf edecektir. Çünkü bu kadar açık bir hata üzerinde ısrar edileceğini düşünemiyoruz.

[20] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 23-37.

[21] Kısmen silik olan bu kelime, tahmini olarak okunmuştur. (E.Ö)

[22] Hicr/94.

[23] Necm/19-20.

[24] Bu kıssanın doğru olduğunu kabul edenlere göre âyetin manası şöyledir: "Biz senden evvel hiç bir resul, hiçbir nebi göndermedik, ki o resul veya nebi birşey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine; (yani okumasına/ okuyuşuna) âyetten olmayan bir şeyi ilka etmiş olmasın. Cenâb-ı Hakk şeytanın ilka ettiğini nesh eder, sonra kendi âyetlerini sağlamlaştırır. Cenâb-ı Hakk alîm ve hakimdir". Hacc/52.

[25] Hacc/52.

[26] Zanmn birçoğundan kaçının, çünkü zannin bazısı vebaldir.Hucurat/12. Sırf zanna tâbi oluyorlar, muhakkak ki zan, asla hakkın yerini tutmaz.Necm/28.

[27] Söz'de i'câz, tüm yollardan daha mükemmel bir yolla manayı anlatmaktır. Başka bir deyişle i'câz, eşini ve benzerini yapmada herkesi acze düşürmektir. (E.O)

[28] Selika, güzel söz söylemedeki tabii kabiliyettir. (E.Ö)

[29] Necm/20.

[30] Tenâfür-i hurûf veya tenâfür-i kelimât, bir kelimenin, bir hece veya ibarenin zor veya ardarda telaffuz edilip kulağa çirkin gelmesi demektir. (E.Ö)

[31] Malum Abdullah Cevded'in tercüme ettiği, malum Dr. Dozy'nin Tarih-i İslâmiyet adındaki kitabından aynen alınmıştır.

[32] Necm/19-22.

[33] Necm/23.

[34] Necm/23.

[35] Necm/23.

[36] Necm/23.

[37] Bunların tümünü bir yana bıraksak bile, Necm sûresinde özellikle ele alınarak putların küçümsenip rezil edildiği ve Allah Teâlâ 'Onlar [=putlar] sizin ve atalarınızın taktığı kuru isimlerden başka hiçbir şey değildir. Allah onlara öyle bir saltanat indirmedi, (müşrikler) yainız zanna ve nefislerinin sevdasına tâbi oluyorlar. Halbuki rablerinden kendilerine doğru yolu gösteren geldi' (Necm/23) buyurarak bâtıllığını bildirdiği halde, akıllı bir kimse bu kıssayı nasıl doğru kabul edebilir?! Bu âyet, sûrenin sonunda Garanik kıssasıyla putlarının övüldüğü zannıyla müşriklerin sevinerek Hz. Peygamber'le birlikte secde etmelerinin, muhâkemesiz bir karıştırmadan ibaret olduğunu göstermektedir. Allah'ın, putlarını rezil edip beyinsizliklerini ortaya koyan "Onlar [=putlar] sizin ve atalarınızın taktığı kuru isimlerden başka birşey değildir" (Necm/23) âyetini işittikten sonra, Arab dilinin inceliklerine vâkıf olan müşriklerin, putlarının rezil edilip beyinsizlikleri gösterilmesine rağmen sevinç içinde secde edeceklerini mi zannediyorsun?! Bu kıssanın aslı ve fer'iyle delil olarak kullanılması, aynı Necrn sûresinde Allah'ın Hz. Peygamber hakkındaki şu âyetlerine aykırıdır: "O [=Muhammed] nevasından konuşmuyor; o (Kur'an) vahyedilen bir vahiyden başka birşey değildir" (Necm/3-41. (el-Hudâ ilâ Dini'l-Mustafa) Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 38-52.

[38] Izdırab, lügatte dalgalanma veya şiddetli hareket sebebiyle dalgaların birbirine çarpması manasına geldiği gibi, bir işteki ihtilâl, bozulma manalarında da kullanılır. Rivâyetteki ızdırab, bu manadan alınmış olup ravinin veya ravilerin ızdırabı, zapt yönünden zayıflıklarına delâlet etmek üzere, bir rivâyetin muhtelif şekillerde rivâyet edilmesi neticesini doğurur. Öyle ki aralarından birini tercih etme imkânı bulunmaz. Izdırab, bazen isnadda, bazen metinde, bazen hem isnad, hem de metinde beraberce olur. Izdırab, ravilerin zapt yönünden zayıflıklarına delâlet etmesi dolayısıyla, rivâyetin de zayıf sayılmasını gerektirir. (E.Ö)

[39] Bir ıstılah olarak muzdarib, bazen bir, bazen iki veya daha fazla raviden muhtelif şekillerde rivâyet edilen ve aralarında tercih yapılması mümkün

olmayan rivâyettir. Bir rivâyet, isnad veya metin ya da hem isnad, hem metin yönünden muzdarib olabilir. (E.Ö)

[40] İsra/73.

[41] Hacc/52.

[42] Necm/19-20.

[43] Necm/22.

[44] Necm/26.

[45] Istılah'ta munkat'ı, isnad'da tabiîne varmadan önceki bir ravinin, kendisinden hadis naklettiği şahsı işitmeden, ondan yaptığı rivâyettir. Bu durum, isnadın munkatı yani kesik veya kopuk olmasını gerektirir. (E.Ö)

[46] İbn Abbas, hicretten üç yıl önce doğmuştur.

[47] Hacc/52.

[48] Ali b. Ebî Talha'nın bu Tefsir Sâhife'sini İbn Abbas'tan rivâyet ettiği sabit değildir. Zira tarihçilerin ve muhaddisle-rin büyük çoğunluğu Ali b. Ebî Talha'nın, İbn Abbas ile görüşmesinin mümkün olmadığını söylemişlerdir. Ali b. Ebî Talha'nın doğum tarihi belli değildir, ölüm tarihi ise ihtilaflıdır. Hınıs Tarihinin yazarı olan Ebubekir b. İsa onun h. 143'de öldüğünü söylerken, Halife b. Hayyat h. 130'da öldüğünü söyler. İbn Hacer (Tehzîb'üt-Tehzîb) her iki tarihi de zikrettikten sonra, doğru olanın h. 143 tarihi olduğunu ifade eder. İbn Abbas'm h. 68'de Öldüğü dikkate alındığında, Ali b. Ebî Taîha'mn İbn Abbas'ı görmesinin, hele hele ondan rivâyette bulunmasının imkânsız olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. (E.Ö)

[49] Hacc/52.

[50] Bu iddia ve izahlara göre temenni, kalbin fiillerinden olmuş oluyor.

[51] 'Telâ karae, el-ümniyye et-tilavetu ve'l-kıraatu! rivâyetleri de İbn Abbas'tandır.

[52] İbn İshak, h. 150 yılında vefat etmiştir.

Üstad Aksekili Âlimed Hamdi, -birçokları gibi, meşhur muhaddis vurgusuna dikkat etmediğinden olsa gerek-muhaddis ve kelamcı İbn İshak ile siyerci/tarihci

İbn İshak'ı birbirine karıştırıp "Bu, zındıkların uydurmasıdır" sözünü, -Garanik kıssasını kitabına alıp rivâyet edenlerin en eskilerinden biri olan- tarihci/siyerci İbn İshak'a maletmiştir. (Bkz. İbn İshak, Kitâbu'l-Mübtedei ve'l-Meb'asi ve'l-Megazi, s. 157-158, Konya 1981; Siyer, s. 236-237, Çeviren: Sezai Özel, Akabe Yay., İstanbul 1988). Oysa bu sözü söyleyen zat, Buhârî'nin öğrencisi, İbn Hibban'm şeyhi, Sahih-i İbn Huzeyme adlı hadis kitabının sahibi olan ye İmamu'l-Eimme [=imamların imamı] diye şöhret bulan İbn İshak ibn Huzeyme'dir (ö. h. 311). "Garanik kıssası zındıkların uydurmasıdır" sözü, bilindiği kadarıyla en eski olarak İmam Fahredddin er-Râzî'nin (ö. h. 606) Mefâtihu'l-Gayb isimli tefsirinde bulunmaktadır. İmam Râzî bu sözü söyleyen kişinin, İbn İshak ibn Huzeyme olduğunu ifade ettikten sonra, onun bu konuyla ilgili bir de kitab te'lif ettiğini bildiriyor. [Bkz. Mefaiihu'l-Ğayb, XXIII/50, Tahran, tsz.; Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Ğayb tercümesi, c. 16, s. 337-339], (E.Ö)

[53] Tahriç harece fiilinden türetilmiş tefil babında masdar olup ihraç manasında çıkarmak demektir. Istılahı olarak tahriç iki manada kullanılmıştır: a) Mağrib uleması tarafından ihraç manasında kullanılan ve bir hadisi isnadı ile birlikte bir kitabta irad etmek manasına gelen tahriç 'tir. b) Bir kitabta bulunan hadisleri isnadları ile birlikte çıkarmak ve her hadisin -varsa öteki- isnadlarını göstererek sıhhatlerine işaret etmektir. (E.Ö)

[54] İster merfu, ister mevkuf, isterse maktu olsun, isnadı kesiksiz olan hadislere muttasıl denir. (E.Ö)

[55] Hadis ıstılahında garib metin veya sened yönünden tek kalmış yahut benzeri, başka raviler tarafından rivâyet edilmemiş hadis'e denir. (E.Ö)

[56] Garanik (kıssası) hakkında birinci makalamizi yazarken Hoca Râsim Efendi'nin bu büyük hatasını anlayarak kusurunu itiraf edeceği ümidini taşıdığımızı ifade etmiştik, hakikaten birinci makalemiz neşredilip de ikincisi matbaaya verildiği esnada 20 Kânun-ı Sâni 336 tarihli Alemdar Gazetesinde Hoca Râsim Efendi'nin itiraf ve istiğfarını okuduk.

Hoca Râsim Efendi'nin önceki makalesindeki ifadeleri, malum kıssa(nın doğru olduğu) kabul edilmedikçe Hacc süresindeki âyetlerin aralarının uzlaştıralamayacağı tarzındaydı. Kendisi (âyetlerin aralarını) uzlaştıramadığı gibi, müfessirlerin muhakkikleri tarafından yapılan tefsiri de anlayamadığını söylüyordu. Son makalesinde ise yapmış olduğu büyük hatanın farkına vardığını itiraf ederek Hz. Peygamber'in (s.a) ruhâniyetinden affedilmesini diliyor.

Fakat, Râsim Efendi'nin itiraf ve istiğfar etmesiyle bizim vazifemiz bitmiş değildir. Biz meselenin her yönünü araştırıp inceleyeceğimizi evvelce vaadetmiş olduğumuzdan vazifemize devam edeceğiz.

Rasım Efendi'nin Hatasını İtiraf Etmesi ve Af Dilemesi

Büyük münekkidler Garanik kıssasının asılsız olduğunu bildirmiş ve Hz. Peygamber'in (s.a) hayatını tamamiyle yazmış olan Muhammed ibn İshak, kıssanın zındıklar tarafından uydurulduğunu söylemiş -(Bu sözü söyleyen kişinin tarihçi ve siyer/megazi sahibi Muhammed ibn İshak olmayıp, ondan çok sonra yaşamış olan muhaddis Muhammed ibn İshak olduğunu daha önce ifade etmiştik. E.Ö)- ve Hacc süresindeki âyetlerin indirilmesinin, şeytanın dostlarına şüphe ilka etmesi ve o şüphelerle şeytanın dostlarının Hz. Peygamber'e (s.a) karşı mücadeleye kalkışması üzerine Resûlullah'm kalbine arız olan üzüntüyü gidermek için olduğunu, müfessirlerin (de bu meseleyi) bütün ayrıntılarıyla beyan ettiğini sonradan öğrendiğimden önceden yazmış olduğum makalenin dar bir zamanda az bir araştırma ile yazılmış olduğunu belirterek özür diler, meçhul biri tarafından söylenilmiş olan "Resûlullah, herkesin iman etmesini -ilahî iradeye aykırı olarak- temenni ettiği için Allah, Nebisini te'dib etmek maksadıyla hatayı farkettirmedi" sözüne dayanarak peygamberlerin en üstünü olan (Hz. Muhammed s.a) efendimize her nasılsa zelle nisbet etmiş bulunduğumdan dolayı, esefle zellenin kendimden sadır olduğunu itiraf eder ve Hz. Peygamber'in (s.a) ruhâniyetinden aflar dilerim, çünkü malum kıssanın sabit olduğu farzedilse bile insanların ve cinlerin Peygamberinin şanı, yine zelle şaibesinden beridir. Zira, herkesin iman etmesini temenni etmek, zelle değil, aksine bir fazilettir. Ahmet Râsim Avnî

[57] Hâkka/44-46.

[58] İsrâ/73-75.

[59] İsrâ/73-75.

[60] Nisâ/113.

[61] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 53-72.

[62] Hâkka/44-46.

[63] Habibim! Kendilerine Kur'an tilavet edildiği zaman 'Bize ilahlarımızı kınayıp ayıplamayan başka bir kitab getir, yahut (bunun) bazı âyetlerini değiştir' diyen müşriklere de ki: 'Benim Kur'an'ı kendiliğimden değiştirmem mümkün değil, çünkü ben, ancak kendime vahyedilene tâbi olurum'. Yunus/15.

[64] Necm/1-4.

[65] İsrâ/73-75.

[66] İsrâ/74.

[67] Furkan/32 âyeti, Hz. Peygamber'in kalbini Cenâb-ı Hakk'ın sağlamlaştırdığını, A'lâ/6 âyeti ise Hz. Peygamber'in, kendisine vahyedilen şeylerden hiçbirini unutmadığını ifade ediyor. O halde, Garanik kıssasının vukubulmadığı; (bâtıl ve uydurma olduğu) Kur'an'ın kesin delilleriyle sabittir. Furkan/32.

[68] A'lâ/6.

[69] Fahreddin er-Râzî, sadece Muhammed ibn İshak ibn Huzeyme dediği halde, Aksekili Ahmet Hamdi, işin farkına varmadığı gibi, bir de Râzî'nin sözüne Hz. Peygamber'in siyerini [=hayatını] kaleme alan ibaresini eklemiş (Bkz. Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebir tercümesi, c.16, s.337-339), böylece hatasını katmerli hale getirmiştir. Bu da, iki ibn İshak'ı birbirine karıştırmasından, daha doğrusu kendinden önce bu konuda hataya düşenlerin kurbanı olmasından kaynaklanmıştır. Oysa Garanik kıssasını kitabına alıp rivâyet edenlerin en eskilerinden biri de tarihci/siyerci İbn İshak ibn Ye'sar'dır. Daha Önce de belirttiğimiz gibi, 'Garanik kıssası zındıkların uydurmasıdır' diyen kişi, tarihçi ve siyerci Muhammed ibn İshak ibn Ye'sar değil, muhaddis ve kelamcı olan Muhammed ibn İshak ibn Huzeyme Air. (E.Ö)

[70] Mat'ûn cerh tabirlerinden biri olup birinci mertebede yer alır. (E.Ö)

[71] Hacc/52.

[72] Mâide/67.

[73] Haber-i vahid, hadis ıstılahında, mütevatir olmayan haberlere verilmiş bir isim olarak kullanılır. Haber-i vahid dendiğinde, bir kişi tarafından rivâyet edilen haber kasdedilir. Haber-i ahad da birer kişi tarafından rivâyet edilmiş haberdir. (E.Ö)

[74] Hacc/52.

[75] Uzam münakaşada karşısındakini kuvvetli delil ve sözlerle susturmaktır. (E.Ö)

[76] İbrâhîm/22.

[77] Nahl/99-100.

[78] Hicr/39-40, SacV82-83 ve ayrıca Hicr/42.

[79] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 73-89.

[80] 'Şeytanlar kendi dostlarına sizinle mücadele etmeleri için mutlaka telkinatta bulunacaklardır' (En'am/121). Sadakallahu'l-azîm [=Allah doğruyu söyler]

[81] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 90.

[82] Mu'ciz başkalarını âciz bırakan şey demektir. (E.Ö)

[83] Kütüb-i Süte Bulıârî ve Müslim'in Sahitileri ile, Ebu Davud'un, Tirmizî'nin, İbn Mâce ve Nesâî'nin Sünenleri için kullanılan bir terimdir. (E.Ö)

[84] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 91-93.

[85] Tabiînden olan ravinin, rivâyeti, sahabîyi atlayarak doğrudan doğruya Hz. Peygamber'e isnad edip qâle Resûlullalı diyerek rivâyet ettiği hadislere mürsel denir. (E.O)

[86] Munkat'ı tabiri, lügat yönünden umumiyetle isnadı muttasıl olmayan [=isnadı kopuk/kesik olan] hadisler için kullanılmıştır. Başında, ortasında veya sonunda inkita [=kopukluk/kesiklik] olan veya ravisi düşen isnad munkat'idır. Bu bakımdan, rivâyet zincirinden sahabînin düştüğü mür-sel isnadla munkat\ arasında lügat manası açısından bir fark yoktur. Ancak, ıstılahta munkat'ı -Hâkim'in de işaret ettiği gibi- mürsel'den ayrı bir şeydir ve isnadda tabiîne varmadan önceki bir ravinin, kendisinden hadis naklettiği şahsı işitmeden, ondan rivâyet etmesidir. (E.Ö)

[87] Kendisine güvenilip itimat edilen kimse manasına gelen sika kelimesi, hadis îstılahmda, gerek adalet ve gerekse zapt yönünden kusursuz olan hadis ravileri hakkında kullanılmıştır. (E.Ö)

[88] Hakkında daha önce bilgi verdiğimiz bu Tefsirin İbn Abbas'a ait olduğunun kesin olmadığını, Tefsir'in ravisi olan ve h. 143 tarihinde ölen Ali b. Ebi Talha'nm, h. 68'de vefat eden İbn Abbas'ı görmesinin imkânsız olduğunu ifade etmiştik. (E.Ö)

[89] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 94-96.

[90] Hacc/52.

[91] Fussilet/42.

[92] Hicr/9.

[93] İsrâ/65.

[94] İbrâhîm/22.

[95] İzmirli İsmail Hakkı'nın bu eserinin Mukaddimât kısmı, İsmail Hakkı Uca'nın -bozuk da olsa- sadeleştirmesiyle Esra Yayınevi tarafından neşredilmiştir. (E.Ö)

[96] Aynı hataya İzmirli İsmail Hakkı da düşerek "Garanik kıssası zındıkların uydurmasıdır' sözünü, -bu kıssayı kitabına alıp rivâyet edenlerin en eskilerinden biri olan- tarihçi/siyerci İbn ishak ibn Ye'sar'a (Ö. h. 150/151) maletmiştir. Oysa bu sözü söyleyen zat, muhaddis ve kelamcı olan ve h. 3ll'de vefat eden İbn İshak ibn Huzeyme'dir (E.Ö)

[97] Bu alıntı için bkz. İzmirli İsmail Hakkı, Siyer-i Celile-i Nebeviye (Mukeddimât), Sad. İsmail Hakkı Uca, s. 117-118, Esra Yay. (E.Ö)

[98] Necm/23.

[99] Necm/19-20.

[100] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 97-102.

[101] Bil ki; ümmet, Resûlullah'm (s.a) hatadan korunmuş olup şeytanın onun bedenine eziyet edemeyeceği veya ona vesvese veremeyeceği hususunda icma etmiştir. el-Kadı Hafız Ebu Ali, Ebu'1-Fadl b. Hayrûn el-ÛTden, o da Ebubekir el-Berkânî ve başkalarından, o da Ebu'I-Hasan ed-Dârekutnî'den, o da İsmail es-Saffar'dan, o da Abbas et-Terkafî'den, o da Muhammed b. Yusuftan, o da Süfyan, Mansur, Sâlim b. Ebi'3-Ca'd, Mesruk, Abdullah b. Mesud'dan Hz. Peygamber'in (s.a) şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Sizden hiç biriniz yoktur ki cin veya meleklerden biri kendisine eşlik etmesin". "Sana da eşlik, eden var mı ey Allah'ın Resulü?" diye sorulduğunda, Hz. Peygamber "Evet, bana da eşlik eden var, fakat Allah bana -ona karşı- yardım etti de o müslüman (veya teslim) oldu" buyurdu.

Bazıları Mansur'dan 'O, bana ancak hayrı tavsiye eder' ilavesiyle birlikte rivâyet etmişlerdir.

Hz. Aişe'den rivâyet edilen aynı manadaki bir hadiste ise Resûlullah Ben ona karşı emniyete erdirildim anlamında feeslemu demiştir. Bazıları bu rivâyeti sahih kabul edip tercih etmişlerdir. Feesleme şeklinde de rivâyet edilmiştir ki Eşlik eden (cin/şeytan) müslüman oldu manasına gelir ki, "küfür halinden İslâm'a geçerek melek gibi hayırdan başka birşey tavsiye etmez oldu" demektir. Hadisin zahirî manası budur. Bazıları ise e's-fesleme [=teslim oldu] şeklinde rivâyet etmişlerdir. Ebu'l-Fadl [=Kadı lyaz] -Allah onu muvaffak etsin- şöyle demiştir: 'Hz. Peygamber'in şeytanının ve insanlara musallat edilen cinin/şeytanın durumu böyle olursa, Hz. Peygamber'den uzak olan, onun yanında olmayan, ona yaklaşamayan öteki şeytanların hali nasıl olur?' (Kadı İyaz, Şifa-ı Şerif).

[Bkz. Kadı îyaz, Şifa-ı Şerif Tercümesi, s. 520-521, Çile Yay., İstanbul 1977 (E.Ö)].

[102] Allah Teâlâ'nm bu hususta ne buyurduğuna bakalım: O [=Muhammed] gayb'tan [=vahiyden-Kur'an'dan] dolayı itham altında tutulamaz ve o tardedilmiş şeytanın sözü değil". (Tekvîr/24-25) "O bütün gaybı bilir, fakat gaybına -seçtiği resullerden başka- kimseyi apaçık muttali etmez. Seçtiği resullerin önünden ve ardından da, -onların rablerinin risaletlerini hakkıyla eriştirdiklerini bilmek için- gözetleyiciler dizer ve onların nezdindekini kuşatmış ve her şeyi sayısıyla kaydetmiştir". (Cin/26-28) "Onu [=Kur'an'ı] şeytanlar indirmedi; bu, hem onlara yaraşmaz, hem de onların buna gücü yetmez. Çünkü onlar (vahyi) işitmekten menedilmişlerdir". (Şuara/210/212) "Hakikaten o =Kur'an], -sıkı korunan; bozulmaz bir kitabın [=ilâhî ilmin] içinde bulunan- kerim [=çok değerli] bir hitabedir. Ona, tertemiz olan meleklerden başkası dokunamaz". (Vâkıa/77-79)

Görüldüğü gibi Yüce Allah müşriklerin, Kur'an'ı şeytanın getirdiği yolundaki iddialarını reddederek, Hz. Peygamberin (s.a) gayb [=vahiy-Kur'an] hakkında hata yapmayacağını, bu hususta emin olduğunu; itham edilemeyeceğini, vahyin ve elçinin korunduğunu, şeytanın vahye müdahelede bulunamayacağını, hatta yaklaşamayacağını, vahye ancak temiz olan meleklerin dokunabileceğini gâyet açık bir şekilde ifade ediyor. (E.Ö)

[103] Âyetlerin tefsirinde en müdekkik müfessirlerin fikirleri gözden geçirilmiş, özellikle İslâm âlimlerinin büyüklerinden ve ileri gelen müfessirlerinden Alûsî merhum ile Mısır Müftüsü Şeyh. Muhammed Abduh merhumun bu mesele hakkındaki müdekkikâne izahatları esas alınmıştır. Merhum Muhammed Abduh, bu kıssa hakkında gayr-i müslimler tarafından sorulan bir sual üzerine (meseleyle ilgili) âyetleri Ezher (Üniversitesin)de binlerce âlim ve fazil'ın ve

birçok gayr-i müslim yazarın huzurunda pek vâkıfâne bir şekilde tefsir etmiş, hatta bunun üzerine bir gayr-i müslim -o mecliste- derhal müslüman olmuştu. (Abduh) merhumun bu izahatı, gazetelerde neşredildiği gibi el-Menar tarafından Fatiha Tefsiri ile birlikte basılmıştır.

[104] Hacc/52-53.

[105] Hacc/52-53.

[106] Hacc/52-53.

[107] Hacc/42-44.

[108] Hacc/49-55.

[109] Hacc/52-53.

[110] Mâide/3.

[111] Enbiya/98.

[112] En'am/121.

[113] En'am/112.

[114] Hacc/52.

[115] Allah, o çok büyük ve yüce olan zattır ki, habibim sana kitab-ı kerimi [=şerefli kitabı/Kur'an'ı] indirdi; o kitabın bir takımı muhkem âyetlerdir, -ki onlar ummu'l-kitab; asıl kitabtır- bir kısmı da müteşâbihâttır. Kalblerinde haktan ziyade bâtıla meyli olanlar, fitne ve bozuk te'vil talebiyle Kur'an'dan muhkemâtı bırakırlar da müteşâbih olana tâbi olurlar; müteşâbihâtın te'vilini ise Allah'tan başkası bilmez. İlimde râsih ve mütemekkin [=sabit] olanlar derler ki: 'Biz ona iman ettik, Kur'an'da muhkem ve müteşâbih ne varsa hepsi rabbimiz tarafindandır. Zaten tezekkür ve akletmek ancak akıl sahiplerine mahsustur. Onlardan başkası (düşünüp) akıl edemez. Âl-i İmran.

[116] Âl-i İmran/10.

[117] Âl-i İmran/12.

[118] Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 103-121.

[119] Enbiya/107.

[120] Yusuf/103.

[121] En'am/121.

[122] En'am/112.

[123] Hûd/27.

[124] Ra'd/17.

[125] Hacc/52.

[126] Hacc/52.

[127] Muhaddis Şah Veliyyullah ed-Dehlevî'nin aşağıdaki ifadeleri bu nükteyi [=inceliği] gâyet güzel isbat ettiğinden aynen nakletmeyi münasib görüyorum: (Resûlullah'a davete başlaması emredildi. Önceleri gizlice davet ediyordu. Bu esnada Hz. Hatice, Hz. Ebubekir, Bilal gibi kimseler iman ettiler). Sonra (Hz. Peygamber'e) 'Şimdi sen her ne ile emrolunuyorsan, kafalarına çatlat' (Hicr/94) fermanı geldi ve 'En yakın akrabalarını uyar' (Şuara/214) denildi. Bunun üzerine Resûlullah da açıktan açığa çağrıda bulunmaya ve şirk çeşitlerini ibtal etmeye başladı. İnsanlar [=müşrikler] hemen taassuba kapıldılar ve ona, dilleriyle, elleriyle eziyet etmeye başladılar; namaz kılarken üzerine devenin döl eşini attılar, boğmak istediler. O, bütün bunlara karşı sabır ve metanet göstererek mü'minleri zaferle müjdeliyor, kâfirleri ise mağlubiyetle uyarıyordu. Nitekim, bu meyanda Allah şöyle buyuruyor: 'O cemiyet hezimete uğrayacak ve dönüp kaçacaklar' (Kamer/45) ve 'Onlar derme çatma muhtelif hiziblerden bozuk bir ordu' (Sad/11). Kâfirler zamanla baskıyı artırdılar, müslümanlara ve onlara destek veren Hâşimoğulları ile Muttaliboğulları'na eziyet ve işkence etmeye başladılar. Resûlullah, müslümanların Habeşistan'a hicret etmelerini emretti ve orada -büyük genişlikten önce-bir genişliğe kavuştular. Aynı yıl Hz. Peygamber'in eşi Hz. Hatice ve amcası Ebu Talib vefat etti. Ebu Talib'in ölümüyle Hâşimoğulları hamilerini kaybetmişti. Resûlullah bu durumdan ötürü ciddi bir endişeye kapıldı ve dininin ikbalinin hicret etmesine bağlı olduğu hissiyle, bu hususta etraflıca düşündü ve çözümün bu yolda olduğuna kanaat getirdi ve bu nedenle Taife, Hicr'e, Yemame'ye ve gidilebilecek her yere gitmeye karar verdi. Hiç vakit kaybetmeden önce Taife gitti, fakat umduğunu bulamayıp eziyetle karşılaştı. Sonra Kinaneoğulları'na gitti, onlardan da umut verici bir ilgi göremedi. Bunun üzerine geri dönerek -Zem'â'nın himayesinde- Mekke'ye girdi. Bu olay münasebetiyle şu âyet indi: Senden önce hiçbir resul ve

nebi göndermedik ki o birşey temenni ettiği vakit şeytan onun ümniyesine [=temennîsine/arzusuna] bir ilka yapmış olmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın ilka ettiğini derhal izale eder de sonra Allah, âyetlerini kuvvetlendirip sağlamlaştırır. (Hacc/52). (Şah Veliyyullah ed-Dehlevî, Hüccetullah'il-Bâliğa).

(Hz. Peygamber'in temennisi, kendiliğinden düşündüğü doğrultuda başarıya erişmesiydi. Şeytanın ilkası ise Resûlullah'ın, Allah'ın muradı hilafına hareket etmesidir. Allah'ın şeytanın ilka ettiği şeyi ibtal /izale etmesi ise, işin hakikatini ona açması ve murad-ı ilâhî dışında olan şeyleri Peygamberinin kalbinden izale etmesidir. Bkz. Hüccetul-lah'ü-Bâliğa Tercümesi, c. 2, s. 651-652, Mütercim: Dr. Mehmet Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul 1994, E.Ö).

[128] Ankebut/2-3.

[129] Bakara/214.

[130] Hacc/42-44.

[131] Bakara/253.

[132] Gazete sütunlarında alenen tevbe ve istiğfarını ilan eden Râsim Avnî Efendi'nin -her ne sebeptense- daha sonra bundan dönerek yine büyük hatasında ber-devam olduğunu gösteren neşriyatta bulunduğu esefle görülmüştür.

[133] A'raf/199.

[134] Âl-i İmran/8. Ahmet Hamdi Akseki, Garanik Efsanesi, BirunYayınları, İstanbul: 122-139.